

התמיים הליובאוויטטי

סיפור חייו, הירצחו וכתביו של הת' ישראל אריה לייב דוברוסקין הי"ד

תשורה משמחת הנישואין
של אברהם צבי ומלכה טיחיו הכהן
י"ב אדר-ראשון ה'תשפ"ד

ב"ה

התמים הליובאויטשי

סיפור חייו, הירצחו וכתביו של
הת' ישראל אריה לייב
דוברוסקין הי"ד

תשורה משמחת הנישואין
של אברהם צבי ומלכה שיחיו הנהן
י"ב אדר-ראשון ה'תשפ"ד

פתח דבר

אנו מודים להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו, החתן התמים הרב **אברהם צבי שי' עב"ג** הכלה המהוללה מרת **מלכה תחי'.**

התודה והברכה מובעת בזה לבני משפחתנו, ידידנו ומכרינו, שהואילו לבוא מקרוב ומרחוק לשמוח אתנו ביום שמחת לבבנו, ולברך את החתן והכלה שיחיו, ואותנו כולנו, בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בתור הבעת תודה לבבית והוקרה לכל הנוטלים חלק בשמחתנו, מוגשת בזה תשורה מיוחדת - מיוסד על הנהגתו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בעת חתונת כ"ק אדמו"ר נשי"ד והרבנית הצדקנית - אודות אחי-סבו של החתן, התמים הנעלה **ישראל אריה לייב דוברוסקין** שנרצח על קידוש ה' בידי מרצחים שפלים. התשורה כוללת:

(א) **אגרות קודש** - אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר לסבא-רבא של החתן, ר' יחיאל מיכל דוברוסקין ע"ה; אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר להת' ישראל אריה דוברוסקין הי"ד; אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר המתייחסות לרצח הנורא. שני המכתבים הראשונים הנדפסים מתוך רשימותיו של כ"ק אדמו"ר ממוענים במקור לרי"מ דוברוסקין ומובאים כאן יחד עם פיענוחים. הרשימות והפיענוחים נדפסו ברשות הוצאת ספרים קה"ת, ועל כך תודתנו נתונה להם.

(ב) **התמים הליובאוויטשי** - קורות חייהם של משפחת דוברוסקין וסיפור חייו והירצחו של התמים ישראל ארי' ליב דוברוסקין. בכתבת פרק זה נעזרנו רבות בכתבתו של הרב שניאור זלמן שי' ברגר שנתפרסמה בזמנו בעיתון "בית משיח", ותודתנו נתונה לו על האישור להשתמש בחומר הרב.

ג) **משכיל לאיתן** - ביאורים בתניא שככל הנראה נכתבו על פי שיעורי המשפיע המפורסם הרה"ח שלמה חיים קסלמן, בישיבה ב'פרדס-לוד, בשנים תשי"א ותשי"ב. חלק מהביאורים שנכתבו כאן כבר נדפסו בכמה מספרי ביאורי התניא (ובעיקר - בספר 'ביאורי ר' שלמה חיים' מאת הרב אברהם אלטר הלוי הבר), אמנם חלקם בבחינת "פנים חדשות באו לכאן". הביאורים, שככל הנראה נכתבו במרוצת השיעור, נכתבו ע"י המחבר בקיצור ובתמצות. העניינים שלא נתבארו דיים - השתדלנו לבארם ולפרטם, לתועלת המעיינים. על אף מאמצנו הרבים להבין את כל הביאורים, לצערנו לא הצלחנו לרדת לעומקם של כולם (ובעיקר כאשר הובאו דוגמאות מסיפורים). ובקשתנו נתונה למעיינים, לחוות דעתם ולהעיר הערותיהם, ובעזה"י יודפסו בספר שיראה אור. מלאכת העריכה נעשתה ע"י הת' אהרן משה שי' קוביטשעק, יברכו ה' בכל המצטרך בגו"ר נס"ו.

ד) **מעשה רב** - סיפורים על רבותינו נשיאינו, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ, אותם רשם הת' ישראל אריה דוברוסקין ממה ששמע מרבותיו ואביו. תוך מתן שימת לב לציון מקורות נוספים לסיפורים והשוואת גרסאות במקרה הצורך.

ה) **עט סופר** - קטעים מתוך יומנו של הת' ישראל אריה דוברוסקין ובהם רשימות מההתוועדויות של המשפיעים בישיבה, סיפורים שהגיעו לאוזניו מתחילת שנות הנשיאות של כ"ק אדמו"ר נשי"ד, רשימה מיוחדת על הנהגתו של כ"ק אדמו"ר נשי"ד בימות החול ובחגי תשרי, ומאמר מיוחד מתוך כתביו שפורסם ב"בטאון חב"ד" לאחר הרצח. תודתנו נתונה לרב **זושא שי' וולף**, שהואיל בטובו שנשתמש בחלק מהחומר שפורסם בהוספה לספרו "ימי תמימים".

אף שחלק מהחומרים כבר נתפרסמו בכמות שונות כנ"ל, מכל מקום נדפסו כאן לשלימות העניין יחד עם הרבה דברים חדשים שטרם שזפתם עין הדפוס.

תודה מיוחדת לתמימים שסייעו בעריכת התשורה הת' דניאל שי' אקבשב,
הת' מנחם מענדל שי' אשכנזי (ברש"ז), הת' שלום אורי נתן נטע שי' ברכה,
הת' שלום אורי נתן נטע שי' גורליק, הת' שמואל שי' דוברוסקין והת' זושא שי'
קריצ'בסקי, תהא משכורתם שלמה מן השמים.

הא-ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואת אנשי ביתו יחיו בתוך כלל
אחב"י בברכות מאליפות מנפש ועד בשר, ובמיוחד בברכה העיקרית שנוכה
ללכת משמחה זו, שמחת חתן וכלה, לשמחה העיקרית, שמחת עולם על ראשם,
בגאולה האמיתית והשלימה במהרה בימינו ממש.

מוקריהם ומכבדיהם

משפחת לידר

אלעד

משפחת כהן

ביתר עילית

י"ב אדר-ראשון ה'תשפ"ד

לתיקונים והערות: a0586472583@gmail.com

אגרות קודש

אגרותיו של כ"ק אדמו"ר
למשפחת דוברוסקין

מכתבים הממוענים לסבא־רבא של החתן הרב יחיאל מיכל דאברוסקין ע"ה

רשימות חוברת קכד 5

פשתן כבה מהר.

בענין הסימן להבחין בין פשתן וצמ"ג, הרי כל המפרשים הסכימו שאינו מועיל, אלא כדי לאיים על הא"י, דלא ניחוש לאיחלופי בנותן לו חוטי קנבוס. וכדהובא מפנ"י, וכ"ה בפרו"ד, בית הילל ועוד.

ואף שיל"ע בשו"ת פנ"י זו באיזהו מקומן, כן יעוין בפרו"ד סי' ש"ב, שלהרא"ש הוא רק ספק כלאים דרבנן, ולא דאורייתא כדעת הפנ"י, אבל הרא"י משו"ת הרא"ש היא ראי' מוכחת ומי יבוא אחרי המלך.

ובבי"ה ופנ"י שהסימן הוא הבל וכו'.

ויל"ע בשער הכולל מה שכו' לענין סימני אתרוגים המורכבים, שגם הם סימנים מחודשים. ואינו תח"י. וכמדומה שציין שם לשו"ת חת"ס.

בגוף הדבר שפשתן כבה מהר יש להעיר מישעי' א' לא', שכמדומה שפי' כן הרד"ק על והי' החסון לנעורת וגו'. ומשבת (יא.) יפה תענית לחלום כאש לנעורת משמע דכלה הנעורת לגמרי ולא שכבה. וכן בסנה' (לז.) אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת דפירש"י אוזות ודולקת. ועייג"כ סוטה (מח.). ואולי יש לחלק בין נעורת (שהוא הננער בעת נפרץ הפשתן. עיין בפיה"מ שבת פ"ד. ובירוש' שבת נעורת וכו' נסורת וכו'. ועייג"כ שופטים טז' ט') ובין חוטי פשתן. וממשנה ר"ה (פ"ב מ"ג) נעורת של פשתן ופי' שהוא מרבה שלהבת, בלאה"כ ל"ק, וכתירוץ הת"י שבת ר"פ ב"מ, שדולק יפה ובכ"ז לא מעלי לפתילה, דגם אהנ"ל אואפ"ל כן.

ולכאורה מפירש"י (שבת שם) ד"ה כיתנא שפי' זה"ק קרא פשתן החזק יהפך לנעורת כלומר הגבור יהי' חלש עכ"ל, משמע דחוסן, פשתן דלא נפיץ, ג"כ בוער, אף שאינו בוער כ"כ כנעורת (שלכן בכל הנ"ל אמרו כנעורת דוקא). דאלתה"כ הולל"פ כפשוטו והי' החסון, שאינו בוער, לנעורת הבוער. ואז אתי שפיר גם סיומא דקרא ובערו שניהם יחדיו וגו'. ומדלא פי' כך ש"מ דחוסן רק לפתילה לא חזי מפני שאין השמן וכו', אבל גם הוא בוער.

ועפי"ז אתי שפיר ג"כ מה דנחית רש"י לפי' קראי, בש"ס שבת, ודוקא לפי המסקנא דלפי הנ"ל ניחא. דלפי הס"ד דחוסן הוא נעורת, ע"כ

פי' דקרא הוא והי' החסון, אליל החזק, ואינו ענין לפשתן, אתי שפיר המשך הפסוק שאליל החזק יהפך לנעורת הבוער בקל ובערו וגו'. אבל לפי' אביי דחסון הוא חוסן, פשתן, וידעינן דגם הוא בוער (אף דלא כ"כ כנעורת) הוכרח רש"י לפרש פי' חדש, דלא כפשטי'. וזהו "כלומר" וכו'.

ואסיים

פשתן כבה מהר.

א. בענין הסימן שעל ידו יכולים להבחין בין פשתן וצמר גפן (לענין כלאי בגדים), שפשתן כבה מהר – הרי כל המפרשים הסכימו שהסימן אינו מועיל, אלא כדי לאיים על החייט האיננו יהודי, דלא ניהוש לאיחלופי – בשעה שהישראל נותן לו חוטי קנבוס, שאז ירא להחליפם בחוטי פשתן, כיון שהישראל יכול לברר זה ע"י בדיקה באש, אבל אין לסמוך על סימן זה אם רק אומר לו לתפור מחוטי קנבוס (אבל לא נתן לו חוטי קנבוס), ועאכו"כ כשקונה ממנו לכתחילה. וכדהובא מפני יהושע. וכן הוא בפרישה ודרישה, בית הלל, ועוד.

ואף שיש לעיין בשו"ת פני יהושע זו באיזהו מקומן,
וכן יעויין בפרישה ודרישה לטור יו"ד סי' ש"ב, שלהרא"ש

(1) ראה רמ"א יו"ד ס"ב ס"ב: "חוטי פשתן כשמדליק כבה מהר, ושל קנבוס הולך ושורף (כן משמע במגיד משנה פ"ח דמאכלות אסורות)."

(2) בשו"ת יו"ד ס"ח ("נשאלתי אם יש לסמוך בחוטיין שאינן ידועין אם הם חוטי פשתן או קנבוס לברקן באש שהפשתן כבה מהר והקנבוס הולך ושורף, וכן שאר בדיקות שאומרים העולם כו"). – ושם: "הרב המגיד .. לא כתב כי אם דהגוי מרתח להחליף, כיון דאפשר לעמוד על החילוף מרתח הגוי, כיון דאומן הוא שלא ירע אומנתו .. אבל שיהי סימן מובהק לקנות מן הגוים לכתחילה מחמת זה, לא מצינו בשום פוסק וכו".

(3) לטור יו"ד ס"ב. – ושם (כפרישה) סק"ג: "לפי טעם .. שיכולין לעמוד על הדבר לנסותו בדליקה, א"כ לפי זה הי' גם כן להאמין לנכרי לכתחילה, אפילו אם אין הישראל נותן לו חוטי קנבוס. ושם י"ל דכולי האי לא סמכינן אבדיקה הנ"ל אלא היכא שנותנין לו חוטי קנבוס, דיש סברא להתיר, כי אין החייטים חשודים להחליף כולי האי, ומש"ה סמכינן אבדיקה הנ"ל".

(4) ראה בית הלל לשו"ע יו"ד סר"צ (לענין איסור תפירת בגד קנבוס תחת בגד צמר משום מראית עין): "בער"ה ראה ראיתי אשר המוני עם קונים בגד קנבוס מן ערלים .. וטומכין עצמם על זה שאומרים החייטים יהודים שהם מבינים שהוא קנבוס .. וחקרנו ודרשנו אחר זה מחמת חוטי קנבוס ובגד קנבוס, וקרינו את כל החייטים ישראלים וגם היו אצלנו ערלים בעלי מלאכות של בגד פשתן, ולא היו יכולים להבין איזה הוא של פשתן ואיזה הוא של קנבוס. ותיכף ומיד עשינו חיקון שלא לקנות שום בגד קנבוס עד שנעשה דוקא בפני ישראלים בכשרות וכו". ושם ט"ב (לענין הקונה בגדים מן העכו"ם שצריך להתיר תפירתן ולתפרן בקנבוס – אם הוא רק במקומות שפשתן מצוי, או גם במקומות שאין פשתן מצוי): "אע"פ שבאיזה מקום פשתן אינו מצוי, אסור לקנות בגדים מן העכו"ם וללבוש אותם בלא התרת התפירה .. משום דאף שאינו שכיח בזה המקום פשתן הגדל שם, אבל מביאים לשם ממקום אחר .. וכמ"ש לעיל בסימן רח"ץ וכו".

(5) בפרישה שם – בכיזור הטעם ש"אפילו אם הנכרי מסיח לפי תומו שתפרן בקנבוס

(ש"כתב .. הקונה בגדים מן הנכרים צריך להתיר תפירתן ולתופרם בקנבוס") הוא רק ספק כלאים דרבנן, ולא ספק כלאים דאורייתא כדעת הפני יהושע בדברי הרא"ש, וא"כ יש מקום לומר שבספק כלאים דרבנן יש לסמוך על סימן זה,

אבל בכל אופן, הרא"י שמביא הפני יהושע משו"ת הרא"ש שכתב ש"צריך להתיר תפירתן", ולא כתב שצריך לבודקן, היא רא"י מוכחת שאין לסמוך על בדיקה זו כשקונים בגדים מן הנכרים. ומי יבוא אחרי המלך.

ובבית הלל ופני יהושע כתבו יתירה מזה — שהסימן להבחין בין פשתן לקנבוס הוא הבל וכו'.

ויש לעיין בשער הכולל מה שכתב לענין סימני אתרוגים

אינו נאמן": "שידוע לכל הנכרים שחייטי ישראל מחזירין על הכפרים אחר מטה קנבוס, כי אינו מצוי כמו הפשתן, והנכרי כדי להשביח מקחו אמר כן. ועיין בדרישה". ובדרישה שם: "דצ"ע דבלא"ה נמי אין להאמין לנכרי במסית לפי תומו אלא באיסור דרבנן ולא באיסור דאורייתא .. וצ"ל דס"ל דגם כלאים מדרבנן הוא, כיון דבגדים שלנו אינם שזורים וכו'".

6) טור יו"ד סו"ס שב. ובכ"י שם: "בפ"ט דנדה כתב כן. וז"ל בתשובה כלל ב' כו'".
7) ושם, ש"על מתני' גופא ("לא ילבש בהם עד שיברוק") כתב — הרא"ש — דצריך לתפרן, ולא כתב לברקן, אלא ש"מ דבדיקה במתני' אין פירושו לברקן באור .. אלא פי' שצריך לפשפש אם הכל צמר ואין ביניהם פשתן ודאי, וה"ה אם .. מספקא לן אם הוא פשתן, הוא כפשתן ודאי, כדק"ל בכ"מ בספיקא דאורייתא לחומרא וכו'". וכן בהמשך התשובה: "ופשיטא שאין אנו רשאים .. להתיר איסור דאורייתא וכו'".

8) בבית הלל סרח"צ, מביא מ"ש בספר מעדני מלך (הביאו הש"ך בסי' ש"ב) "שמעתי מחייטים ישראלים שבודקין הקנבוס בענין זה שמושכין החוט עד שנמשכו כמין שערות ארוכות הרבה בידוע שהוא קנבוס". וכותב: "אבל כל זה הבל ואין בו ממש, ואסור לסמוך על זה, באשר שעיני ראו במראה ולא בחידות .. חקרנו ודרשנו אחר זה .. וקרינו את כל החייטים .. ולא היו יכולים להבין איזה הוא של פשתן ואיזה הוא של קנבוס". ובשו"ת פני יהושע שם: "ואני מעיד כי ראיתי כמה פעמים פשתן שהולך ושורף כמו קנבוס".

9) בשער הכולל פל"ז ס"א: "די' סימנים יש להבחין בין אתרוג המורכב מלימוני לאתרוג שאינו מורכב כו' (עיין במג"א ובשו"ע אדמו"ר סימן תרמ"ח וט"ז ובאר היטב סימן תרמ"ט בשם תשובת הרמ"א סימן קכ"ו בשם מהר"מ פדואה ועולת שבת). ואם לסמוך על הסימנים הללו להכשיר אתרוגים שאינם ידועים בבירור שאינם מן המורכבים, כתוב בשו"ת חת"ס או"ח סימן ר"ז, וז"ל: כל אלו הסימנים לאו דאורייתא, ולא נזכרו בש"ס ובשום מקום מהראשונים. ומן הדין דינו של אתרוג כדין עוף טהור שאינו נאכל אלא במסורת. ע"כ אותם הבאים מיאנאווא שמסורת בדינו מאבות אבותינו ורבותינו חכמי הצרפתים (רש"י ובעלי התוס' ז"ל) אשר מעולם יושבי מדינת אשכנז ירצאים י"ח באתרוגים הבאים מיאנאווא, הן הגה הכשרים ואין צריך שום סימן. והגאון מהר"מ פדואה ז"ל לא בא אלא להודיע סימני האתרוגים ההם כדי שאם לא ימצא בהם אותן הסימנים, ידע שאינם מאותן שמסורת בדינו. אבל הבאים בודאי מאיים אחרים, אפילו יש בהם אותן הסימנים, אין רא"י שאינם מהמורכבים כו'". — ומזה רא"י גם לנדו"ד, שאין לסמוך על הסימנים דפשתן כו'.

רשימות חוברת קכד

9

המורכבים, שגם הם סימנים מחודשים. ואינו תחת ידי. וכמדומה שציין שם לשו"ת חתם סופר.

ב. בגוף הדבר שפשתן כבה מהר – יש להעיר מישעי' א' לא', שכמדומה שפירש כן הרד"ק על "והי' החסון לנעורת וגו'", ש"נעורת" ("שמנערין מן הפשתן"¹⁰) כבה מהר¹¹.

ומהא דאמרו חז"ל במסכת שבת (יא, א) "יפה תענית לחלום כאש לנעורת" – משמע, דכלה הנעורת לגמרי (שזהו המכוון בתענית שעל ידו יכלה לגמרי הענין הבלתי-רצוי שבחלום), ולא שכבה מהר.

וכן בסנהדרין (לז, א): "אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת", דפירש"י "אותה ודולקת". ועיין ג"כ סוטה (מח, א): "זמרי נשי ועני גברי (מבעיר את יצרו) כאש בנעורת" (אבל "זמרי גברי ועני נשי, פריצותא", "קצת פריצות יש .. אבל אינו מבעיר יצרו כל כך"). והיינו, שאש בנעורת אינה באופן שכבה מהר.

ואולי יש לחלק בין נעורת (שהוא הננער בעת ניפוץ הפשתן – עיין בפירוש המשניות שבת רפ"ד: "נעורת שם הדבר הנופל מן הפשתים כשמנפצין אותו". ובירושלמי שבת פ"ד ה"א: "נעורת וכו' נסורת (הקש הדק הנופל מן העץ כשמגרין אותו במגירה¹²) וכו' היא הדא היא הדא" (דנסורת ונעורת מין א' הן¹³). ועיין ג"כ שופטים טז' ט': "כאשר ינתק פתיל הנעורת בהריחו אש", "פסולת הפשתן המנערים ומשליכים ממנה בעת הנפוץ, כמו והי' החסון לנעורת, ור"ל חוט המנוער מהפסולת שהוא נוח להשרף בקל"¹⁴) ובין חוטי פשתן – שנעורת דולקת עד שכלה לגמרי, משא"כ חוטי פשתן כבים מהר.

וממשנה ר"ה (פ"ב מ"ג) שהיו "משיאין משואות" גם מ"נעורת של פשתן", ופירושו שהוא מרבה שלהבת¹⁵ – בלאו הכי (גם לולי החילוק הנ"ל בין נעורת לפשתן) לא קשיא על זה שפשתן כבה מהר,

10 פרש"י ורד"ק עה"פ. וראה לקמן בפנים.

11 ברד"ק שם: "כמו הנעורת .. שיכלה מהרה מפני נצוץ האש .. הנעורת הנוערת לא תהי' בווערת אלא זמן מועט ותכבה".

12 פיה"מ שם.

13 קרבן העדה שם.

14 מצו"צ עה"פ.

15 פרש"י שם ("כל אלו מרכים שלהבת").

וכתירוך התוספות ישנים בשבת ר"פ במה מדליקין¹⁶ בדברי רב יוסף ש"חוסן" שאין מדליקין בו הוא "נעורת של פשתן", שאין להקשות מהכתוב "והי' החסון לנעורת" דמשמע שהנעורת דולק, לפי שקש נמי דולק יפה, ובכל זאת לא מעלי לפתילה — דגם אהנ"ל אולי אפ"ל כן, שנעורת של פשתן מרבה שלהבת, ובכל זאת כבה מהר.

ג. ולכאורה, מפירש"י (שבת שם) ד"ה כיתנא, שפירש הפסוק "והי' החסון לנעורת": "והכי קאמר קרא פשתן החזק יהפך לנעורת, כלומר הגבור יהי' חלש", עכ"ל — משמע, ד"חוסן", שהוא פשתן דלא נפיץ¹⁷, ג"כ בוער באש, אף שאינו בוער כל כך כ"נעורת" (שלכן בכל הנ"ל אמרו כ"נעורת" דוקא).

וההכרח לזה — דאי לא תימא הכי (שגם "חוסן" בוער, אלא נאמר ש"חוסן" אינו בוער כלל), הוה לי' לפרש הפסוק "והי' החסון לנעורת" כפשוטו: "והי' החסון", שאינו בוער, "לנעורת", הבוער. ואז אתי שפיר גם סיומא דקרא — "ובערו שניהם (זה שאינו בוער וזה שבווער) יחדיו וגו'".

ומדלא פירש כך — שמע מינה שאי אפשר לפרש כך (והי' החסון שאינו בוער כו'), משום ד"חוסן" רק לפתילה לא חזי, מפני שאין השמן נמשך וכו', אבל גם הוא בוער.

ד. ועפי"ז אתי שפיר ג"כ מה דנחית רש"י לפירוש קראי, בש"ס שבת¹⁸, ובש"ס גופא אינו מפרש הקרא על אתר, בקושיית אביי על רב יוסף דס"ל ש"חוסן" הוא "נעורת של פשתן": "והכתיב והי' החסון לנעורת (מכלל דחוסן לאו נעורת הוא)", אלא דוקא לפי המסקנא בדברי אביי ש"חוסן" הוא "כיתנא דדייק ולא נפיץ" — דלפי הנ"ל ניחא.

וההסברה בזה — דלפי הס"ד ד"חוסן" הוא "נעורת" (ובמילא

16 בשבת שם (כ, ב) — במשנה: "אין מדליקין .. בחוסן". ובגמרא: "חוסן, אמר רב יוסף נעורת של פשתן. אמר לי' אביי והכתיב והי' החסון לנעורת וכו'". ובתוספת ישנים: "יש מפרשים (קושיית אביי) דקרא משמע שהנעורת דולק. ואין נראה, דקש נמי דולק יפה, ואין דומה לפתילה".

17 בשבת שם: "אלא אמר אביי (ש"חוסן" הוא) "כיתנא דדייק ולא נפיץ" (דכיון דלא נפיץ אין שמן נמשך אחריו — פרש"י).

18 דלכאורה, אם הפסוק דורש ביאור — הוה לי' לפרשו במקומו, ולא בש"ס (וראה הערה הבאה).

אי אפשר לפרש הפסוק "והי' החסון לנעורת" בשייכות לפשתן). ועל-כרחך פירוש דקרא הוא: "והי' החסון", אליל החזק¹⁹, ואינו ענין לפשתן, אתי שפיר המשך הפסוק – שאליל החזק יהפך לנעורת הבוער בקל, "ובערו שניהם וגו'".

אבל לפירוש אביי ד"חסון" הוא "תוסן", פשתן, ולאחרי שידעינן דגם הוא בוער (אף דלא כל כך כנעורת), שלכן אי אפשר לפרש "והי' החסון לנעורת", שפשתן שאינו בוער, יהפך לנעורת הבוער, ובערו שניהם יחדיו (כנ"ל ס"ג) – הוכרח רש"י לפרש פירוש חדש, דלא כפשטי', אלא "הכי קאמר קרא פשתן החזק יהפך לנעורת".

וזוהו שמוסיף רש"י "כלומר" וכו' – דכיון שמפרש שלא כפשוטו, צריך לבאר תוכן הדברים: "כלומר הגבור יהי' חלש".

ואסיים

19) כ"ה ברד"ק ("אמר על האלילים . . החסון והחזק שבפסילים וכו'"), ובמצו"ד ("הפסל העשוי מעץ חזק"). אבל בפרש"י: "החסון, התוקף, שהיו אונסין את העניים וגוזלין אותן ומחחסנין בממון כו'".

לי"מ דאברוסקין. כט' סיון צ"א. ברלין.

רבית בבנק.

... ע"ד רבית בבנק.

הנה בכלל ג' אופנים בזה.

א) הקונה אקציע של הבנק, שעייז נעשה שותף. ואם אח"כ ישראל לוח מהבנק ומשלם רבית, הרי על קונה האקציע אסור מלוה ברבית.

ב) המניח מעות בבנק ומקבל כו"כ אחוזים ריוח לשנה.

ג) הלוח מעות מהבנק, שאם בין בעלי האקציעים ישנם גם בני"ה"ה לוח ברבית משותפים שגם ישראלים באמצע.

והנה שו"ת מהרי"א הלוי שמציין, השגתי לפי שעה. ולכאורה דבריו תמוהים. כי יסודו הוא דעת רש"י בהג' הרמ"א. ובאותה הג"ה גופא מסיים, שאם כותבין שטר ע"ש המלוה, אף שנעשה ע"י שליח, ה"ז רבית (וי"א אף רבית קצוצה). וא"כ בכל בנק, שהלוח שם מעות כותב שט"ח ע"ש הבנק, מה מועיל שיש דירעקטאר וכו' אתמהא.

והרי היהודי הקונה האקציע הוא הוא הבנק, שע"י קני' זו נעשה שותף בבנק, וגם ע"ש הוא נכתב השט"ח, ולא ע"ש הדירעקטאר וכו'.

כן מה שסיים ונכרי אדעתי דנפשי קאעביד, אינו מובן. שהרי כל בעל אקציע מקבל ריוח על אקציע שלו (דיודענד). ומהו התקון שגם הדירעקטאר ירויח, למה שהוא מקבל רבית.

ואם הכונה בשו"ת הנ"ל על אופן הב' הנ"ל, הרי גם בזה הדירעקטאר אינו מעלה ולא מוריד, כיון שהשטר נכתב משם הבנק, דהיינו משם כל בעליו, ע"ש מניח המעות.

אם לא שבשו"ת זו מטעמים אחרים נגע בזה: דיש ברירה — שהרי גם א"י באמצע — ואם נעשה באופן שהוא רבית דרבנן דאז אמרינן יש ברירה וכו'.

ועיקר חסר מן הספר.

ואני חונה עתה בלי ספרים. וכבר דשו בה רבים וגדולים. ופרץ ההיתר בזה. וכבר ערערו וצעקו ע"ז.

ומדובר בזה: שואל ומשיב מה"ק ח"ג סל"א. חת"ס ח"ו סכ"ו.

מהר"ם שי"ק יו"ד סקנ"ח. מהרש"ם ח"ב. ח"א יו"ד סל"א. ס"כ. וח"ד סקל"ח. בית יצחק קו"א סל"ב. הרי בשמים מה"ת סקט"ו. מנחת פתים סק"ס. אמרי יושר סקפ"ט.

ובאופן הב' שהוא היותר שכיח. אם ראובן שהוא בעל המעות יתנם במתנה גמורה לשמעון (ויכול ליקח משמעון שטר כנגד סכום זה, שיהי' בטוח), ואח"כ יעשנו שמעון לראובן שליח להניח המעות בבנק, ויתנו ביניהם שאין כל אחריות על ראובן. ואז כיון שהאחוזים הם של ראובן, והקרן של שמעון, אין כאן רבית, שאין רבית אלא מלוה למלוה. ובאופן זה הרי גם לא התנה בעל הכסף שילווה ברבית. ובלבד שלא יהי' ראובן סמוך על שולחנו של שמעון. ויל"ע בכ"ז.

ויעוין בריטב"א ב"מ (סט:) כמה שחילק בין ב' הלשונות דשכר אמירה ורבית דקאתי מלוה למלוה.

וכמדומה שרמ"ל גינצ' נ"י חתנו של אדמהרשנ"ע, הי' כותב עפ"י הוראה מליוב' "עפ"י היתר עיסקא כתקון רז"ל". אלא שבנדון דידי' גרע שהי' בעה"ב יחיד. משא"כ ברוב הבנקים דעתה שגם א"י באמצע. ואפשר לצרף הסברה דיש ברירה. גם הא דכל שאין הבעלים ידועים לאו אחיך מיקרי (והוא ממהרי"ט. הובא בחו"ד). וצ"ע בכל הנ"ל.

להרב יחיאל מיכל דאברוסקינ. כט' סיון תרצ"א. ברלין.

בענין רבית בבנק.

... ע"ד רבית בבנק.

הנה בכלל יש ג' אופנים בזה.

(א) הקונה אַקציע (= מני') של הבנק, שעייז נעשה שותף בבנק. ואם אח"כ ישראל לזה מעות מהבנק ומשלם רבית, הרי על קונה האַקציע (שהוא שותף בבנק) יש איסור מלוה ברבית.

(ב) המניח מעות בבנק, ובעבור זה מקבל מהבנק כך וכך אחוזים ריוח לשנה.

(ג) הלוח מעות מהבנק ומשלם רבית, שאז, אם בין בעלי האַקציעים ישנם גם בני', הרי הוא לזה ברבית מכמה שותפים (הבנק וכל בעלי המניות) שגם ישראלים באמצע.

והנה שו"ת מהרי"א הלוי שמציין במכתבו, השגתי לפי שעה, ולכאורה דבריו תמוהים. כי: יסודו להתיר — הוא דעת רש"י שהובאה בהגהת הרמ"א שמוותר ללוות ברבית ע"י שליח. והרי באותה הגה"ה גופא מסיים, שאם כותבין שטר על שם המלוה, אף שנעשה ע"י שליח, הרי זה רבית (ויש אומרים אף רבית קצוצה). וא"כ, בכל

(1) ח"ב סי' נד. — ושם: "כבר נודע מה שהאריכו הפוסקים ביו"ד סי' ק"ס סעיף ט"ז בהג"ה בדין רבית על ידי שליח. ולפענ"ד נראה דגם הפוסקים האוסרים מודו בני', דהרי ליכא כאן שום ענין שליחות לא מהמלוה ולא מהלוח, דהרי מעולם לא דיבר המלוה עם הדירעקטור שום דיבור מהלואה .. אין שם אחריות דנפשי' על הדירעקטאר ולא על הקאטירער .. ומעולם לא נעשה אחד מהם לא לזה ולא מלוה, כי אם הבנק מקבלת המעות ועושה בהם מו"מ ע"פ עצת מנהיגי הבנק וכו'" (ומבואר בזה באחרונים, שהבנק הוא "גוף משפטי", ולא שייך בו דין מלוה או לוח. — וכנראה שרבינו חולק על הגדרה זו, וס"ל שבעלי המניות הם הם הבנק, כדלקמן בפנים).

(2) יו"ד סק"ס טט"ז. — ושם: "י"א דמותר לישראל לומר לחבירו ישראל לך והלוה לי מעות מפלוני ישראל ברבית ומותר לתת אח"כ הרבית לשליח להביאו לו, דלא אסרה תורה אלא רבית הבא מיד לוח למלוה, והשליח אינו עושה שום איסור, דהאי רבית לאו דידך הוא, ואי משום ששלוחו של אדם כמותו, אין שליח לדבר עבירה .. (מרדכי בשם רש"י) וכן עיקר".

(3) ושם: "אבל אם שליח המלוה הלוח ללוה ברבית ועשה שטר על שם המלוה הוה כאילו הלוח לו המלוה עצמו ואסור .. דהשטר עביד ל"י עיקר הלואה והוא נכתב על שם המלוה".

(4) ראה חו"ד ליו"ד שם (ביאורים סק"ח).

בנק, שהלוח שם מעות כותב שטר חוב ע"ש הבנק, מה מועיל שיש דירעקטאר (מנהל הבנק) וכו'?! אתמהא.

וליתר ביאור — שהרי היהודי הקונה האקציע, הוא הוא הבנק, כיון שע"י קני' זו נעשה היהודי שותף בבנק. ובמילא, גם על שמו הוא (של היהודי) נכתב השטר חוב, ולא על שם הדירעקטאר וכו'.

וכן מה שסיים בשו"ת מהרי"א הלוי הנ"ל שמנהלי הבנק מקבלים חלק מהריוח, ונכרי אדעת' דנפשי' קא עביד — אינו מובן. שהרי כל בעל אקציע מקבל ריוח על אקציע שלו (הנקרא "ד'ודענד" = חלוקת הריוח)). ומהו התיקון בכך שגם הדירעקטאר ירויח, למה שהוא (היהודי) מקבל רבית?!

ואם הכונה בשו"ת הנ"ל על אופן הב' הנ"ל (שאינו קונה מניות בבנק, אלא מניח מעות בבנק ומקבל אחוזי ריוח) — הרי גם בזה הדירעקטאר אינו מעלה ולא מוריד, כיון שהשטר (שנותן לו הבנק על מעותיו) נכתב משם הבנק, דהיינו משם כל בעליו (שביניהם גם יהודים שיש להם מניות בבנק), על שם מניח המעות.

אם לא שבשו"ת זו — מטעמים אחרים נגע בזה, וכמו: הטעם דיש ברירה — שהרי גם אינו יהודי באמצע, וחשיב כאילו נתברר שהרבית שמשלם הבנק למלוה היהודי באה מממון לוח אינו יהודי, וכן הרבית שמשלם הלוח היהודי מגעת למלוה אינו יהודי — ורק אם נעשה באופן שהוא רבית דרבנן, דאז אמרינן יש ברירה וכו' (משא"כ באופן שהוא רבית מדאורייתא, דאז אין ברירה)⁵.

וא"כ, העיקר חסר מן הספר.

ואני חונה עתה בלי ספרים. וכבר דשו בה רבים וגדולים. ופרץ ההיתר בזה. וכבר ערערו וצעקו על זה.

ומדובר בזה בספרים דלקמן: שואל ומשיב מה"ק ח"ג סל"א. חת"ס ח"ו סכ"ו. מהר"ם שי"ק יו"ד סקנ"ח. מהרש"ם ח"ב. ח"א יו"ד סל"א. ס"כ. וח"ד סקל"ח. בית יצחק קו"א סל"ב. הרי בשמים מה"ת סקט"ו. מנחת פתים סק"ס. אמרי יושר סקפ"ט.

והנה, באופן הב' (שמניח מעות בבנק ומקבל אחוזי ריוח) שהוא

(5) ראה ביצה לח, רע"א. אנציק' תלמודית ערך ברירה ע' רכא. וש"נ.
 (6) תוכן דבריהם הובא בספר ברית יהודה (ירושלים תשל"ט) פ"ל. וראה גם ספר תורת רבית (ירושלים תשמ"ט) ע' שמז"ח.

היותר שכיח, יש למצוא תיקון לדבר – אם ראובן, שהוא בעל המעות, יתנם (להמעות) במתנה גמורה לשמעון (ויכול ליקח משמעון שטר כנגד סכום זה, שיהי בטוח שלא יפסיד מעותיו), ואח"כ יעשנו שמעון לראובן שליח להניח המעות בבנק (ואחוזי הריוח יהי של ראובן), ויתנו ביניהם שאין כל אחריות על ראובן על הקרן (שלכן אין לראובן שום בעלות על הקרן).

ואז, כיון שהאחוזים הם של ראובן, והקרן של שמעון, אין כאן רבית, שהרי אין איסור רבית אלא על רבית הבאה מלוה למלוה, משא"כ כאן שהמלוה הוא שמעון, והרבית שמשלם הלוה מגעת לראובן. ובאופן זה יש יתרון נוסף – שהרי גם לא התנה בעל הכסף שילוח ברבית (כיון ששמעון – שהוא בעל הכסף – לא דיבר מאומה עם הבנק).

ובלבד שלא יהי ראובן סמוך על שולחנו של שמעון (כי, כאשר ראובן סמוך על שולחנו של שמעון, נמצא, שגם שמעון מרויח מאחוזי הריוח – רבית – שמקבל ראובן)⁸.
ויש לעיין בכל זה.

ויעויין בריטב"א ב"מ (סט, ב) במה שחילק בין ב' הלשונות ד"שכר אמירה", ורבית דקאתי מלוה למלוה.

וכמדומה שר' משה לייב גינצבורג נ"י, חתנו של אדמו"ר מהר"ש נ"ע, הי' כותב – עפ"י הוראה מליובאוויטש – "עפ"י היתר עיסקא כתקון רז"ל".

אלא שבנדון דידי' גרע יותר – לפי שהי' בעה"ב יחיד, ולכן הוצרך להיתר עיסקא דוקא, משא"כ ברוב הבנקים דעתה שיש גם אינו יהודי באמצע, ואפשר לצרף הסברה דיש ברירה, כנ"ל. ואפשר

(7) ראה ב"מ נט, ב: "אמר רבא שרי לי לאיניש למימר לי לחברי' הילך ד' זוזי ואזפי' לפלגיא זוזי, לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה".

(8) ראה גם שו"ע שם: "מותר לומר לחבירו הילך זוז ואמור לפלוני שילוני ואפי' לכן המלוה מותר לומר כן, והוא שיהא גדול ואינו סמוך על שולחן אביו".

(9) ושם, בביאור מימרא הב' דרבא, "שרי לי לאיניש למימר לי לחברי' שקיל לך ארבעה זוזי וא"ל לפלוני לאחפן זוזי, מ"ט שכר אמירה קא שקיל": "וה"ה נמי דמצי למימר לי משום טעמא דלא אסרה תורה אלא משום רבית הבאה מלוה למלוה. . . אלא אפילו טפי איכא דאפילו משום רבית כלל לא יהי' הנהו זוזי דהא לא יהיבנו למלוה, אבל מעיקרא ריבית מיהא שקיל מלוה אבל לא בא מיד הלוה, אבל הכא אפילו ריבית ליכא כלל, הילכך שייך למימר האי טעמא דשכר אמירה הוא דשקיל".

לצרף גם הא דכל שאין הבעלים ידועים לאו אחיך מיקרי, ואין זה בכלל האיסור ד"לא תשיך לאחיך"¹⁰ דוקא (והוא ממהרי"ט¹¹). הובא בחו"ד¹²).

וצ"ע בכל הנ"ל.

---

(10) תצא כג, ב.

(11) חיו"ד סל"ט.

(12) ליו"ד סק"ס שם (ביאורים סק"י).

ב"ה, י"ט סיון, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ וכו'

מוה"ר יחיאל מיכל שי'

שלום וברכה!

זה זמן שלא שמעתי ממנו מאומה, בטח הכל כדבעי אצלו, ותמיהני במקצת אשר בין שמות אלו המתעסקים במקצועות השונות של פעולות אגודת חב"ד באה"ק ת"ו, אין נזכר שמו, ואולי אין זה שרק שמו אין נזכר, אבל פועל הוא פעולתו בשלימות, אבל בכ"ז אין כאן המקום לעניות ונדאי הי' שיכתוב עד"ז בפירוש, ובפרט שנמצא הוא בחיפה מקום אין ניכר שם אגודת חב"ד, אף שנמצאים בה מתלמידי התמימים, וגם הוא והרב חן שי' בתוכם, ובטח ישתדל למלאות את זה בעתיד הקרוב, כי חבל על כל יום ויום ההולך, כי הרי צ"ל כל יומא ויומא עביד עבידתי' וימים יוצרו ולא אחד בהם כידוע הפירוש ע"ז בכמה מקומות בדא"ח.

ב) במענה ע"ד דשאלנא קדמיכון זה מזמן, והוא במ"ש בסידור תהלת ה' וכן בסידור תורה אור הנדפס בארצה"ב משנת תש"א והועתק ג"כ בלוח תומכי תמימים, אשר בהדלקת נרות של שבת הנוסח הוא: נר של שבת קדש, אין המקור להוסיף התיבה קדש?

מענה: הנה לע"ע לא מצאתי מקור ע"ז, ולי נראה שאין זה מעיקר הנוסח, והוכחתי ע"ז הוא כי במקום שיש חשש הפסק משמיטים תיבת קדש, עיי"ש בנוסח הדלקת נרות דשבת ויו"ט, ומה ש(במקום שאין חשש הפסק) מוסיפין תיבת קדש, כן מברכת חמותי הרבנית שליט"א והוא בקבלה מהדורות שלפני' ובטח נהגו כן דור אחר דור בבית נשיאינו, וידוע מ"ש בתשובות הרשב"א הובא

בשו"ת השיב משה סי' י"ג, דאין לדחות קבלה שיש ביד נשים הזקנות מבני עמנו, מפני ששים רבוא מופתים המראים סותרו.

ג) עוד העיר בנוסח ברכת הדלקת נרות דר"ה שנדפס בסידור "של יום הזכרון": הנה זה הי' קשה לי יותר מהנ"ל, כיון שזה בנוסח ברכה חדש בהדה"נ ושאלתי את פי כ"ק מו"ח אדמו"ר זה איזה שנים מלפנים, ואמר לי אשר פלפל בזה כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע עם הרה"ג הרי"י רפלוביץ מקרמנצוג, ולמרות קושיותיו של הרב הנ"ל, השיב כ"ק אדמו"ר שצ"ל של יום הזכרון, ואולי – הטעם דמדמינן לברכת קידוש והפטורה וכו'. וכן הוא מנהג בית רבינו, ומעשה רב.

ד) עוד העיר במ"ש בס' המאמרים אידיש דף 80, עה"פ ואד' הוי' בשופר יתקע, אד' איז דין, הוי' איז רחמים: והקשה דהלא שם הוי' דכאן מנוקד בנקוד שם אלקים, הנה יעוין בזה בלקו"ת דרושי ר"ה סד"ה והי' ביום ההוא יתקע, שמשם הוא מקור הדברים, ועיג"כ שם סד"ה כי כארץ תוציא צמחה (נא, ג).

ה) מזכיר במכתבו את הרב משה שי' לינשיץ ובטח יש לו קב"ע עם הנ"ל גם בלימוד החסידות ויתחזקו שניהם עכ"פ בשלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר, והם בחומש תהלים ותניא, כידוע.

בברכה לבריאות הנכונה.

(אג"ק ח"ו ע' קכד)

ב"ה, אדר"ח אדר, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר יחיאל מיכל שי'

שלום וברכה!

אף כי באיחור זמן הנני בזה לאשר קבלת שלשת מכתביו מערב חנוכה, ט' וח"י שבט עם הפ"נ המוסגר שקראתיו בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע...

ג) נהניתי ממ"ש ע"ד חלוקת הש"ס בכ"ד טבת העבר יום הילולא דרבינו הזקן וכן אודות לימודו ברבים, וידוע פסק רז"ל כל המוסיף מוסיפין לו.

ד) מ"ש שיוכל לסדר מקוה טהרה מתאים להוראת כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, הנה אם בטוח הדבר שיבוא לפועל, הרי בטח תעזור בזה אגו"ח ת"ו בהסכום שמזכיר היינו לערך ק"ן לא"י.

ה) בטח ממשיך בלימודו דא"ח בביה"נ שמזכיר במכתבו...

בשאלתו בבני חו"ל הבאים לאה"ק ת"ו ודעתם לחזור איך ינהגו ביו"ט שני, ושהוא הורה להם שינהגו כמנהג מקומם עתה היינו כבני אה"ק ת"ו ע"פ המבואר בשו"ע רבינו מהדו"ת סי' א' סעיף ח' ודלא כמ"ש במשמרת שלום סי' לב - להרה"צ מקיידאנוב - ומציין ג"כ למ"ש בשער הכולל פרק א'.

הנה אנו אין לנו אלא הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר הורה לכמה מבני ארץ ישראל שבאו לכאן ודעתם היתה לחזור, שינהגו כמנהג בני ארץ ישראל ומובן אשר במילא כן הוא הדין ג"כ להיפך.

בברכת הצלחה ולבריאות הנכונה.

(אג"ק ח"ז ע' קסח)

ב"ה, כ"ז ניסן, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מהו"ר יחיאל מיכל שי'

שלום וברכה!

לפני חג הפסח נתקבל מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - ונהניתי לקרות בו אשר הסתדר בביהכ"נ של הרמ"מ קופרשטוך ע"ה און האט באווארענט כל הענינים הנוגעים למחות' הרב חן שי', ויה"ר מהשי"ת שיצליח בביהכ"נ ובסביבתו בכלל להאדיר ולהפיץ שם נר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה זוהי תורת החסידות הדרכותי' והנהגותי'.

(ב) במה שרוצה לחלק בענין יו"ט שני של גליות בין אותם העולים לאה"ק או להיפך. הנה מהסוגיות בש"ס והוא בפסחים נא, ע"א, מגילה יט, ע"א, מובן שאין לחלק בזה בענינים הנוגעים בדין, ואפ"י במה שתלוי בחומרי מנהג המקום שמחלקים בפסחים מי כייף למי, הנה לא שייך זה בנדון דידן כמובן, ומה שמעורר ומדייק בלשון רבינו הזקן בשו"ע שלו סוף סי' תצ"ו מהשינוי שבין סעיף ז' - ל"א, ע"כ צ"ל שבסעיף ז' סומך על האמור בסעיף י"א שמוכיח על תחלתו שבמחלוקת תלוי הדבר, והוא עפ"י דרך רבינו הזקן בכ"מ בשו"ע שלו, להעתיק הדינים באופן ובמציאות שמצאם בהספרים והפוסקים שקדמו לו, וע"ד כלל הרמב"ם בכגון דא.

(ג) במה שהעיר בענין לזמן שכתבתי שכן הוא בסידור של"ה, ובדפוס שלו מצא נקוד בפת"ח. הנה כוונתי היתה להוצאה הראשונה, כי אח"כ הי' תלוי בהמדפיסים ששינו כמה ענינים בהתפלות עצמם ונקרא סידור של"ה רק ע"ש הפירוש ובפרט בענין שלא ידעו שיש כאן דיוק.

(ד) במ"ש אם יש לענות אמן בברהמ"ז, אחר אל יחסרנו, הנה שאלתי פעם את כ"ק מו"ח אדמו"ר, וענה שהוא אינו עונה, ולא עוד אלא שאחד ממקורבי כ"ק

אדמו"ר (מוהרש"ב) הי' עונה בפניו - אמן, אחר אל יחסרנו - בקול רם, ואדמו"ר חי"ך ולא אמר מאומה, ואולי שסומכים על סוף הברכה, ונאמר אמן, אף שגם בזה לא ראיתי שהשומעים ידייקו לענות אז אמן. וכאן מקום אתי להעיר בכלל, שפלא הוא מה שבכמה תפלות מסיימים, ונאמר אמן, ואין השומעים עושים כן, וצ"ע.

ה) בענין ברכת שפטרני מעונש הלזה, אם לברך בשם ומלכות, הנה כמדומה שכבר נדפס*, לברך בלא שם ומלכות, ולכן נדפס כן בסידור תהלת ה' רוסטוב, המדוייק ומה שברכו הנשיאים בשם ומלכות, וכמובא בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר, הנה אין זה הוראה לרבים. כן שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש מתוך בריאות הנכונה.

(אג"ק ח"ז ע' רכז)

ב"ה, י"ח סיון, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יחיאל מיכל שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ג אייר, בו מודיע שכבר עברו לגמרי לדירה החדשה. ויה"ר מהשי"ת שיהי' משנה מקום משנה מזל לטובה בגו"ר גם יחד.

ובמ"ש במכתבו אודות תיקון המקוה מ"ש אליו הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ צמ"ס כו' הרא"ח שי' נאה, שמפני קושי התיקון אולי לשנות באיזה פרטים. הנה לדעתי לא נראה לי זה, כיון שבמקוה מקפידים לצאת כל כמה דיעות שאפשר, ולכן עלול שבשינוי איזה פרט שיהי' אף שעל אתר אין רואים החילוק לבין הסידור של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, אפשר שלאחר העיון ימצאו גם בזה חילוק*, וידוע אשר הלכות מקוואות הם מסובכים במאד ודיעות מדיעות

שונות על כל פרט ופרט. וזהו נוסף על הטעם שאם אחד ישנה באופן כזה הרי האחד ישנה באופן אחר, ואין כדאי להיות המתחיל בענינים כאלו. ותקותי חזקה שבהשתדלות המתאימה יוכלו לעשות התיקון מתאים לסידורו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע...

(אג"ק ח"ז ע' רעו)

ב"ה, ט"ו כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מוה"ר יחיאל מיכל שי'

שלום וברכה!

ת"ח על מכתבו מז' כסלו מבשר טוב מהשיעורים הנלמדים ברבים. וכבר מלתי אמורה לכו"כ מאנ"ש אשר לדעתי נכון ונחוץ להנהיג לימוד הלכות הצריכות בחיי היום יומים נוסף על שאר הלימודים כיון שסו"ס זהו כל האדם את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, ובדורנו זה שנתמעטו הלבבות ובמילא נתמעט הזמן המוקדש ללימוד שיעורים, צריך ללמדם בספר שבו דינים הנוגעים למעשה והלכה ברורה ופסוקה, ולהתחיל באותן ההלכות השכיחות ורגילות יותר, ואם באפשרי הרי בהם גופא לדלג הענינים שאינם נוגעים כ"כ, וכשיצליח השי"ת וילמדו בפעם השני' יש ללמוד על הסדר.

בודאי יתועדו בחג הגאולה י"ט כסלו הבע"ל כדבעי, היינו בקבלת החלטות בהנוגע לפועל בשלשת הקוים דתורה עבודה וגמילות חסדים והשי"ת יצליחם.

בברכת חג הגאולה.

(אג"ק ח"י ע' קמד)

ב"ה, כ' אלול, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה יחיאל מיכל שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ב אלול עם הפ"נ המוסגר בו, בו כותב גם ע"ד בנין המקוה.

ובודאי ידוע לו מהוראת כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בעניני מקוה שמסרם להרה"ג מוהר"י שי' לנדא, דבני ברק, ובטח תהי' גם מקוה זו מתאים להוראות אלו.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

(אג"ק חי"א ע' קה)

ב"ה, כ' אד"ש, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה יחיאל מיכל שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ז אד"ש, בו כותב אודות מצב רוחו וכו' שלכן אין ביכולתו לעשות מה בהנוגע לעולי רומיניא.

והנה בד"א באם יביט על הנ"ל כענין של מעמסה ועבודה קשה, משא"כ

כשיראה הענין לאמיתתו, שזהו ענין משמח שיכול לפעול לטובה לכו"כ מבנ"י, ושגם בזה נאמר לא עליך המלאכה לגמור, אז בקל יכול לעשות בזה כפי יכולתו ובאופן דלאט דלאט והליכה מדרגא לדרגא מן הקל אל הפחות קל, ובאופן שלא יתייגע ביותר, ובודאי שהרופא המטפל בו, לא רק שיסכים על זה אלא שגם יעודדו ויחזקו, וגם העבודה האמורה מביאה חיזוק בריאות הגוף כפשוטו נוסף על שאר הוראות הרופא,

וכיון שנמצאים אנו בחדש אדר דמרבין בשמחה, ומסמך גאולה לגאולה מחדש אדר לניסן, גאולה מכל דברים המעכבים עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב, הנה יבש"ט בכל הענינים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

(אג"ק חי"ח ע' רפו)

• • •

מכתבים הממוענים לתמים ישראל לייב דוברוסקין הי"ד

ב"ה, ט' ניסן, תשי"ב

ברוקלין.

הת' מר ישראל ארי' שי'

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו עם שני הפ"נ שבו, שאקראם - בל"נ - על הציו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ובמענה על שאלתו בענין הסדרים בלימוד שלו, הנה יתייעץ בזה עם המשפיע שלו בדא"ח בעיני לימוד דא"ח ועם הר"מ בנגלה דלימודי הנגלה ואם יהי' אצלם ספק בזה אזי הם יכתבו מצדם אלי, כי בכלל הי' הסדר מאז ומקדם אשר בעינים כאלו צריכה להיות משמעת המתאמת, ובמילא לכל לראש צריך לפנות להמשפיע שלו לדעת חו"ד.

בשיעורי חת"ת - בלילה אפשר להשלים שי[עור] יום שלפניו כן הורה כ"ק מו"ח אדמו"ר.

בברכת חג הפסח כשר ושמח ולהצלחה בלימוד התורה ביראת שמים.

(אג"ק ח"ה ע' דש)

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

האברך ישראל ארי' שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח כסלו, בו כותב ע"ד פעולתו ביחד עם האברך מאיר צבי שי' [גרוזמן] בענין הצלת הילדים והילדות מן המסיתים והמדיחים ר"ל, ומסתפק אם להמשיך בזה, כיון שעד עכשיו לא פעלו כמעט כלום וכן מפריע זה את סדר הלימודים.

הנה אין ברור ממכתבו אם התחלת העבודה בזה היתה בהסכם ההנהלה או שעשו זה על דעת עצמם, כי כותב רק שעתה ההנהלה מסכמת שילכו ביום ועש"ק ועל יותר זמן יסכימו רק ע"פ מכתב ממני.

הנה מחד גיסא גודל ענין דהצלת אפילו נפש אחת מישראל אין לשער כלל, גם מה שכותב שעד עכשיו לא פעלו כלל, הנה מלבד שאי אפשר לדעת אם לא פעלו כי אין אתנו יודע עד מה והאדם הלא יראה לעינים ואינו יודע מהנעשה בלבו של חברו, הנה גם אם אמת הדבר שלא פעלו עד עתה, הרי אפשר שהתעמולה דעד עתה היא חרישה וזריעה או נטיעה (וכמבואר בדא"ח בכ"מ החילוק דזריעה ונטיעה) להפירות שיראו בעתיד, אשר אי אפשר הם בלתי חרישה וזריעה ונטיעה מוקדמת,

אבל לאידך גיסא ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע איך שלפעמים היצה"ר בא בלבוש מסוה של סערטוק משי, ובפרט אצל תלמידים העוסקים בלימוד פנימיות התורה שמנסה הוא להתלבש בכו"כ לבושים בכדי לרמות אותם, והוא ע"ד דוגמא בזעיר אנפין מהמבואר בענין די"ט כסלו, שהי' צריך להעשות דוקא ע"י אלו שיש להם בבואה דבבואה,

ובמילא בנדון שלהם צריכים הם להתייעץ עם הנהלת הישיבה היודעת

התנאים על אתר ומכרת ג"כ בכשרונותיהם, ובודאי תחליט אליבא דאמת,
ויודיעוני החלטתם בזה והשי"ת יתן שתהי' להצלחה.

בברכה לו ולחבירו מאיר צבי שיחיו.

נ"ב: הפ"נ המוסגר במכתבו נתקבל.

(אג"ק ח"ז ע' נט)

• • •

מכתבים ששיגר הרבי לאישים שונים לאחר הרצח

ב"ה, ד' טבת, ה'תשט"ו

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ בעל מדות תרומיות ענף עץ עבות וכו' מהרש"ז
שי' [שז"ר]

שלום וברכה!

זה עתה קבלתי הידיעה המבהילה אשר אחד הי"ד מבחירי התלמידים של
ישיבתנו בלוד נמצא הרוג בפרדס על יד ספריא, והנני מחכה לקבל פרטי
האסון ר"ל. ומה שהמריצני לכתוב לכ' מיד הוא שהנני חושש לרושם המבהיל
שיעשה האסון הנורא הזה, ובפרט על הנשים, ויבליט ביותר מגרעות
הכלכליים והדחקות וכו' של הכפר, אשר עלול להביא לידי תוצאות שליליות
וכו'. ומן הצורך לעשות כל האפשר בכדי להרגיע הרוחות, ומקווני אשר במדה
ידועה אפשר הי' לפעול זה על ידי התקרבות מיוחדת מהמשרדים המתאימים,
הגם שאינני יודע באיזה אופן תתבטא, מאחר שאין לי כל הידיעות בזה, וכ'
הנמצא על אתר בטח ידע כיצד לכלכל דבר.

מה שנראה לי מהאמצעים לכיוון זה הוא הגדלת מספר המתיישבים בכפר.

...והנני חש להדגיש הענין עוה"פ בעת הזאת, כי לדעתי אם יקבלו בני הכפר
ידיעה שהתחילו בפעולה נמרצה להגדיל מספר המתיישבים, יהי' בזה כדי
להביא מרגוע, עכ"פ במקצת, ברוחות הסוערות. ולמותר להוסיף כי אכיר לכ'
תודה רבה אם יודיעני בשורות טובות בזה.

בכבוד וברכה רבה.

מכתביי הקודמים בטח נתקבלו בזמנם, ובטח יכבדני במענה גם עליהם.

(אג"ק ח"י ע' קצה)

ב"ה, ט"ו טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שניאור זלמן שי' [גרליק]

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מד' טבת וכן המברק שקבלתי זה איזה ימים, הנה אזכיר את כולם כל אחד ואחת מהם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שבודאי יעורר ר"ר אשר שומר ישראל שלא ינום ולא יישן ישמרם מכל ענינים הלא טובים ח"ו, ואך טוב וחסד ימצא את כאו"א מהם בטוב הנראה והנגלה.

ואחדות של תושבי הכפר ד' עליהם יחיו, כאיש אחד, תעמוד כחומה לבל יוכל לחדור לשם כל ענין בלתי רצוי ח"ו בגשמיות וברוחניות, ובמכש"כ וק"ו ממ"ש אשר עם אחד ושפה אחת לכולם לא יבצר מהם כל, עאכו"כ כשיהי' בפנימיות ומצד הקדושה ובתוספת הצלחה הנשפעת ע"י נשיאינו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

המחכה לבשו"ט.

(אג"ק ח"י ע' רכו)

ב"ה, ט"ז טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שלמה חיים שי' [קסלמן]

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מנר ג' ואח"כ המכתב דוא"ו טבת, בו כותב אודות הענין של האברך ישראל הי"ד, ותנוח דעתו כשם שהניח את דעתי במה שכתב שלא היו נתוחים וחניטה כו', ומהראוי הי' אשר התלמידים דהכתות הגדולות יתענו חצי יום שיבחרו כפי ראות עיניהם יותר מתאים ואפשר ער"ח הבע"ל. ובדיוק הנני כותב חצי יום ע"פ פסק תוה"ק אשר צורבא מרבנן שמתענה כו', ובפרט שלא זו היא דרך הבעש"ט ונשיאינו רבותינו הק' בתעניתים וסיגופים.

וכוונתי בעיקר, שיתעוררו אז לחיזוק בלימוד תורתנו ובפרט בפנימיות התורה אילנא דחיי הממשיכה ומשפיעה חיי מחיי החיים א"ס ב"ה לכל אלו המחזיקים בה. מובן ג"כ שאין הכוונה לדרשה והטפת מוסר או התעוררות בו ביום אלא להמשכת מהתעוררות זו בלימוד לשנה הבע"ל.

ושומר ישראל אשר לא ינום ולא יישן ישמור את כאו"א מבני ישראל בכל מקום שהם ויאמר לצרות די, עד שמתוך מנוחת הנפש ובהעדר דאגות גשמיות יוכלו לעסוק בתורה ומצות מתוך הרחבת הדעת בפנימיות ובשמחה.

בברכה.

(אג"ק ח"י ע' רל)

ב"ה, ט"ז טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הנהלת אגודת חב"ד באה"ק ת"ו ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

...בקבלת הידיעה ע"ד הרצח של האברך ישראל הי"ד, כתבתי תיכף למר שז"ר שי' שמהנכון להראות איזה סימן של עידוד לתושבי הכפר מצד המשרדים המתאימים, ואחד הענינים בזה הוא למהר ענין החליפין של קרקע של חברת מהדרין. ובפרט שעיי"ז תהי' אפשריות להגדיל מספר המתיישבים, ובטח סיפר להם ע"ד מכתב זה ובמילא גם מצדם משתדלים ככל היכולת.

...רואה אני בהעתונים שהנגונים והנאומים דחגיגת י"ט כסלו בכפר חב"ד הקליטו זה, ומהנכון הוא להשתדל שישלחו גם לכאן הקליטה-מלאה של הנ"ל. וכן בהנוגע לשנים שעברו, אשר ישנם מקומות כאן ש"משמיעים" איזה חגיגה בכפר, אף שלא עלה בידי לברר של איזה חגיגה, ובכ"א היא לא משנה זו אלא משנה שעברה.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש,

מ. שניאורסאהן

(אג"ק ח"י ע' רלא)

ביום ההילולא ביחוד יתחזקו באמונתם בהוי' ובמשה עבדו, ואתפשטותי בעל ההילולא, ובבטחונם אשר אף עתה עומד ומשמש, ומעורר שיומשכו ברכות והצלחה בגשמיות וברוחניות לכל צאן מרעיתו, ושמירת עינא פקיא דלא ניים, וכפסק רבותינו הזקן והאמצעי והצמח צדק, לא נכון לעקור משכן מפני המאורע, כי שם דוקא יצוה הוי' את הברכה והרחמים נחלה בלי מצרים.

בברכה המשתתף בהתועדותם.

(אג"ק ח"י ע' שה)

ב"ה, יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר

ברוקלין, נ.י.

עשרה לחודש אחד עשר הוא חודש שבט, ה'תשט"ו

להתושבים, להמתיישבים, לאלו אשר יתיישבו בכפר חב"ד

אשר בארץ הקדושה, ארץ אשר עיני הוי' אלקיך בה

מראשית השנה ועד אחרית שנה, תבנה ותכונן במהרה

בימינו על ידי משיח צדקנו, הם וכל אשר להם

הוי' עליהם יחיו

שלום ברבוי וברכה ברבוי!

נצטערתי לשמוע אשר יש מי בכם ונפל רוחו בקרבו אחרי המאורע הידוע

הי"ד, ונחלשה החלטתו בהתיישבות והתקשרותו לכפר חב"ד אשר בארעא

קדישא.

ואנא שליחותייהו דרבנן עבידנא להעתיק מכתבי קדש של רבותינו הקדושים

נשיאי ישראל. וז"ל:

א. רבנו הזקן - בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשולחן ערוך (פוסק בנגלה

דתורה).

- שמעתי מפי קדושי עליון על מרגלא בפומא דאינשי שאחר השריפה

מתעשרים יען כי השתלשלות מדות העליונות הקדושות וסדרן כך חסד דין

רחמים ולזאת אחר מדה"ד בשריפה מתעוררת מדת הרחמי' שהיא גדולה

ממדת החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מבריה

מן הקצה כו'. עכ"ל הזהב.

ב. אדמו"ר האמצעי.

- באתי לנחם לבבם על אודות אשר נגע יד ה'... לא יפול לבבם כי בודאי יעורר ה' חסדו הגדול וחמלתו עליהם... בתוס' ברכה אחרי אשר... וידוע דכל דין מלובש בו מבחי' החסד בהעלם. וע"כ כל מה דעביד רחמנא לטב כי אין רע יורד מלמעלה. ולכך מברכין על הרעה כשם כו'. ובכלות מדה"ד שם דוקא יגלה עוז האהבה שהי' מלובש בו כמשל האב המייסר לבנו שמלביש האהבה ביסורים שמייסרו. ועכ"ז מיד אחר שמייסרו יתגלה פנימיות אהבתו וחמלתו ביותר עד שנותן לו חסד וטוב. וכמו ששמעתי מאאמו"ר זצלה"ה נ"ע בשרש ענין הקללות שבתוכחות שיהפכו לברכות מצד כח תוקף החסד המלובש בהן והן מתגלים אחר כלות לבוש מעשה הדין הקשה דוקא. וז"ש והפכתי אבלם לששון, אבלם דייקא, כמו ת"ב שנשתלחה ידם כו' יהופך לששון וגילוי אור, רב חסד שבו, כמו ביום א' דפסח שהי' חסד העצמי כו'. וכמבואר דבר זה בכתבים באריכות כו'. וע"כ אמרתי דרך עצה שלא נכון בעיני על אשר עלה בדעת קצת אנשים ממחניכם לעקור משכנם מ... כי לדעתי שם דוקא יצוה ה' את הברכה מטעם הנ"ל. וכאשר שמתי בפי ידידי המוכ"ז שמטעם זה שמעתי ממנו ז"ל שלא רצה לעקור משכנו מק"ק לאדי אחר שריפת ביתו כידוע. וה' ישוב ירחמנו אחר שובו אפו וינחמם וירום קרנם למעלה כל ימי עולם... דברי אוהבם באמת המצפה לישועת ה' עליהם בקרוב. דובער באאמו"ר ז"ל נ"ע.

ג. אדמו"ר ה"צמח צדק".

- מכתבם קבלתי גם למשמע און שמעה נפשי מזה מקודם, והנני לנחמם מאשר הועתק מכי"ק אאזמו"ר נ"ע אשר כתב לאיש א' מאנ"ש שנשרף ה"ה יוסף מזוראוויץ, וז"ל שמעתי מפי קדושי עליון על שאומרים ומרגלא בפומא דאינשי שאחר השריפה מתעשרים יען כי השתלשלות מדות העליונות הקדושות וסדרן כך חסד דין רחמים ולזאת אחר מדה"ד בשריפה מתעוררת מדת הרחמי' שהיא גדולה ממדת החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מבריח מן הקצה כו'. עכ"ל זהב. ולכן צוה מעל' בכי"ק הנ"ל לאיש הנ"ל להתחזק ולבנות ביתו במקומו. ומדבריו הקדושים נ"ע נ"ל לנדון

שלכם כי איש את רעהו יחזקו נא לבנות ביתם במקומם. כי מהידוע דזכותא דרבים גדול יותר מהיחיד לעורר רחמים רבים לסומכם ולהרים קרנם ע"כ יתחזקו נא ואיש את רעהו יעזורו וה' הנותן כח לעשות חיל הוא יברכם בכל טוב בכל אשר יעשו כנפשם ונפש אוהבם דושו"ט: מנחם מענדל.

דברי צדיקים קיימים לעד ופועלים פעולתם.

והשי"ת יברך את כל אחד ואחת מכם, בתוך כלל ישראל, שיקויים כל האמור בכתבי קדש הנ"ל במילואו בטוב הנראה והנגלה ובקרוב ממש.

בברכה - המחכה ומצפה לבשורות טובות.

נ.ב.

אגה"ק א - ספר המצות להצ"צ סוף ע' רכח

אגה"ק ב - בסידור מאה שערים סוף ע' כח.

אגה"ק ג - שם ע' לו.

(אג"ק ח"י ע' שו)

ב"ה, כ"ג שבט, תשט"ו

ברוקלין.

הנהלת כפר חב"ד ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע וכן הקודמים לו. ורצוני להיות בטוח שעכ"פ מכאן ולהבא יכתבו ע"ד התועדויות השונות אשר בכפר חב"ד וגם בפרטיות המתאימה.

וזאת להעיר וביחוד בהנוגע למה שכותבים אודות חגיגת י"ט כסלו שקצרו

במקום שאמרו להאריך ביותר... ובודאי בהזדמנות הבאה ימלאו גם על דבר זה, אם יתעכב שילוח ההקלטה של ההתועדות או אם נקלטה שלא במילואו, והרי בכנוס צעירי אגו"ח שהי' לפני זמן בהכפר שלחו תיכף לאחר הכינוס את הנאומים וכו'...

ע"פ המכתבים שקבלתי מאחדים וחוששים שמציאות פרדסים נותן מקום למחבא וכו', צריכים היו להתבונן ולעיין אם יש מקום לחשש זה ולדבר בכיוון למה שיודעו עם המשרדים המתאימים, ובפרט שאם יתעכב דבר החליפין עם קרקע מהדרין הנשאר יש מקום לומר שינטעו שם פרדסים ג"כ, ואם יסכימו להרבות בשמירה מתאים לההוספה בפרדסים ספק הוא.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש לחזק ולפתח כפר חב"ד שיהי' דירה לו ית' בתחתונים, שלזה צריך געזונטע רוחניות און געזונטע גשמיות וחפץ ה' בידם יצליח, ע"י הכלי המחזיק ברכתו של הקב"ה השלום והאחדות והתקשרות לנשיאנו, ע"י מילוי כוונתו ורצונו בכפר זה וכמובן ע"פ המבואר בתניא פרק ב'.

המחכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

(אג"ק ח"י ע' שמא)

• • •

התמים הליובאוויטשי

סיפור חייהם של משפחת דברוסקין
וקורות חייו של הת' ישראל אריה לייב
דברוסקין הי"ד

הרה"ח ר' יחיאל מיכל דוברוסקין

הרב יחיאל מיכל דוברוסקין נולד בכ"ד אלול שנת תר"ע לאביו הרב שניאור זלמן דוברוסקין ואימו מרת מלכה בעיר ניקולייב שבאוקראינה. הרב שניאור זלמן היה בנו של ר' אברהם יעקב דוברוסקין, עליו איננו יודעים הרבה. בנערותו למד ר' שניאור זלמן בישיבת קישינב, בראשה עמד הגאון הרב יהודה לייב צירלסון.

זכה להגיע עם אביו לוורשה כדי להשתתף בחתונתם של הרבי והרבנית בשנת תרפ"ט. בעקבות אותו ביקור, החל

יחיאל מיכל הצעיר ללמוד ב'תומכי תמימים', שם למד עד חתונתו בשנת תרצ"א עם מרת ברנציא לבית שכטר מרומניה. הוריה של הכלה היו ר' מנחם מענדל ומרת עטל, האבא היה השוחט המקומי ומכניס אורחים גדול.

השידוך הוצע ע"י שדכן למשפחת דוברוסקין שהיו עדיין באוקראינה. אימו, הרבנית מלכה, נסעה לרומניה לתהות על קנקנה של המיועדת. היא שהתה

הרה"ח ר' יחיאל מיכל דוברוסקין עם הרה"ח ר' דוד חנזין

ברומניה שבוע ימים ובחנה את הכלה, במשפחה מספרים שבין הדברים עליהם בחנה החמות המיועדת, האם הכלה יודעת בעל-פה את מילות התפילה של מוצאי שבת "ג"ט פון אברהם" המיוחסת

לרב הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשוב. החתונה הוקבעה לחודש סיון תרצ"א. זמן קצר לאחר מכן נתמנה להיות אב"ד העיר בריאלה שברומניה, שם לימד באופן קבוע דא"ח וקירב רבים לתורת החסידות, וכן שימש כשוחט ומוהל. כבר בצעירותו התכתב עימו הרבי בענייני הלכה, וזכה לקירוב מיוחד כאשר הרבי כתב במיוחד עבורו רשימות משיחותיו של אדמו"ר הריי"צ. זמן מה אחרי החתונה, נולדה הבת הבכורה, שרה, שלא זכתה להאריך ימים ונפטרה בגיל 5 עקב מחלה. בט"ז ניסן שנת תרצ"ד נולד בנם הראשון, ישראל אריה לייב.

הרה"ח ר' יחיאל מיכל כמוהל בבית

ילדותו של ישראל אריה

בילדותו התחנך הילד ישראל אריה במוסדות הלימוד המקומיים, מעידים שמקטנות בלט בחריפותו, בשנינותו ובהבנה העמוקה שלו שהייתה חריגה לגילו. בהיותו בן 6, פרצה מלחמת העולם השנייה ולימודיו נעצרו, אך אף בשנות המלחמה עשה רוב קניין לימודו לבדו ע"י עיון בקובצי תורה תקופתיים ומעשיות צדיקים. בלילות הייתה אימה ופחד ברחובות, חושך, שריקות ירי ופגזים מהמרחקים, והנורא מכל, אשר באחד מהלילות הללו (סיון ת"ש), סביו וסבתו,

הת' ישראל אריה דוברוסקין הי"ד

ר' שניאור זלמן ואשתו מלכה, מצאו את מותם יחד עם עוד כמה מהקהילה בעודם מנסים לברוח מגבולותיה של המדינה למולדובה, נורו למוות וגופותיהם הוברחו בחשאי. הרב יחיאל מיכל ומשפחתו לא השתתפו בבריחה מפני לידתו של האח חיים אהרון.

גם האבא, ר' יחיאל מיכל, נלקח במהלך שנות המלחמה למחנות עבודה, אך בזכות השתדלות נמרצת של אשתו, הרבנית ברנצ'יא, שוחרר ובחסדי ה' ניצל.

בהיות ישראל אריה בן שבע שנים בלבד, בזמן שיהודים סביבו נלקחו למחנות המוות או לעבודות כפיה, הילד הקטן חיבר את המילים מתוך פרק קל"ט בספר התהילים, עם ניגון חב"ד שהושר בביתו. "אָנָּה אֵלֶיךָ מְרוֹחֵךְ וְאָנָּה מִפְּנֵיךָ אֶבְרָח. אִם אֶסֶק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּךְ". זהו הניגון אותו שרים חסידי חב"ד עד כה עם המילים הללו.

הרה"ח ר' יחיאל מיכל דוברוסקין

בית משפחת דוברוסקין בעיר בראילה שבדרום-מזרח רומניה, היה אזור מוגן יחסית. למרות שהמשטר הרומני של השליט הרודן יון אנטונסקו ימ"ש, שיתף פעולה עם הנאצים ימ"ש, הוא שמר את היהודים בדרום טרנסילבניה כבני ערובה למיקוח מול הנאצים ובסופו של דבר, למרות שהאוכלוסייה היהודית נרדפה ונפגעה קשות, השמדת מרביתם, שתוכננה לשנת 1942 למנינם לא יצאה אל הפועל.

יהודים שהיו עובדי כפיה באזור היו נוהגים להגיע לסעוד בשבתות בבית המשפחה, באישורים מיוחדים, והניגון של ישראל הקטן "תפס" אותם וליווה

אותם. חלקם העידו, גם שנים אחר כך, שמילות השיר שכל כך קלעו לתקופת האימים ההיא, ליוו אותם גם ברגעים הכי קשים ועזרו להם לדעת שהם יצאו מהתופת. בבר המצווה שלו דרש דרשה שהייתה בשלוש שפות (!), נקודת הדברים הייתה הסיפור המפורסם על אדמוה"ז בהיותו בחקירה בפטרבורג, עטר על ראשו התפילין של ראש ונפלה אימה פחד על החוקרים, והאריך "וראו כל עמי הארץ וכו".

בארץ הקודש

בהיותו בגיל 16, בכ"ד תמוז תש"י, עלה לארץ יחד עם משפחתו. תחילה התארחו בתל אביב אצל קרובי משפחה, לאחר מכן עברו לגור בירושלים ולימים הצפינו לחיפה, שם התמנה הרב יחיאל מיכל דוברוסקין כרב שכונת הדר וכרב הממונה על השחיטה בעיר. לימים התמנה גם כרב ומשפיע של קהילת חסידי חב"ד בחיפה. באותה תקופה נשלח ישראל אריה ללמוד בישיבת תומכי תמימים לוד.

הרה"ח ר' יחיאל מיכל
בחתונת בנו ר' חיים אהרון

עד מהרה התבלט ישראל כבחור מיוחד במינו מביין שאר חבריו לישיבה, הן בסדר לימודו והן בתפילה ובהנהגה. "עילוי בלימוד, עילוי בתפילה, ועילוי בחסידות",

הרה"ח ר' יחיאל מיכל בעבודתו כמפקח כשרות בחיפה

הרה"ח ר' יחיאל מיכל בשמחת בר מצווה

הרה"ח ר' יחיאל מיכל משתתף בשמחה (שני משמאל)

אומר עליו אחד מבני המשפחה. "מידי שבת היה מתפלל באריכות, ולא פעם אף נראה כבוכה בתפילתו". כאשר היה שקוע בלימוד או בתפילה, לא היה מבחין כלל בנעשה סביבו, כפי שסיפר מזכיר הישיבה דאז הרב חנוך גליצנשטיין בתיאור נפלא:

"במשך שנות לימודו בישיבה התבלט כאחד המיוחדים שבין תלמידי הישיבה הן בלימודו והן בהתנהגותו והיווה סמל לדמותו המפליאה של

ה'תמים' הליובאוויטשי. כאשר ישב לפני הגמרא הפתוחה, היה כולו שקוע בהוויות דאביי ורבא וצולל בנבכי ים התלמוד. וכשהיה מתעמק במאמרי חב"ד עמוקים, או כשהיה עומד שקוע בעת תפילתו וניגון דביקות חב"די עמוק מתנגן לו כאילו מאליו – היו פניו מוארות באור חדות התורה וקרני הוד קדושה חופפים עליו. באותה שעה לא היה רואה ולא היה מרגיש בנעשה סביבו.

"מטבעו היה עניו וצנוע, נחבא אל הכלים. דיבורו בשפתי חן ומרי נעם, זך הנפש ומזג טוב, עסקן ובעל מרץ לטובת הזולת. מידותיו התרומיות סימלו את האדם המעולה והשלם".

סיפר ידידו הרב ישראל פרידמן ז"ל: "ישראל אריה היה מדבר אל הצעירים ממש כמו היה משפיע וותיק. המשפיע ר' שלמה חיים קסלמן עצמו היה עומד

לעתים מאחורי הדלת כדי לשמוע מה הוא מדבר [...] ר' שלמה חיים אהב אותו הוא ידע לדבר מהלב, היה לו לב רחב".

"ישראל היה בחור למדן והצטיין גם בחסידות. ה' חנן אותו בפה מפיק מרגליות, עד שהיו אומרים עליו, שהיה מכין לאביו את הדרשות שמסר בבית הכנסת בשבתות", כך מספר ידידו הרב משה אהרן טייכמן מכפר חב"ד.

"גם ב'פרדס' בלוד זיהו מיד את מעלותיו הייחודיות. כשהיה מגיע לישיבה בחור ורצו לקרבו לתורת החסידות, היו מפנים אותו אל ישראל, שכן גם בתחום החסידות הצטיין. הוא לא ניגש להתפלל בטרם התבונן ארוכות בגדלות הבורא. כאשר היה עוסק בהתבוננות הזו, הכירו בו במה שקוע הוא. לא ניכרו בו שום תנועות חיצוניות; להיפך, הוא היה יושב זקוף על הספסל, עיניו פקוחות מעט ומביטות בשיפוע כלפי מעלה ורק מידי פעם היה מתנועע. כזו הייתה הכנתו של ישראל דוברוסקין לתפילה לפני שוכן מרומים.

חסיד ומקושר

היה אהוב על המשפיע הנודע רש"ח קסלמן, ור' אברהם מאיור. ר' שלמה חיים התבטא עליו שהוא בחור מתו"ת בליובאוויטש. פעם הגיעו לישיבה משלחת מהממשלה, הוא הדריכם בישיבה, והתפלסף עמהם באידיאולוגיות שונות והוכיח שמקורם מהתורה. כה השתוקק ישראל הי"ד לנסוע לרבי! היה לו צמאון כה עז להסתופף בצילו, עד שחיבר מילות געגועים לרבי. לא אשכח, כיצד, לאחר התוועדות י"ט כסלו תשי"ד (או תשט"ו), בפרדס בלוד,

ישיבת תומכי תמימים בפרדס בלוד

הוא נשכב כשהוא קצת מבוסס, ובהיותו שוכב שמענו אותו מזמר מתוך גילופין ניגון געגועים לרבי. את געגועיו העצומים לרבי ביטא במנגינה של רבי מנחם מענדל מויטבסק זצ"ל:

"מי יתן לי אבר כיונה, אעופה ואשכונה, במרכבת זהב עם גלגלי פז, אל הרבי אסע אז..."

היה מקושר בלב ונפש לכ"ק אדמו"ר, והיה צמא לשמוע ממש כל שביב מידע אודות הנהגתו המיוחדת של כ"ק אדמו"ר, והיה משתדל לרשום כל הנהגה ששמע. בכלל, היה מקפיד מאוד על כל ההנהגות שלא לזוז מהן כלל.

אמון על הוראת המשנה "וקנה לך חבר", החל משנתו הראשונה בישיבה העלה על הכתב מה שראה ושמע, בכתב עגול ומסודר. החל משיעורי התניא אותם זכה לשמוע מרבו הנערץ, המשפיע של 'הפרדס' בימים ההם, הרב שלמה חיים קסלמן ועד להווי ההתוועדויות ב'שיכון חב"ד בלוד שרק התחיל באותן השנים. אף את ההתוועדויות והסיפורים ששמע מרבותיו, סיגנן הכל בסדר אופייני, תוך שהוא מעביר את הניחוח המתוק של התוועדות חסידים של פעם. היות ו'חסיד הוא מסודר', בפתח המחברת בה רשם הסיפורים ששמע אודות רבותינו הקדושים, ערך לעצמו מפתח מסודר לכל הסיפורים.

בשנת תשי"ג, בעודו בישיבה, פעל יחד עם מאיר צבי גרוזמן בהצללת הילדים העולים מהכנסתם לקיבוצים של 'השומר הצעיר', אך לא זכו לראות ברכה מרובה במעשיהם.

הוסיף וסיפר הרב חנוך גליצנשטיין: "הקדוש הי"ד ניחן בכשרון נאום יוצא מהכלל. הוא אכן היה אחד התועמלנים המצויינים ביותר בהפצת תורה וחסידות בשדרות רחבות".

כאשר התקיימה תהלוכת רכבים בל"ג בעומר מכפר חב"ד לציון רבי שמעון בר יוחאי במירון, עצרה השיירה בדרכה במרכז העיר חדרה, והוא נעמד על אחד הרכבים ונאם בפני הקהל שהתאסף.

את כשרונותיו אלו ניצל לחינוכם הטהור של בני נוער לתורה וליראת שמים, כפי שהורה לו הרבי להיות שותף בפעילות זו. כיוון שהכירו מחנכיו בכשרונותיו אלו, מונה למשפיע רוחני בבית ספר למלאכה שהיה אז בראשית דרכו.

משפיע ומדריך

מידי ערב בערב היה נוסע מהשיבה בלוד לכפר חב"ד למלא תפקידו כמשפיע רוחני בבית ספר למלאכה. וכך, במקביל להיותו תלמיד ב'תומכי תמימים', החל ללמד ולמסור שיעורי חסידות בפני תלמידי בית הספר למלאכה. בנשיאת החן המיוחדת לה זכה, התחבב עד מהרה על התלמידים שנקשרו אליו ביותר. הוא מצדו התמסר אליהם בכל מאודו, התעניין בבעיותיו הפרטיות של כל תלמיד, עודד וחיזק.

הוא אף כתב על כך לרבי, שהשיב לו: "נהניתי ממה שרואה הצלחה בלימודי דא"ח עם תלמידי בית ספר למלאכה".

נושא הפצת המעיינות 'בער' בו, והוא לא הסתפק בתלמידיו בבית הספר, אלא יזם מדי פעם 'גיחות' לרחבי הארץ, נוסע למוסדות חינוכיים שונים כדי להתוועד עם נערים ולשוחח איתם אודות רעיון החסידות. בתפקידיו אלו ראה הצלחה רבה.

בני משפחת דוברוסקין מספרים, כי באחת השנים, ביקש ישראל לנאום לרגל י' שבט בכפר הנוער בן שמן. מוסד זה היה ידוע בדעותיו השמאליות נגד דת, אך הוא לא חשש. הוא הגיע אל מנהל כפר הנוער, זה הוקסם מהבחור החרדי הצעיר, והביע הסכמתו שינאם בפני ציבור התלמידים, צוות המורים והמדריכים. דבריו עוררו רושם רב וגרמו לקידוש שם ליובאוויטש.

עשרה ימים לפני שנעלם, נסע יחד עם ידידו אברהם מייזליש להתוועד

לרגל חג הגאולה י"ט כסלו, ביישוב באר יעקב, כפי שדיווח ביטאון חב"ד זמן מה לאחר היוודע דבר הירצחו: "בבאר יעקב התוועדו התלמידים הת' ישראל הי"ד ז"ל דוברוסקין ויבל"ח אברהם שי' מייזליש, בבית הכנסת המקומי ואחר כך התוועדו עם תלמידי ישיבת 'באר יעקב', הסבירו פרשת החג ודיברו אודות הנחיצות בלימוד תורת החסידות".

פרשת הרצח

ביום רביעי בלילה, אור לכ"ח בכסלו, בעיצומו של חג החנוכה תשט"ו, ירד בכביש הראשי המוביל מירושלים לתל אביב וצעד רגלית בדרכו לעבודתו בבית הספר למלאכה. בדרכו, נקלע למארב של מסתננים ממצרים, והם גררוהו לפרדס הסמוך, קשרו אותו לעץ, וירו בו.

לאחר שנעדר שלושה ימים מעבודתו, החלו לחשוש שהוא נחטף. גם כאשר הבחינו בהיעדרותו, המשטרה ביקשה באופן תמוה לעכב את מערך החיפושים ביומיים נוספים. אנשי כפר חב"ד יחד עם התמימים בני כיתתו פתחו בחיפושים

נרחבים אחריו, עד שמצא הרב משה יהודה לייב לנדא את גופתו קשורה לעץ.

סיפר הרב משה לנדא ע"ה, אז תלמיד בישיבה, ולימים רבה של בני ברק:

"ביום שישי טילפן אלי ידידי הרב גרוזמן [ר' מאיר צבי (מונקה), אז תלמיד בישיבה] והודיע לי שישראל נעלם. אמרתי לו: הוא לא ילד קטן, כנראה נסע הביתה לחנוכה. אבל הרב גרוזמן אמר לי שישראל יצא מהישיבה כבר מזמן כיוון שהיה אמור למסור שיעור תניא בכפר

הת' ישראל אריה עם חברו הת' מונקה גרוזמן

חב"ד, אך בפועל הוא לא הגיע לכפר חב"ד וגם לא הגיע לבית הוריו בחיפה. במוצאי השבת נפגשנו בתל אביב אצל הסבתא של ישראל, גם אביו הגיע מחיפה, ואז הבינו כולם שצריכים לצאת לחפש אחריו. למחרת הלכנו למשטרה כדי לבקש את עזרתם בחיפושים, אבל הם רצו להמתין עוד זמן מה. רק ביום שני התחילו החיפושים. ראש הישיבה הרב ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל והמשגיח ר' אברהם דרייזין אף הם הצטרפו אלינו והלכו אתנו לפרדסים כדי לחפש אחריו. המשטרה חילקה אותנו לקבוצות, ולמרות הגשם שירד, בוססנו בבוץ ופתחנו בחיפושים נרחבים.

"בשל הפחד והדאגה העצומים, היו שנסעו אל האדמו"ר רבי אהרן מבעלז זצ"ל בתל אביב, כדי לבקש ברכה עבורו. האדמו"ר בירך 'הקב"ה יעזור שימצאו את גופו שלם', ובאמת היה נס שהוא נמצא שלם".

במקביל לחיפושים, התפרסמה בעיתונות ידיעה המבקשת לאתר את הבחור שנעלם:

מי ראה?

ישראל דוברוסקין, בן 20, שערות שחורות, זקן קטן שחור, מרכיב משקפיים. נראה בפעם האחרונה ביום ד' שעבר ליד תחנת האוטובוסים לכיוון תל אביב בשכונת הרכבת בלוד.

כל היודע על מקום המצאו מתבקש להודיע לתחנת המשטרה הקרובה או לישיבת חב"ד, טלפון 48 רמלה.

על המשך החיפושים, מוסיף ומתאר ר' משה אהרן טייכמן בספרו: "חולקנו למספר קבוצות, שמונה בחורים בכל קבוצה. התפזרנו במרווחים, ושני שוטרים מצידנו, כך סרקנו שטח אחר שטח ברחבי הפרדס. עמלנו בחיפוש זה במשך כשעה, כאשר פתאום נשמעה שריקה מהשוטרים. היה זה האות שמצאוהו. הוא היה מוטל על הארץ, ירוי בראשו".

או אז התברר שנפל קרבן לכדורי המרצחים ששרצו אז באותם פרדסים. ברכתו של הצדיק מבעלז עמדה לו שנמצא שלם בגופו, למרות שהפרדסים שרצו הולכי על ארבע, כמו גם חוליות מחבלים.

האבל והנחמה

הידיעה הגיעה לישיבה וההלם היה גדול. כאשר המשפיע הרב שלמה חיים קסלמן קיבל הידיעה, פרץ בבכי נורא מבלי יכולת להירגע. במר-לבו קרא "כאשר הקב"ה נותן סטירה, הוא סוטר בפנים", בכך התכוון להביע, כי ישראל דוברוסקין היה מהמובחרים שבחבורה.

חרף הכאב והיגון, הרשויות ביקשו לבצע ניתוח שלאחר המוות למרות סירוב המשפחה. בשנים ההן, היה זה מחזה נפוץ שהשלטונות ביצעו ניתוחים ללא הסכמת המשפחה. מי שנאבק נגד הניתוח והצליח למנוע את חילול כבוד הנפטר, היה הרב שלמה גורן, אז הרב הראשי לצה"ל, ועל כך קיבל תודה והוקרתה של הנהלת ישיבת 'תומכי תמימים' בלוד.

גם הרבי הביע שביעות רצונו העמוקה מכך: "ותנוח דעתו כשם שהניח את דעתי במה שכתב שלא היו ניתוחים", כתב הרבי למשפיע הרב קסלמן.

כתבה בעיתונות אודות הרצח

ההלוויה עמוסת-היגון התקיימה למחרת בהשתתפות אנ"ש ותלמידי הישיבה. הת' ישראל דוברוסקין הי"ד נטמן בצפת. באותה שעה ירדו גשמי זלעפות, עד שהיו אומרים, כי גם השמים בוכים על התמים המיוחד שבחבורה שעלה בחטף השמימה

בנסיבות כה טראגיות.

הוריו של ישראל הי"ד, הרב יחיאל מיכל והרבנית ברנצ'יא, קיבלו את הבשורה באופן קשה ביותר. הרב דוברוסקין הזדקן במהירות ונראה זקן הרבה יותר מכפי גילו; ואילו רעייתו, מידי שנה ביום הפטירה, הדליקה נר נשמה באומרה "ה' צודק".

כיוון שבית משפחת דוברוסקין היה מבנה משותף לביתם הפרטי ולבית כנסת חב"ד בחיפה, הרי שבית כנסת נקרא על שם הבן האהוב הי"ד "אור ישראל". לאחר פטירת האב נקרא בית הכנסת על שם הרב דוברוסקין ובנו ר' ישראל אריה הי"ד.

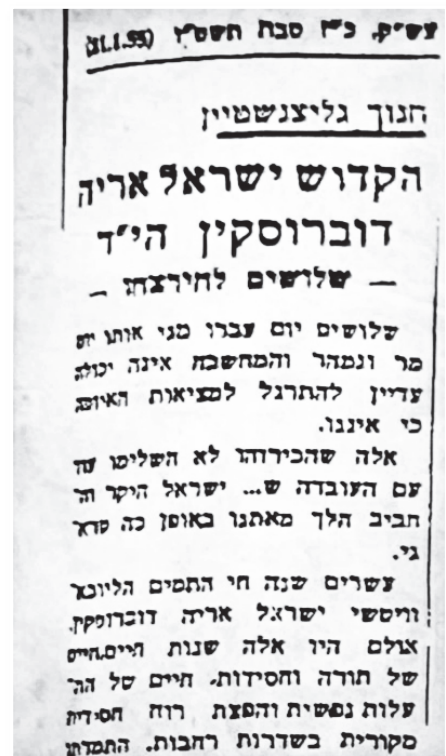

הרה"ח ר' יחיאל מיכל דוברוסקין באירוע בחיפה. שני משמאל נראה גבאי בית הכנסת ר' בנימין שויירמן

בשלב מסוים נפתח במקום סניף של 'תומכי תמימים', לשם באו ללמוד בחירי התמימים מהישיבה לוד. מסיבות שונות, הישיבה החזיקה שנתיים ימים בלבד.

מילות ההספד שכתב מזכיר הישיבה דאז, הרב חנוך גליצנשטיין, מילים המבטאות יותר מכל את הכאב שאפף את עדת חסידי חב"ד:

"שלושים יום עבר מני אותו יום מר ונמהר והמחשבה אינה יכולה עדיין להתרגל למציאות האיומה כי איננו. אלה שהכירוהו לא השליטו עד עם העובדה ש... ישראל היקר זה חביב הלך מאתנו באופן כה טראגי. עשרים שנה חי התמים הליוטר ויחסי ישראל אריה דוברוסקין. אולם היו אלה שנות וייסוסיים של תורה וחסידות. תיים של הה' עלות נפשית והפצת רוח חסידות סקורית בשדרות רחבות. התמדתו

טור הספד שכתב לזכרו הרה"ח ר' חנוך גליצנשטיין ע"ה

ש... ישראל היקר והחביב הלך מאתנו באופן כזה טראגי.

"עשרים שנה חי התמים הליובאוויטשי ישראל אריה דוברוסקין, אולם היו אלה שנות חיים, חיים של תורה וחסידות, חיים של התעלות נפשית והפצת רוח חסידית מקורית בשדרות רחבות והתמדתו בתורה ועבודה עברה כל גבול.

"איה הם אותם הניבים שבהם יבטאו את המיית הלב - את אותה הסופה הסוערת במעמקי הלב פנימה? בעצם לבלובו של זית רענן זה, שעתיד היה לגדול ולפרוח כארז בלבנון ולהיות לכוכב נוגה מאיר בחכמת התורה - נגדע על ידי יד פורע פרא אכזרית ונגדע פתיל חייו.

"עומדים אנו - חבריו וידידיו - כפופי קומה ועטופי אבל על קברו הרענן, על קברו של פרח חמד זה ממצוייני תלמידי החכמים הליובאוויטשים. ה' ינקום דמו!!!"

חבריו לספסל הישיבה בכפר חב"ד המליצו עליו את דברי חז"ל במסכת בבא בתרא: "הרוגי לוד.. אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם".

לעילוי נשמתו הכינו התלמידים בישיבת תומכי תמימים לוד קונטרס מיוחד הכולל רשימות על מגילת אסתר, הקונטרס נדפס על ידי מזכירות הרבי, בהשתתפות כספית סמלית של התלמידים (ראה תמונה).

הקונטרס שיצא לעילוי נשמתו באישור הרבי

• • •

תדפיס מתוך

ביאורים בתנ"א

מרשימת הת' ישראל ארי'

דברוסקין הי"ד

בתוספת ציונים

הערות וביאורים

מבוא

חשיבות לימוד התניא, חוץ מהסיפורים המובאים במכתב אדמו"ר זצ"ל על תניא: הבטחתו של ר' הלל מפאריטש, תניא איתן, הסתים שבאורייתא המקשר את הסתים שבישראל (כוחות אמונה ומסירות נפש) עם הקב"ה, הדלקת נר הנשמה, משל מכח הצומח¹, היכל אומרי אותיות התניא, סגולת אותיות התניא, ושבועות בשביל².

ישנה חשיבות גדולה בלימוד ספר התניא, וסגולות רבות נקשרו אליה. כך לדוגמא, יעיד מכתבו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ³:

"ספר התניא הוא ספר התורה שבכתב בתורת חסידות חב"ד, אשר לא לבד שכל פתגם ופתגם הוא מדויק ומכוון, אלא אף כל מלה ומלה היא מדויקת בחסר ויתיר.

הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע, והחסידים הראשונים וזקני החסידים שבכל דור ודור התייחסו לספר התניא ע"ד אותה הדרת הקדש שמתייחסים לספר החומש.

ברשימותי פה ושם נמצאים הרבה ענינים וספורים רבים המתייחסים לספר התניא, ואחדים מהם אעתיק בזה בקיצור נמרץ..."
רבינו ממשיך ומאריך בעשרה סיפורים ע"ד גודל קדושת התניא (עיי"ש), ולאחמ"כ מסכם:

"המורם מכל האמור:

ספר התניא הוא תורה שבכתב בתורת החסידות, אשר הוד כ"ק רבינו כתבו כעשרים שנה ודייק בו בחסר ויתיר והלימוד בו כלומד בחומש

¹ עניין השבועה שמקשר עצמותו כו' עיי"ש. וראה גם לקמן פרק א' בביאור הדברים "משביעים אותו".
² אג"ק כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' רנט ואילך.

¹ לא ידעתי לבאר למה כוונתו.
² לא ידעתי לבאר למה כוונתו, ואולי זהו ע"ד המבואר בסה"מ מלוקט ח"ג ע' רצה ואילך - ביאור

שהכל לומדים ואין מי שיודעו על בוריו, וקדושת אותיותיו מעוררים את האיתן שבנשמה, אפי' באנשים פשוטים, ופתח היכל חדש במתיבתא דרקיע... ספר התניא הוא הקטרת לכל המגפות הרוחניות דעקבות משיחא ואותיותיו משברות כל [ה]העלמות וההסתרים ומהפכים הקללה לברכה. בו יצאו ישראל נגד משיח צדקנו. א פרק תניא בריינגט שפע ברכה והצלחה".

בנוסף, מקובל שהחסיד ר' הלל מפאריטש הי' אומר: כאשר לומדים עם ילד, בעת מלאות לו שלוש שנים, את אותיות הא' ב' מתוך ספר התניא, "מבטיחו שלא יהי' אפיקורוס ולא ימות בלא תשובה"⁴.

עוד מצינו, שאף שרבינו הזקן קרא לספרו בשם "לקוטי אמרים", עכ"ז נתקבל זה מכבר בתפוצות ישראל לקרוא לספר בשם "תניא"⁵. ויבואר ע"פ שיחת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ⁶, שאמר בשם הצמח צדק:

"כ"ק זקני [אדמו"ר הזקן] בעבודתו הקדושה זכה, כי תניא אותיות איתן⁷ יעורר את ה"איתן" שבנשמה בכל מי שהוא לומד את ספרו הקדוש ויפעול בו התחזקות בעבודת השי"ת".

ומבואר בחסידות⁸, דבתיבת "איתן" ישנם ג' פירושים: יושן (ע"פ הכתוב "בירח האיתנים"⁹ ותרגומו "בירחא דעתיקיא"), חוזק (ע"פ הכתוב "איתן מושבך"¹⁰ ותרגומו "תקיף מותבך"), קושי (ע"פ הכתוב "נחל איתן"¹¹ ופירש"י "קשה").

וי"ל, דשלושת הפירושים מכוונים לעצם הנשמה, שהעצם "עתיק"

⁸ סה"מ תש"ג ע' 74-73, וש"נ. היום יום חלק שני (נדפס בתו"מ רשימת היומן ע' תע). ועוד.

⁹ מלכים א', ח, ב.

¹⁰ במדבר כד, כא.

¹¹ דברים כא, ד.

⁴ "התניא - נחלת העם" ע' מו. וראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות לסש"ב" ע' יט.

⁵ ראה תניא עם פירוש חסידות מבוארת ח"א ע' 18.

⁶ סה"ש תש"ג ע' 95.

⁷ תקו"ז תיקון כ"א-מד, ריש ע"א. וראה לקו"ת ר"פ ראה.

וקיים תמיד, ו"חזק" ו"קשה" קאי על כוחות האמונה והמס"נ הבאים מעצם הנשמה. וזהו עניינו וכוחו של ספר התניא, לעורר את הכוחות האלה בקרב האדם¹².

ועוד, דהנשמה נקראת נר ("נר ה' נשמת אדם"¹³), אותו מאירים ע"י אור התורה.

והנה, התורה מתחלקת לתורת הנגלה ותורת הנסתר. כמו"כ הנשמה מתחלקת לשני מדריגות: כוחות הפנימיים - "נשמה" (נר"ן), וכוחות המקיפים - "נשמה לנשמה" (ח"י). עפ"ז יש לומר, שהתורה הנגלית מבעירה ומאירה את הכוחות הגלויים, ואילו פנימיות התורה - את עצם הנשמה, שהוא הרצון הפנימי שבכל יהודי להתקרב לאלוקות¹⁴.

ובאגרת קודש נוספת מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ¹⁵, מביא שישנה סגולה מיוחדת באמירת אותיות התניא בלבד, אפי' בלא הבנה:

"בלימוד התניא - הנה האותיות בעצמן מעוררים ומאירים את הנפש"¹⁶. כמו כן מקובלני¹⁷, כי יש בשמים היכל מיוחד ובו יושבים כל אלה שלמדו וקראו את אותיות התניא בחייהם.

מכל הנ"ל מובנת מעלת ספר התניא וסגולתה ופעולתה על הנפש - הן ע"י לימוד, והן בקריאת האותיות אפי' בלא הבנה.

שיעור היומי בתניא אף שלא ידע מאי קאמר - דהוא נוגע לחיי נפשו.

¹⁷ כך י"ל לענ"ד מתוכן דבריו, ולע"ע לא מצאתי לו מקור. וראה במכתב הנ"ל בפנים: "ופותח היכל חדש במתיבתא דרקייע".

¹² ע"פ "ביאורי ר' שלמה חיים" עמ' ע.

¹³ משלי כ, כז.

¹⁴ ע"פ "ביאורי ר' שלמה חיים" עמ' סא.

¹⁵ ח"ה ע' צ.

¹⁶ וראה עד"ז לקו"ש חכ"ח ע' 286, בנוגע לקריאת

הקדמת המלקט

אליכם אישים אקרא – חסידות מדברת רק אל אנשים, כמו שאמר פעם אדמו"ר הרשב"ב¹⁸ שדף השער של חסידות הוא לא להיות...¹⁹

יש לדייק מלשונו של רבינו, שדייק לכתוב מילת "אישים"²⁰, שעל הלומד בספר התניא - ותורת החסידות בכלל - לכל לראש להיות בדרגת "איש".

[ובדומה לכך²¹, הפתיחה בפסוק "אליכם אישים אקרא"²² היא גם במורה נבוכים²³. ובמפרשים שם: "ואמרו אליכם אישים אקרא, ירצה (לומר) לכם החכמים אקרא לעיין בזה הספר"²⁴, "לא כיוונתי בהנחת דברי אלא ליחידי סגולות כמו שאמר החכם אליכם אישים אקרא"²⁵].

אליכם אישים אקרא – נתינת כוח (ע"ד ויקרא ה' אל משה).

יש לומר, שבמילה אקרא רומז רבינו לכך שישנה נתינת כח²⁶ להצלחה בלימוד התניא

- ע"ד מה שמצינו בקריאת הקב"ה למשה²⁷, דנאמר שם "ויקרא" סתם - ולא פירש מיהו הקורא. והטעם²⁸, כי שם הוא רק הארה, ואילו הקריאה כאן היתה מצד עצמותו של הקב"ה.

²⁴ בפ"י שם טוב על אתר.

²⁵ ראה אלפס שבועות סי' אלף קעט בהעתקה מל' ערבי (צויין במ"מ הג' והע' קצ' לסש"ב שם).

²⁶ ראה עד"ז לקו"ש חכ"ו ע' 38 (בתרגום ללה"ק): "בזה גופא שבהקדמת ספר התניא ששייך לכל א' כתב אדה"ז "ביודעיי ומכיריי קאמינא" - נתן אדה"ז הכח .. וגם פעל שכל א' מלומדי התניא נעשה מ"יודעיי ומכיריי" של אדה"ז.

²⁷ ויקרא א, א.

²⁸ ראה לקו"ת ריש פרשת ויקרא. ד"ה ויקרא העת"ר. תשמ"ג. תשמ"ז. שיחת ש"פ ויקרא תשל"ב (תו"מ חס"ז ע' 418). וש"נ.

¹⁸ ראה תו"מ רשימת היומן ע' רעט (מפוענח): "ערב יוהכ"פ שחרית תרנ"ח אמר לי אדמו"ר נ"ע: א חסיד, די ערשטע זאך דארף ער קיין שי"ן (איני יודע אם אמר המילה כולה, או רק שי"ן. מ"מ) ניט זיין נחסיד, לכל לראש צריך שלא יהי' שי"ן". ונסמן שם.

¹⁹ כן הוא במקור. וראה בהערה הקודמת.

²⁰ בשיעורים בספר התניא (באידיש) על אתר מתרגם: "(חשוביע) מענטשן" (ובתרגום ללה"ק אינו).

²¹ ראה מ"מ הגהות והערות קצרות לסש"ב ע' ט.

²² משלי ח, ד.

²³ ע"ד השייכות שבין ספר התניא למו"נ - ראה בארוכה בלקו"ש חכ"ו ע' 30 ואילך.

והכוונה בכך, שע"י שהקריאה היא מצד העצם דלמעלה - לעורר את עצם הנשמה ממש²⁹.

שמעו אלי - רצוא. איש על מקומו יבוא בשלום - שוב.

למגדול ועד קטן - גם קטנים בשנים, כי בעקבתא דמשיחא ילמדו גם הקטנים תניא.

אף שבעבר הי' מקובל לפרש "למגדול עד קטן" במעלה, בדורות האחרונים, שמלמדים אף את הקטנים תניא³⁰, נתברר שניתן לפרש שכוונתו לקטנים בפשוטו.

על מקומו - הרוחני - יבוא לשלום.

בכל אנ"ש - דווקא כי הם שומעים מפי האדמו"ר, וראיית צדיק גרידא פועלת³¹, סיפור הסבא משפאלע, החילוק בין (יעקב) [אברהם אבינו³²] לבלעם³³.

דווקא בקרב אנ"ש (חסידים) מקובל לומר כך, כי דווקא הם שומעים מפי רבם. ומעלה יתירה בשמיעת הדברים מפי הרבי, שכן אפי' ראיית הצדיק בלבד פועלת, כפי שמסופר ב'היום יום'³⁴ על הסבא משפאלע:

"הסבא משפאלע - דער שפאלער זיידע - הי' איש נלהב מאוד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט 'והוא הניח את ידו הקדושה על ליבי, ומאז חם לי'".

"תנועת צדיק, ומכל שכן ראי' או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד".

²⁹ וקריאה זו חודרת בכאו"א מישראל - ולא רק במשה, ראה במ"מ שנשמנו לעיל.

³⁰ ראה לדוגמא אג"ק כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, ח"ב ע' תתק"ה: "בשנת הי"א או הי"ב יתחיל .. ללמוד עמו תניא ולהשתדל להסביר לו דרכי העבודה".

³¹ אבל ראה 'היום יום' ט' אד"ש: "גודל התשוקה להתקשרות, יכול להשביע רק כאשר ילמוד מאמרי

החסידות שאומר הרב וכותב, כי בראית פנים בלבד לא סגי".

³² ראה לקו"ש ח"ט ע' 104.

³³ הביאור בזה - ראה תו"מ חנ"ג ע' 437 הע' 76 בארוכה.

³⁴ י"ד טבת.

הנה מודעת זאת - התנצלות ראשונה.

"הקדמת המלקט" היא בעצם מכתב לאנ"ש, בבקשה להעדיף את ההדרכות המובאות בספר התניא ולא להידחק להכנס ליחידות בשביל לשמוע את הדברים באופן אישי.

במהלך הדברים מביא רבינו כמה הסתייגויות, מדוע לכאורה ישנה מעלה לשמיעת הדברים מפי הצדיק מאשר בקריאת הדברים בספרים. אך בכל זאת, מבאר הסיבה שספר התניא אכן ישמש תחליף ראוי ליחידות.

סיבה ראשונה [שלכאורה ישנו חיסרון בקריאה], באדם "המקבל": ייתכן ודעתו אינה מסודרת להבין מתוך הספר.

באשר הוא שם - אינו יוצא ממציאותו, משא"כ בשמיעה מפי האדמו"ר.

כאשר החסיד יושב בביתו ומנסה להפנים את דברי המוסר הכתובים בספר, ייתכן שלא יצליח "לקבל", מאחר ששכלו ומציאותו אינה שייכת להבנת הדברים הכתובים בספר.

משא"כ כאשר חסיד נמצא אצל רבו ומקבל ממנו ישירות, החסיד מתבטל ויוצא ממציאותו - והרי הוא "כלי" לקבל דברי המוסר מפי רבו.³⁵

מתוק האור לעינים - האור כי טוב מששת ימי בראשית שגנזו הקב"ה בתורה.³⁶

ובר מן דין - התנצלות שנייה, כי התניא הוא עפ"י שכל אנושי.

סיבה שנייה, ייתכן שאע"פ שהאדם בדיעה ישרה להבין והשכיל מתוך הספרים, אך מצד אופי הספר - שנכתב עפ"י שכל אנושי - יתקשה האדם למצוא תשובות לבעיותיו הפרטיים, מאחר ואין כל השכלים שווים.

לסש"ב ע' י. ביאורי ר' שלמה חיים שם.

³⁵ ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' סה.

³⁶ זהר חדש רות פה, א. ראה מ"מ, הג' והע' קצ'

וטענה זו שייכת גם לגבי ספר התניא, כיוון שהתניא נכתב עפ"י שכל³⁷.

אלא אפילו בספרי היראה – התנצלות שלישית.

טענה שלישית, דלכאורה אפי' ספרים המיוסדים על מדרשי חז"ל וכו', שבודאי שייכים לכל ישראל – ייתכן שהאדם יתקשה למצוא בהם את אשר שייך אליו.

רוח ה' דבר בם ומלתו על לשונם – התוכן והאותיות הן אלוקות³⁸.

אך ביודעיי – תירוץ על כל הקושיות, תניא אינו ספר יראה ומוסר, אלא ספר עצות בעבודת ה'.

על הטענות הנ"ל, משיב רבינו: ספר התניא אינו ספר מוסר (בו עלולות לצוץ הבעיות הנ"ל), כי-אם תשובות לשאלות הנשאלות ביחידויות, והוא מעלה אותן על הכתב. וא"כ, הספר מלכתחילה "הדרכה פרטית", ואין הקורא צריך למצוא בו את "מקומו הפרטי".

ביודעיי ומכיריי קאמינא – אדמה"ז ראה את כל השייכים לחב"ד³⁹, ע"ד הראה לו הקב"ה לאדה"ר וכן למרע"ה.

אף שלכאורה משמע מהדברים שספר התניא מיועד לבני דורו של רבינו, הרי ודאי שזה שייך לכל אחד שלומד את הספר מאחר ש"התורה היא נצחית"⁴⁰,

וי"ל שאכן רבינו כיוון לכל מי שילמד את ספר התניא (- כל היהודים השייכים לחב"ד) עד ביאת משיח צדקנו בב"א, כיוון שאכן הכירם, כפי שמסופר אודות אדם הראשון⁴¹ ומשה רבינו⁴².

אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע ראה את כל התמימים בתו"ת לדורות, וכיוון בכ"א כוונה פרטית שיבצע.

⁴⁰ ראה לקו"ש חכ"ו שם.

⁴¹ ב"ר כ"ד, ב.

⁴² פירוש רע"ב על משנה עדיות פ"ח משנה ז, ד"ה הלכה למשה מסיני.

³⁷ ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' סו, וש"נ.

³⁸ ראה היום יום ו' שבט: "אאמו"ר כותב ששמע בשם רבינו הזקן, שכל המחברים עד הט"ז והש"ך, והם בכלל, עשו החבורים שלהם ברוח הקודש".

³⁹ מדברי רש"ח קסלמן בהתוועדות כ' מ"ח תשי"ב, מרשימות הכותב הי"ד. והוסיף שם שכן עד"ז כ"ק

מפי ספרים ומפי סופרים - אדמה"ז ליקט תשובות על שאלות רבות, ועי"ז שהוסיף שאלות ותשובות משלו, יש בתניא כל התשובות על כל השאלות שאנ"ש ישאלו עד ביאת משיח בב"א⁴³. ואף ש[לכאורה] אדמה"ז לא כיוון לכל הספקות, הנה - ה' **גומר בעדינו** - שכתב דברים שאף לא כיוון. ראיות על הנ"ל: אדמה"ז למד תניא בעצמו⁴⁴, שיחתו של אדמו"ר הרש"ב על עניינים שנוספו בדא"ח⁴⁵.

אף שניתן לטעות, ולטעון שלא כל השאלות והתשובות נמצאים בתניא - הנה יש לתרץ ולהוכיח מהסיפור להלן: פעם מצא א' מהחסידים את אדה"ז לומד בספר התניא, וישאלהו: גם אתם לומדים תניא? ויענה אדה"ז אני מוצא⁴⁶ פה דברים חדשים, יותר ממה שהי' במעזריטש⁴⁷...

וכולם הן תשובות על שאלות רבות - כל תשובה היא כוללת תשובות על שאלות רבות.

אין הזמן גרמא - י"ל שזה קאי על הדורות הבאים היינו שתניא הוא בשביל כל הדורות שאי אפשר לדבר איתם בעל פה מפני שאין הזמן גרמא - שאין חיי אדם כ"כ הרבה זמן.

וגם השכחה מצויה - אצל השואלים.

אין לפרש, שהכוונה שהשכחה מצויה אצל כ"ק אדה"ז ח"ו, כי-אם כוונתו שאצל השואלים מצויה השכחה.

מרגוע לנפשו - בכלל. **ועצה נכונה** - בפרט.

ההבדל ביניהם - כדלקמן.

ע' 57 ועוד), אמנם לע"ע טרם מצאתי דומה לו בשיחות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע.

⁴⁶ כן הוא במכתב כ"ק אדמו"ר (נסמן בהערה הבאה).

⁴⁷ אג"ק כ"ק אדמו"ר ח"ג ע' יט. ובדומה לכך ראה ביאורי ר' שלמה חיים שם.

⁴³ ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' סז.

⁴⁴ בכת"י נוסף כאן: ויכוחו של ר"ה מפאריטש עם אדמו"ר הצמח צדק.

⁴⁵ מצינו כמה התבטאויות מכ"ק אדמו"ר אודות כך שמתווספים עניינים בדא"ח (ראה לדוגמא תו"מ ח"ט

ומי שדעתו קצרה - זה יכול להיות רק בנוגע - להבין דבר עצה, אבל מרגוע
לנפש יש אפילו לאלו דלא ידעי מאי קאמרי בתניא⁴⁸.

סופרים שונים ומשונים - בלשון מתפעל, על העתקות השונות והט"ס ע"י
הסופרים המשונים. והכוונה על שכירי המתנגדים לזייף התניא⁴⁹.

• • •

בלא הבנה.
⁴⁹ ראה שיעורים בספר התניא על אתר, ביאורי ר'
שלמה חיים שם.

⁴⁸ ראה לקו"ש חכ"ח ע' 286, בנוגע לקריאת שיעור
היומי בתניא אף שלא ידע מאי קאמר - דהוא נוגע
לחיי נפשו. וראה במבוא על מעלת קריאת התניא אף

תניא בסדר מסודר: א) מכריח ממאמרז"ל ומסברות הכרח עבודה פנימית, ולזה מבאר ראשית על קיומם ומציאותם של שתי הנפשות. בפ"ב עצם הנה"א, פ"ג - הכוחות, פ"ד - הלבושים. פ"ה - הלבושים ע"י לימוד התורה. פ"ו - הנה"ב. פרקים ז' וח' - ההפסד בהתלבשות בנה"ב בשניים, הן ירידה הנשמה הקדושה, והתאחדות עם הטומאה. פ"ט בתחלתו מקום הנפשות. אך הנה כתיב כו', שולל אפשרות של שליטת שתי הנפשות יחד, מצד הסברא שהם חלוקות לגמרי לכן כ"א ישלוט בתחום אחר. ב) איך מגיעים לעבודה פנימית - מקדים עצות להסרת העצבות וטמטומים וכו'. ג) עבודה פנימית - אהוי"ר באופנים שונים.

תוכן העניינים בקצרה לחלקו הראשון של ספר התניא:

ע"מ להוכיח שכל יהודי מוכרח בעבודה פנימית (היא עבודת הבינוני, השייכת לכל אדם), לכל לראש נזקק רבינו לבאר (בפרק א') על קיומן של שתי הנפשות - האלוקית והבהמית.

בפרק ב' מבאר רבינו את מהותה נפש האלוקית. בפרק ג' מפרט את כוחות הנפש, ופרק ד' את לבושי הנפש, ובפרק ה' מבאר על לבושי הנפש ביחס ללימוד התורה.

בפרק ו' מתייחס רבינו לבאר את עניין נפש הבהמית. בפרקים ז' וח' מבאר רבינו את הירידה אלי' עלולה להביא הנפש הבהמית.

בפרק ט' מבאר תחילה את מיקומן של הנפשות בגוף האדם, ואחמ"כ מכריח שאינן יכולות לשלוט יחדיו, כ"א כשזה קם זה נופל.

בפרק י' מבאר את עניין הצדיק, בפרק י"א את הרשע, בפרק י"ב על הבינוני. בפרקים לאחמ"כ מביא רבינו עצות איך להגיע לעבודה פנימית, ע"י הסרת המכשולים של עצבות וכו'.

אח"כ מבאר מהי העבודה הפנימית עצמה - האופנים והחילוקים באהבה ויראה.

פרק א

תניא – מימרא דר' שלמאי. איתן בהמשביעים. עבודה פנימית⁵⁰.

המימרא "משביעים אותו תהי צדיק" מובאת בגמ' שם⁵¹ בתור מימרא (חידוש) של ר' שמלאי. ולכאורה, מדוע רבינו שינה וכתב שהמימרא היא מברייתא – "תניא"?

אלא שרבינו דייק, ד"תניא" אותיות איתן, וע"י השבועה שמשביעים את הנשמה – מעוררים ומחזקים את ה"איתן" שבה, שהם כוחות האמונה והמס"נ⁵² [ראה בביאור ד"ה משביעים אותו].

משביעים אותו – הנה"ב, חומר השבועה, נזדעזע העולם, נשבעים על המצוות⁵³.

כאשר הנשמה יורדת ומתלבשת בגוף ונפש הבהמית, היא צריכה "משהו" שיחזיק אותה במלחמתה עם הנה"ב.

על כן, פירוש המילה "משביעים"⁵⁴ כאן ביחס לנה"ב: שבועה. כי עניינה של שבועה הוא נתינת כח לנשבע לעמוד בדבריו, כי מצד חומרתה של השבועה לא יוכל לשנות.

בדומה לכך מצינו בגמרא, שעם ישראל נשבעו לקיים את המצוות⁵⁵ – והוא, כי אם יכפור בשבועה הרי זה ייחשב כפירה בקב"ה ח"ו, כמאמחז"ל⁵⁶ "כל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם אלוקיך לשוא"⁵⁷.

משביעים אותו – הנה"א, לשון שובע, שבע, כוחות מקיפים, צלם.

⁵⁰ ראה בתוכן העניינים לתניא דלעיל.

⁵¹ נדה ל, ב.

⁵² ראה במבוא ובנסמן שם.

⁵³ בכת"י נוסף כאן: שבועת בועז (או אולי: שבועת

בלע"ז). ולא ידעתי לבאר כוונתו.

⁵⁴ בעניין ג' הפירושים בתיבת משביעים – ראה תו"מ

– סה"מ מלוקט ח"א ע' יז ואילך.

⁵⁵ נדרים ח, א.

⁵⁶ שבועות לט, א.

⁵⁷ ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' עא.

אמנם, מצד הנפש האלוקית ניתן לבאר מילת "משביעים" מלשון שובע, כי משביעים את הנה"א בכוחות המקיפים שיעזרו לה להתגבר על הנה"ב.

וכן "משביעים" מלשון שבע, כי בכוחות המקיפים (בכללות חי' ויחידה) קיימות שבע דרגות: בחיה - חכמה בינה ודעת, וביחידה - כתר, חכמה, בינה ודעת (ונרמז בתיבת 'צלם' שבפס' 58 "אך בצלם יתהלך איש" - ראה בהערה) 59.

תהי צדיק - ציווי כללי על תרי"ג מצוות, וכן ואל תהי רשע.

התחייבות הנשמה להיות "צדיק" - היינו שהיא מתחייבת לקיים כל תרי"ג מצוות. ו"אל תהי רשע" שלא לעבור עבירות.

מהו הכפל ב- ואפילו כל העולם כולו וכו', ולמה (לא 60) יאמין?

מדוע הלשון נכפלת: "כל העולם - כולו"? ובנוסף, כאשר אדם יודע שיש בו נפש הבהמית - ממה יש לחשוש שיאמין ל"כל העולם", עד שצריך להשביעו על זה? - ומתרץ בפיסקה הבאה:

כל העולם - עולם קטן כדאיתא באבות דר"נ 61.

כפל הלשון 62 "כל העולם - כולו" הוא כי ניתן לפרשו בשני פנים: כל העולם כפשוטו, וה"עולם קטן" הוא האדם עצמו.

ולכן, מצד זה ש"על כל פשעים תכסה אהבה" 63 ייתכן שבסופו של דבר יאמין לדברי עצמו ולדברי העולם. לכך באה השבועה, שהיא ה"נתינת

58 תהילים לט, ז.
59 ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' עב ובהע' 26, ושם נתבאר.

60 ככל הנראה הוא פליטת קולמוס, ויש להשמיט

61 ספ"א. וראה ב"ר פ"ח ופי"ב. קה"ר פ"א.
62 בביאור ה' "כל" ו"כולו" והחילוק ביניהם - ראה מאמר באתי לגני תשכ"ד (תו"מ חל"ט ע' 14 ואילך).

63 משלי י, ב.

60 ככל הנראה הוא פליטת קולמוס, ויש להשמיט [ולכאורה אין כוונתו כפשוטו, דנראה שהוא חלק אחד עם הקושי' בנוגע לכפל ה', וחלק מהתירוץ

כח" מצד כוחות המקיפים (כנ"ל)⁶⁴.

ירע לבבו ויהי' עצב - היינו שהעצבות תהי' קניין בנפשו.

ויהי' עצב - סתירה לתהי צדיק, שמכיל גם עבודה בשמחה.

לכאורה ישנה סתירה בגוף השבועה: מצד אחד משביעים אותו "תהי צדיק", וודאי שזה כולל את העניין של עבודה מתוך שמחה (כבפסקא הבאה), ומצד שני - המשך השבועה "הי' בעיניך כרשע" יגרום לו לעצבות!

בשמחה ובטוב לבב - וכתוב עבדו את ה' בשמחה⁶⁵.

לבוא לידי קלות - סתירה כללית להשבועה.

כאן הקושיא חזקה יותר: אם הדבר יגרום לו לבוא לידי קלות (ח"ו), הרי שזה סותר לא רק לשבועה "תהי צדיק", אלא גם לשבועה "ואל תהי רשע"!

לידי קלות ח"ו - צדיקים נדמה להם כהר, רשעים כחוט השערה.

מובא בגמרא⁶⁶, שלעת"ל יצה"ר יראה בפני הצדיקים כהר גבוה, ובפני הרשעים הוא יראה כחוט השערה.

ואולי יש לדייק, שלכך רמז במילים "יכול לבוא לידי קלות", שיבוא להיות רשע שאז יצר הרע יראה בפניו כ"קלות".

מצינו - במקומות מפוזרים בש"ס⁶⁷.

ה' חלוקות - בעצם מהותן. רשע ורע לו אינו מדריגה.

יש לדייק בלשונו של רבינו, שכתב "ה' חלוקות" ולא "ה' מדריגות", כי

⁶⁷ בשיעורים בספר התניא על אתר מפנה בשוה"ג לברכות דף ז. אבל במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב אינו מציין מקום (רק מציין את מסכת ברכות על המילים "ופי' בגמרא").

⁶⁴ ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' שם.

⁶⁵ תהילים ק, ב.

⁶⁶ סוכה נב, א.

בין החלוקות נכלל גם רשע ורע לו, שאינה "דרגה" בעבודת ה'.

צדיקים יצ"ט שופטן – מה נוגע למהות האדם מי הוא שופטו?⁶⁸

אמר רבה כגון אנא בינוני – מה נבהל אביי הלא יכולים להיות גם אחרים?

מהו ה"געוואלד" הגדול שעשה אביי מכך שרבה אמר שהוא בינוני, מה זה סותר לחיי האחרים ("לא שביק מר חיי לכל ברי")?

ושני תשובות בדבר, כדלקמן:

לא שביק מר חיי לכל בריה – בפחותים רשעים מתים. אין צדיק יסוד עולם.

א) אם רבה נחשב בינוני, הרי שכל שאר העולם נחשבים כרשעים ו"רשעים בחייהם קרויים מתים"⁶⁹. (ב) כיון שרבה הוא גדול הדור, ולדבריו הוא אינו צדיק, א"כ על מי מיוסד העולם (כמ"ש "וצדיק יסוד עולם"⁷⁰)?

לא קאמר – המלאך ששואל טיפה זו מה היא כו'.

שנינו במס' נדה (טז, ב): "דריש ר' חנינא בר פפא: אותו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו, ונוטל טפה ומעמידה לפני הקב"ה, ואומר לפניו: רבש"ע טפה זו מה תהא עליה? גבור או חלש? חכם או טיפש? עשיר או עני? [ע"כ דבריו. שואלת הגמ':] ואילו רשע או צדיק לא קאמר? [מתרצת הגמ':] כדר' חנינא, דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

כלומר, שאין זה נקבע משמים האם יהיה צדיק או רשע (כי זה בבחירתו החופשית) – וא"כ כיצד אמר איוב "בראת צדיקים בראת רשעים"⁷¹?

מהות – מה הוא.

⁷⁰ משלי י, ח.

⁷¹ ב"ב טז, א.

⁶⁸ לא ידעתי לבאר כוונתו, ולע"ע טרם מצאתי דומה לכך בספרי הביאורים הנדפסים.

⁶⁹ ברכות, ב.

אי אפשר לומר, שבינוני הוא אדם שעושה כל מה שבא לידו [מצוות ועבירות],
כי בשעה שעושה עוונות נקרא רשע גמור. ואי אפשר לומר שמי שחטא חצי
ימיו נקרא בינוני, כי אם אח"כ עשה תשובה⁷² נקרא צדיק גמור⁷³.

איך טעה כו' - ענווה של שקר אי אפשר לומר.

מוכרחים לומר, שרבה טעה באומרו שהוא בינוני. ואי אפשר לפרש
שאמר זאת מתוך ענווה, כי הרי זה ענווה של שקר⁷⁴.

אפילו עוון ביטול תורה - שאין אדם ניצול ממנה בכל יום כמארז"ל.

אין בכוונתו לומר שעוון ביטול תורה הינו קל, אלא אדרבה: אע"פ שעוון
ביטול תורה חמור במיוחד (ואין אדם ניצול ממנה בכל יום⁷⁵), ובכל זאת
הבינוני נקי מעוון זה.

**והא דאמרינן בעלמא - מאמר רז"ל ספרי צדיקים ורשעים ובינונים, עשה
מצווה אחת מכריע עצמו לזכות.**

דוגמת זה מצינו במסכת ר"ה⁷⁶: "א"ר יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בר"ה;
אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים,
ומפרש רש"י: "בינוניים - מחצה על מחצה".

וכן מצינו בקידושין (מ, ב): "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב
וחציו זכאי; עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע עצמו לכף זכות",
ומפרש רש"י⁷⁷: "מעשיו שקולים כמחצה על מחצה; עשה מצוה אחת -
נמצאו זכותיו מכריעין ונמצא צדיק".

שם המושאל - ולא שם התואר וההפרש⁷⁸, גאלדענער מענטש.

⁷² קידושין מט, ב.

⁷³ בהמשך לכך נוסף בכת"י (בסוגריים): (סיפור
רשד"ב זיסלין - ר' יעקב - הרב חיים מפודליא -
אדמו"ר האמצעי אודות ר' בתניא).

⁷⁴ ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' סג. ליקוטי
דיבורים ח"ד ע' תקפא.

⁷⁵ ב"ב קסד, ב.

⁷⁶ טז, ב. וראה בתוס' שם ד"ה ונחתמין. צויין גם
במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב ע' כ"ו.

⁷⁷ ד"ה לפי שהעולם נידון אחר רובו.

⁷⁸ לא ידעתי לבאר מה הוא שם ההפרש. ואולי הכוונה

כמו שאדם אינו עשוי זהב וניתן לכנותו "אדם זהב" - מצד זה שהתנהגותו מאירה ונדירה כמו זהב,

ייתכן ויקראו לאדם שאינו צדיק בכינוי "צדיק" מצד "שם המושאל", שכן הנהגתו מזכירה בעיני הבריות התנהגות של צדיק (אף שאינו כזה).

וזהו פירוש שם המושאל⁷⁹, שם ש"הושאל" מענין אחר מצד דמיון שיש בין הדברים. משא"כ שם התואר, המתאר את האדם לפי מהותו האמיתית.

מעלת - בפרט אחד, ומדריגות בכלל⁸⁰ (ע"ד מעלת אנשים פשוטים).

ישנן **מדריגות** - הנחלקות בכללות לצדיקים, בינונים ורשעים; אמנם בתוך כל מדריגה יש **מעלות** נפרדות (כגון צדיק גמור וצדיק שאינו גמור וכיו"ב).

[בדומה לביטוי "מעלת אנשים פשוטים"; דרגתם היא "אנשים פשוטים", אמנם בתוך זה גופא הם מוגדרים ב"מעלה" מסוימת].

אינו במעלת ומדריגת צדיק כלל⁸¹ - אפילו בינוני.

אדם שיש לו עוונות - אך זכויותיו מרובים על עוונותיו, לא רק שאינו צדיק, אלא גם אינו בינוני (כפי שיבואר בהמשך מהותו של הבינוני)⁸².

ויש לדייק זאת מהמילים "צדיק כלל"⁸³, כי הבינוני דומה בחיצוניותו לצדיק. וכאן, מאחר ואינו בינוני, אינו דומה לצדיק אפי' בחיצוניותו.

ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים עמד ושתלן... וצדיק יסוד עולם - צדיקים

לשם שמגדיר אותו כ-א' ולא כ-ב'.

⁷⁹ ראה גם במ"מ שצוינו במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר (שם).

⁸⁰ ראה בדומה לכך לקמן בביאור ריש פ"ג.

⁸¹ בכתב יד נוספה כאן הערה: "כלל - בלי ערך, ע"ד הרשד"מ ור' הלל מפאריץ".

⁸² ראה גם מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר (בביאור המילים אינו במעלת ומדרגת צדיק).

⁸³ במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר (בביאור המילה כלל) מדייק מהמילה כלל - אפי' צדיק שאינו גמור.

שאינם גמורים רבים, צדיק גמור לפעמים רק אחד בדור.

ישנם כאן ב' סוגי צדיקים: צדיקים מועטים - "צדיקים שאינם גמורים", שמהם ישנם כמה בכל דור; וצדיקים גמורים, שיש רק אחד מהם בדור - ועל כך מביא את הפס'⁸⁴ "וצדיק יסוד עולם"⁸⁵.

כל הקושיות יתורצו בענין העבודה פנימית⁸⁶.

כפי שנתבאר בתוכן העניינים לעיל, ספר התניא בא להוכיח את הכרח של עבודה פנימית, ועי"ז יתורצו הקושיות דלעיל.

ונשמות אני עשיתי - ורוח מלפני יעטוף, לשון יחיד, ונשמות, לשון רבים משמע איש אחד.

מקור הפס' הוא בישעי' (נז, טז): "רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי". מכך שבתחילת הדברים אומר "רוח" לשון יחיד, משמע שמדובר על איש אחד. אם כן, מדוע אומר "ונשמות" ל' רבים?

מכך מכריח רבינו שלכל יהודי ישנם ב' נפשות.

שתי נפשות - שולל בזה אדמוה"ז דעת הטועים שהיצר טוב והיצר הרע הינם מלאכים, אלא הם נפשות.

שתי נפשות - לא כ"א זוכה לנשמה. נשמה - השגה, רוח - מדות, נפש - פועל⁸⁷.

אע"פ שבפס' הנ"ל נאמר "ונשמות אני עשיתי", משתמש רבינו בל' **נפשות** דווקא,

כי בא לשלול שאין הכוונה על מדריגת נשמה שבנרנח"י, כי לא כל אחד זוכה לדרגה זו. משא"כ דרגת נפש, המוכרחת בכל יהודי⁸⁸.

⁸⁴ משלי י, כה.

⁸⁵ עיין גם במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר. תניא עם פיי' חסידות מבוארת ח"א ע' סא הע' 37. שם ע' שלב אות יד - וש"נ.

⁸⁶ נזכר גם בתחילת הפרק בביאור לתיבת תניא.

⁸⁷ נתבאר בארוכה בתניא עם פיי' חסידות מבוארת ח"א ע' שמח אות נח.

⁸⁸ ראה הערת כ"ק אדמו"ר בשיעורים בספר התניא על אתר.

הקליפה וסט"א - קליפה גסה ודקה, דברים אסורים ומותרים.

הצד הגס נקרא קליפה, כפי שמבואר בתורה אור⁸⁹: "כי כמו שהקליפה מכסה ומסתרת על הפרי שנראית כמו שהוא עיקר הפרי, כך... מכסה ומסתרת לאור ה' שבה להיות יש ודבר בפני עצמו". ורומז על דברים האסורים.

ובאומרו סטרא אחרא מכוון לקליפה דקה, והוא הצד הטוב שבנוגה⁹⁰ (כפי שיבואר, שבקליפת נוגה יש גם טוב וגם רע).

והוללות כו' מיסוד הרוח - שאינה נרגשת אלא כשמנענעת, כמו"כ עניינים אלו שייכים רק כשיש זולת.

המשותף בין הוללות, ליצנות, התפארות ודברים בטלים - היא בכך שכל הנ"ל הם רק כלפי הזולת. כמו כן הוא ברוח, שאינה נרגשת אלא כשתנענע דבר אחר זולתה.

בתולדותם - אם כן אינם מהנפש אלוקית שבאה לאדם בי"ג שנים.

מאחר והמדות רחמנות וגמילות חסדים הן בטבע של יהודי מתולדתו, והנפש האלוקית נכנסת לגוף רק בי"ג שנים⁹¹ - הרי שהן באות מנפש הבהמית⁹².

(ולא יקשה, כי הנפש הבהמית שבישראל היא מקליפת נוגה כו' כפי שיתבאר בסמוך).

רחמנות וגמ"ח - אבל לא בושח מפני שזה שייך רק ע"י ביטול שאינו נמצא בהנה"ב⁹³.

⁸⁹ סא, ד. נסמן במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר, עיי"ש.

⁹⁰ ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' עה.

⁹¹ מדרש קהלת ד' יג. עיין במקומות שנשמנו במ"מ הג' והע' קצ' לסש"ב ע' לד בביאור תיבת השנית.

⁹² אג"ק חי"א ע' ל.

⁹³ בכתב יד נוסף כאן: שאין בהם טוב כלל - השאלה הל"א בפט"ב [פטרבורג] והצחוק עם שתי הכוונות רמז בפכ"ט. ל"א מלכים (הרב זיסלין).

המקור הוא ביבמות (עט, א): "שלשה סימנים יש באומה זו - הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים", אך כאן מעתיק רבינו רק רחמנות וגמ"ח⁹⁴. והסיבה שלא מעתיק עניין הבושה (ואפי' לא רמזו בתיבת "וכו"⁹⁵), כי אין זה בתולדתו של היהודי⁹⁶, כ"א ע"י ביטול, שאינו שייך בנה"ב.

אלא להתייהר - משא"כ ביהודי מצד הטוב שבנוגה יש קצת אמת.

אמנם ה"צדקה וחסד" של יהודי הן מצד הנפש הבהמית המגיעה מנוגה, אך זה דוקא מהצד הטוב שבנוגה, שלכן הן נעשות ללא פניות (כי בצד הטוב שבנוגה יש קצת אמת).

משא"כ לגבי גויים שנינו בגמ'⁹⁷: "ענה רבן גמליאל⁹⁸ ... "וחסד לאומים חטאת"⁹⁹; כל צדקה וחסד שעכו"ם¹⁰⁰ עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא להתייהר כו".

• • •

⁹⁷ ב"ב י, ב.
⁹⁸ עיין במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר.
⁹⁹ משלי יד, לד.
¹⁰⁰ לכאורה הוא ע"פ הצענזור, ויש לשנות "אומות העולם" (ככתניא).

⁹⁴ ראה מ"מ הגהות והע' קצ' לסש"ב על אתר, ושם מבאר באופן אחר (עפ"י המהרש"א ביבמות).
⁹⁵ אג"ק ח"ו ע' רפח, עיי"ש הביאור.
⁹⁶ ואדרבה, כפי שמובא בביצה כה, ב: "ישראל עזין" - מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב שם.

ליחול לו אבולר מהר"ג נ"ע על הצטנע שמשכנו קבא"ח י"ק) אדם השכח מלוי - אצל
השאלים, י"ק) מנחם אבשל - קבלו לעזר נא - קלדיו קבול. י"ק) אי שצמ קציר - צב יכול
א"ה"ת רק קנע - רמין דור צב אק מנחם אבשל יאבולו אאלו דלא וביי חסד קאומי
התנא. ל"ו) ספרים טעם משנים - ד"ר מתמיד ה"נ"ע על שכירי המתשבים אצל או התנא
תנא קסדר מלצר: דברך או מברח מאור"ל אמרית הכוח העבד בנימית אצב
מבאר (א) מה זה בנימית היינו ה"ר נפלות! כרך כ' אצב נפ"א, ט"ז-כ"א, כ"ב-אלים
אחמית לו התלמוד הנכס שיער עלי' דו כ"ה - אופן ד' לו התאחדות הנכס צ"ה התקט
מה - כ"ו - הנ"ל. כ"ז' ה"הכסד לו התלמוד נה"כ דב' אולכעם: ירידה והתאחדות, כ"ט
דחילתו - מקלות הנפלות. אך הנה בתקופתו אצל שצמ הטע' נפלות חלקות
כ"ב אבטו שילאן שניהם. (ב) איך מדיעם אצבדג בנימית יצרות אחרת
אצדג, טמלם ה"ק (נ"ו) אצבדג בנימית - אה"ו קאכעם ש"עם
פרק א' תני צדיק - צ"ו ב"ו על תי"ז מלך אבן אלו תני טע. מ"ה הכתב אב"ו
כל העולם כ"ו ב"ו למה אין יאמך? איה' אצב - סמירי אה"ו צדיק שח"ו דמ אצבדג
קטמח. י"ה אב"ו קלות - סמירי ב"ו אית אכדא. צדיקוס יצל שאלן. מ"ב נצח למגות
האצב מ"ו האן שאלן? איה' ר"ה כ"ו אצו קילע. מ"ה נ"ה אב"ו האן יכ"ו אית
דמ אחרים? כל קוליות יתלבו קאנן אצבדג בנימית. ~~...~~
א"ה חלקות - דצ"מ אה"ת (ב) איה"ו שיעני נקראו אדם שאלה כל מה שאלו
ק"י קטע שאלה אלה נקראו כ"ו איה"ו ש"י שאלו ח"ו ויאן נקראו קילע כ"ו
ל אום איה"ו אשה תלוקה נקראו צ"ה (סיפור לו הר"ה ל"ה צילין ~~...~~ - ר' יצחק -

צילום מכתב ידו של הת' ישראל ארי' דאברוסקין הי"ד על פרק א' בתניא

פרק ב

והנפש השנית – באה מאוחר. אינה נרגשת כ"כ.

שתי סיבות מדוע נפש האלוקית נקראת נפש "השנית":

(א) כפי שמובא בחז"ל¹⁰¹ שנפש האלוקית מגיעה לגוף ב"ג שנה, משא"כ הנפש הבהמית שהיא מתולדתו של היהודי¹⁰².

(ב) היא נקראת "שנית" מצד היותה פחות נרגשת בגוף, אך נפש הבהמית נרגשת יותר ונחשבת לראשונה¹⁰³.

בישראל – דווקא¹⁰⁴.

חלק אלקה – עצם ולא הארה, משל מ(מרגלית)[פרי¹⁰⁵].

נפש האלוקית אינה כדבר נפרד הנובע מן האלוקות, כי-אם **חלק** ממשי מאלוקות.

ומשל לכך – כפרי הנחתך לכמה חתיכות, ששם הפרי ותכונותיו קיימים גם בחתיכה הקטנה.

ממעל – בפשיטות, וע"כ ביכולת הנשמה להיות בכל הציורים. בחינה תחתונה שבמאציל¹⁰⁶.

מאחר שמקור הנפש האלוקית "ממעל" – כפשוטו (קצה הכי עליון¹⁰⁷),

ללה"ק אינו). הביאור בזה – ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' עז. תניא עם פ"י חסידות מבוארת ח"א עמ' פ' הע' 1.

¹⁰⁵ ע"פ ביאורי ר' שלמה חיים על אתר. משל מפרי הובא גם בתניא עם פ"י חסידות מבוארת ע' פא.

¹⁰⁶ עיין קיצורים והערות ע' עג.

¹⁰⁷ ראה ב"ליקוטי פירושים" על אתר (נדפס במ"מ הג' והע' קצ' לסש"ב ע' לד).

¹⁰¹ נסמן בתניא עם פ"י חסידות מבוארת ח"א ע' סד הערה 44. ראה גם לעיל פרק א' בביאור המילה בתולדותם ובנסמן שם.

¹⁰² ראה מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר.

¹⁰³ אולי מצד היותה נפש החיונית, והא בהא תליא, (כעין זה ביאר הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ) בביאורו לתניא (ח"א ע' 66)). וצע"ק.

¹⁰⁴ בשיעורים בספר התניא (באידיש) על אתר, מתרגם: "נפש וואס איז דא נאר ביי אידן" (ובתרגום

לכן באפשרותה להתלבש בכל סוגי האנשים וההנהגות.

ממש - לא ע"ד גוזמא, ממש - חלק, ממש - בישראל¹⁰⁸.

ניתן לפרש מילת ממש בכמה אופנים:

(א) תיבת "ממש" קאי על "חלק אלוקה ממעל", לא למטה מזה¹⁰⁹ - כי-
אם "חלק אלוקה ממעל - **ממש**".

(ב) כוונתו על המילה "חלק"¹¹⁰, היינו חלק ממשי (כפי שנתבאר לעיל
בביאור המילים חלק אלוקה).

כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ואתה נפחת בי - ראייה על חלק אלקה. ראייה על
בישראל.

הפס' 'ויפח באפיו נשמת חיים'¹¹¹ קאי על בריאת אדם הראשון,
ומכאן הוכחה שכן הוא ["ויפח" - נפש אלוקית, כפי שיתבאר] בכל יהודי,
מאחר ואדם הראשון הינו נשמה כללית הכוללת את כל נשמות
ישראל¹¹².

מתוכיה נפח - פנימית, נעשה עייף אח"כ בדבור, שיעור תקיעה בירושלמי¹¹³.

נפיחה היא פנימית יותר, כפי שנראה במוחש שלאחר נפיחה הדיבור
קשה לאדם, מה-שאינ-כן בנשימה רגילה או בדיבור רגיל¹¹⁴.

מתוכיותו ופנימיותו - פנימיות האורות והכלים.

כפי שבמשל הנפיחה באה לאדם מפנימיותו, כך בנמשל - "נפיחת"

¹⁰⁸ לא ידעתי לפרש למה כוונתו.

¹⁰⁹ ליקוטי פירוש שם.

¹¹⁰ ראה תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' שלז
סעיף לב, וש"נ.

¹¹¹ בראשית ב, ז.

¹¹² שיעורים בספר התניא על אתר. נסמן בארוכה

בתניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' פב הע' 18.

¹¹³ אולי כוונתו למובא בירושלמי ר"ה כא, ב: "אמרן
בנפיחה אחת", ומפרש שם הפני משה: "כלומר
שיעשה תקיעה תרועה תקיעה בנשימה אחת".

¹¹⁴ שיעורים בספר התניא על אתר. ועיין אגרת
התשובה פרק ד.

החיות באדם מגיעה מפנימיות האורות והכלים (וזהו ככל הלשון:
"תוכיותו" - פנימיות הכלים, "פנימיותו" - פנימיות האורות)¹¹⁵.

עלו במחשבה - למעלה מהמחשבה, ע"ד דגים שעלו ביבשה.

י"ל שכוונתו באומרו "במחשבה" - **למעלה** מהמחשבה¹¹⁶, כמה דאמרי
אינשי "דגים שעלו ביבשה" - שעלו **מעל** ליבשה.

נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו - היינו עוברת.

כפי שביארנו בסמוך, נשמת ישראל יסודה עוד למעלה מהמחשבה,
ואם-כן באומרו כאן שנשמת כל איש ישראל "נמשכה ממחשבתו" -
כוונתו שהיא עוברת במחשבתו. אך מקורה הוא למעלה מזה, מעצמות
ומהות ממש.

ולא בחכמה ידיעא - כל חכמות שלנו מתינוק עד שלמה המלך הם ידיעת
דברים, משא"כ למעלה.

אלא הוא וחכמתו אחד - פשיטותו וחכמתו מתלבשים כאחד.

והודו לו חכמי הקבלה - המהר"ל מפראג חולק על הרמב"ם באומרו שלמעלה
לא שייך שום גדר כלל.

המהר"ל בספרו מלחמות ה' השיג על הרמב"ם שאומר שהקב"ה מאוחד
עם חכמתו, וזלה"ק:

"השכל הוא מיוחד בדבר, כמו שאתה אומר כי ענין השכל הוא ידיעת
הדבר כמו שהוא, ואין אל השי"ת גדר כלל שיוגדר, ואם אתה אומר
שעצמותו שכל [כפי שכתב הרמב"ם], הרי בזה אתה נותן לו גדר, לכך
אין לומר שהוא יתברך מתייחד בדבר לומר עליו שהוא דבר זה מיוחד
כו' ולפיכך סכלו האומרים שעצמותו שכל, אבל הוא ית' לא תוכל לומר

בבחינה העליונה שבמחשבה", ושם נתבאר בארוכה.
- נסמן במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר.

¹¹⁵ נתבאר בביאורי ר' שלמה חיים עמ' עח.

¹¹⁶ ראה לקו"ת שה"ש יז, ג: "עלו במחשבה היינו

דבר מיוחד, אבל אנו אומרים שעצמותו הוי' פשוטה לא יוגדר במה...
הוא ית' פשוט בתכלית הפשיטות".

והתיווך: דברי הרמב"ם מכוונים לאוא"ס כפי שמתלבש בכלים דאצי',
אך למעלה מאצי' צדקו דברי המהר"ל¹¹⁷.

**דעקבי משיחא - בזהר הק'¹¹⁸ דמטא רגלין ברגלין - הנשמות מתגלים בסדר
מלמעלמ"ט, גילוי הגאולה מלמטלמ"ע. וזהו עקבתא דמשיחא, דמטא רגלין
ברגלין בב' העניינים.**

ככל שמתקרבים יותר לימות המשיח, יורדות לעולם נשמות נמוכות
יותר, ומתגלים באופן של מלמעלה למטה עד לדרגות הכי נחותות.
ואילו גילוי הגאולה מתחיל מהדרגות הכי נחותות. וממילא, העניינים
של עקבתא דמשיחא וימות המשיח מתגלים יחד דווקא במקום הנמוך
יותר.

לגבי המוח והראש - לא בציור כ"א לגבי.

ההבדל¹¹⁹ בין הנשמות הוא רק בתפקידן, אך לא במעלת עצם הנשמה
- השווה בכולם¹²⁰ (כמשל מהגוף, שלראש ישנו תפקיד משמעותי יותר,
אך העקב לא נופל ממנו במעלתו שהוא חלק מהגוף, כן בעם ישראל
המהווים קומה שלימה¹²¹).

**כי כל נפש כלולה מנר"נ - היינו כל פועל יש בו שכל ומדות וע"כ גם בפועל
חלוקים.**

אין לומר שההבדלים בין הנשמות הוא רק במקורן ובמעלתן, שלזה
ייקרא ראש ולזה ייקרא עקב - כי מאחר ולכל יהודי יש נפש, רוח ונשמה

(שטיינזליץ) ח"א ע' 72.

¹²⁰ ראה גם ביאורי ר' שלמה חיים ע' פא.

¹²¹ ראה לקו"ת ריש פרשת ניצבים.

¹¹⁷ נתבאר בארוכה בתניא עם פי' חסידות מבוארת
ח"א ע' קטז ואילך, ונסמך בארוכה שם הע' 99.

¹¹⁸ רנח, א.

¹¹⁹ נתבאר בתניא המבואר ע"י הרב עדין אבן ישראל

(שכל ומידות¹²²), הרי שדרגתם ושרשם מתגלה ומתבטא בשכל ומידות שלהם, ואם כן החילוק ניכר גם בפועל¹²³.

כמשל הבן - ג' זמנים: פשיטות - טיפת האב, התחלקות - בבטן האם והתאחדות אחר ההתחלקות כשהציפורנים יונקים מהראש - נמשל: נשמה כלולה בעצמות, בעולמות אבי"ע, ולמטה.

המשל נחלק לשלושה מצבים כללים:

פשיטות: לכל לראש יש את הטיפה ממוח האב, שאין בה שום ציור אחר מלבד מה שהיא טיפה מהמוח.

התחלקות: בבטן האם הטיפה מתפתחת ונחלקת לאיברים, ונעשית לגוף, עד החלקים הכי פחותים - ציפורניים.

התאחדות: אמנם בלידת הבן ניכר עליו שכל חיות איבריו נובע מהמוח, גם הציפורניים. ומאחר שמוח הבן לא השתנה למהות אחרת מכמו שהייתה קודם - מוח האב, נמצא שגם כעת ניכר שכל חיות הבן, כולל הציפורניים, נובעים ממוח האב¹²⁴.

וכן הוא בנמשל, ביחס לנשמות ישראל:

כל נשמות ישראל נמשכות מחכמה עילאה. לאחר מכן הנשמות יורדות ממדריגה למדריגה בסדר ההשתלשלות, עד שכל אחת מקבלת את הציור הפרטי הגשמי השייך לה.

אך גם כשהנשמה יורדת לעולם הזה בציור מגושם, מאחר וחיותה כעת היא מנשיא הדור (הראש והמוח), ניכר עליה שהיא קשורה לשרשה ומקורה.

יניקת וחיות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ - חיות ביטול ע"ד ביטול האברים

¹²³ ראה גם ביאורי ר' שלמה חיים ע' פב.

¹²⁴ מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב ע' לט.

¹²² ראה לעיל פרק א' בביאור התיבות שתי נפשות,

וש"נ.

אל הנפש, ע"י ביטול נעשה עליה כ"י.

ע"י ביטול עמי הארץ, והתקשרותם לצדיקים, עי"ז מקבלים חיותם. והוא ע"ד חיות האברים, היות וכל האברים בטלים לנפש, רק כל יכולים לקבל חיותם. כי ע"י הביטול דווקא נגרמת העלי'.

תלמידי חכמים – תלמיד – ביטול, חכמה – פנימיות התורה.

ע"פ פנימיות הענינים, תלמיד חכם הוא מי שבטל (שבאמת אינו מרגיש מציאות עצמו) – לחכמה¹²⁵.

וענין החכמה יתבאר להלן בפרק מג: "איזהו חכם הרואה את הנולד, פירוש, שרואה כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו יתברך... ואי לזאת, הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו, וכלא ממש חשיבי ואין ואפס ממש"¹²⁶.

דביקה בת"ח – היינו קיום הציוויים, והעיקר למשול על טבעו וע"י זה נעשה למעלה מהטבע¹²⁷.

משא"כ בני ע"ה כו' – כתוב שממשיכים נפש דמסאבותא¹²⁸, ומזה הקושיה.

כוונת הקושיה (הנרמזת בתיבת "כו"¹²⁹) מהמשך דברי הזהר¹³⁰, שמי שאינו מקדש עצמו בשעת תשמיש ממשך נפש מסט"א, וא"כ כיצד אמרנו לעיל שאפי' לקל שבקלים יש נשמה שהיא חלק אלוקה ממעל ממש?

מליובאוויטש.

¹²⁸ כן הוא בביאורי ר' שלמה חיים ע' פו – אבל במ"מ שנסמנו בהערות הבאות נכתב סט"א. וצ"ע המקור.

¹²⁹ ביאורי ר' שלמה חיים ע' פו. תניא בצירוף מ"מ וכו' ע' צח. וכ"ק אדמו"ר שלל פי' זה – ראה לקוטי פירושים (נדפס במ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב) ע' מא. תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' שמו אות נג.

¹³⁰ זהר ח"א קיב, א. ח"ג מט, ב. זהר חדש יא, א. ועוד.

¹²⁵ ביאורי ר' שלמה חיים ע' פד. תניא עם פי' חסידות מבוארת ע' קט הע' 77. שם ע' שמה אות נב, וש"נ.

¹²⁶ והו"ע לימוד פנימיות התורה – ראה לקו"ת תבוא מג, ג..

¹²⁷ בהמשך לכך נוסף בכת"י: ר' שלמה מקרלין אדמו"ר האמצעי והאברך, אדמו"ר [מוהרי"צ] זצ"ל ויחזקאל פייגין. מבחינת אחוריים – חיצוניות, מאחורי פינסק, חסידי קאפוסט ושמורת והחוזר

שאינן לה לבוש – י"א הנה"ב וי"א הנה"ש¹³¹ שזה פועל אופן הרוחניות שנעשה בישות ובבליטות¹³².

ואפילו השפע – חידושי תורה, רוח הקודש ונבואה¹³³.

לא רק שעבודת הנשמה נקבעת ע"י לבוש זה, אלא אפי' השפע הרוחני שאינו תלוי בעבודת הנשמה מגיע ע"י לבוש זה¹³⁴.

ואלו הדברים שמושפעים לאדם "מן השמים": חידושי תורה¹³⁵, רוח הקודש¹³⁶ ונבואה.

נשמת אדם גבוה – היינו שהיה כבר בגוף, ונמצא עכשיו בין הקליפות שאינם מניחים אותו להתלבש בגוף רק בזיווג לא טהור, לפעמים הנשמה מתגברת, והראיה מאברהם ותרח.

לכאורה, כיצד ניתן לומר על הנשמה קודם ירידתה "נשמת **אדם** גבוה?" אלא שיש לומר, שזוהי נשמה שהיתה בעבר בגוף של אדם בעל מדריגה רוחנית גבוהה, וכעת הקליפות מאלצות אותו להתלבש בגוף ע"י זיווג שאינו טהור כו'.

אמנם גם במקרה כזה, מצד זה שהנשמה היא גבוהה – הרי היא מתגברת אף על הלבוש שנעשה ע"י הוריו,

וניתן להוכיח זאת מאברהם אבינו¹³⁷, שהרי הוא נולד לתרח (שהי' עובד ע"ז).

• • •

¹³⁵ ראה היום יום ד טבת (ושם שזהו לפי עבודתו במשך היום). ו שבט (ובקרוב העדה שנשמך שם).

¹³⁶ ראה היום יום ו' שבט – נסמן ונתבאר בארוכה בהיום יום המבואר.

¹³⁷ ראה גם בתניא המבואר ע"י הרב עדין אבן ישראל (שטיינזליץ) ע' 80, דוגמאות דומות לכך.

¹³¹ עיין בקיצורים והערות ע' עה. תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' שמו אות נד.

¹³² לא ידעתי לבאר כוונתו.

¹³³ ביאורי ר' שלמה חיים שם (ושם הביא רק נבואה ורוה"ק).

¹³⁴ ראה מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר.

פרק ג

שתי סיבות מדוע נפש האלוקית נקראת נפש "השנית":

והנה כל בחינה - נפש שבנפש, רוח שבנפש, נשמה שבנפש וכו' שהן ממדרגה אחת. ומדריגה - נפש, רוח, ונשמה.

ביאור החילוק בין בחינה ומדריגה:

בחינה זהו על דרך שבוחנים דבר מתוך תערובת, היינו - חלק מתוך חלקים רבים הנמצאים באותה רמה ומדריגה.

מדריגה הוא בדומה למדריגות הגשמיות - כל אחת נפרדת מחברתה ונמצאת במעלה אחרת ממנה.

ואם כן, בל' רבינו "והנה כל בחינה ומדריגה" מכוון הן למדרגות הכלליות שהן נפש רוח ונשמה,

והן לכל אחת מהן בנפרד כפי שהיא כוללת בתוכה נר"נ: נפש שבנפש, רוח שבנפש וכו'.

מעשר בחינות - והלא אלוקות הוא בפשיטות? מתרץ: מעשר ספירות.

לכאורה יש לתמוה: כיצד ניתן לומר על אלוקות המופשט לשון "בחינה" (המורה על חלקים נפרדים שבמדריגה, כנ"ל)?

על כן ממשיך רבינו "כנגד עשר ספירות", היינו שאין זה מגביל אותו ית' ח"ו בציוור מוגבל (של עשר "בחינות")¹³⁸.

עליונות - אצילות בלשון אדה"ז¹³⁹. לכן כוחות הנשמה הם אלוקיים.

פלעגט זאגען אויף אצילות "אויבען" נהג לומר על אצילות "למעלה" וראה תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' שמט אות נט.

¹³⁸ נתבאר בארוכה בתניא עם פי' חסידות מבוארת (במקומו, וש"נ), עיי"ש בארוכה.

¹³⁹ ראה היום יום י' חשוון: "דער רבי (רבינו הזקן)

מאחר ועשר כוחות נפש **נשתלשלו** מעשר הספירות האלוקיות (ולא רק בדוגמתו), היינו ששורשן הוא בספירות העליונות, על כן גם הן נחשבות אלוקיות (וגם עליהן נאמר "מתוכו נפח"¹⁴⁰).

שבע כפולות - הלשון בספר יצירה בנוגע לאותיות¹⁴¹. כפולות על שם תוהו ותיקון¹⁴².

שבעת ימי הבניין - בז' ימי בראשית האיר בכל יום מדה, והנבראים שבאותו היום מעין אותה המידה¹⁴³.

בכל יום מימי הבריאה האיר אור אלוקי מאחת משבעת המידות, והמדה היא עיקר חיותם של הנבראים שנבראו באותו יום.

וזהו הטעם לכינוי "ימי הבניין" - שמהן העולם "נבנה"¹⁴⁴.

ופחדו ויראתו - יראה - במוח, פחד - בלב¹⁴⁵, לכן בדברו על המידות מקדים פחד.

כאן מדבר בענין המידות שבלב, לכן מקדים "פחד" (שבלב) ל"יראה" (שבמוח).

אמנם לקמן ("והן הם אב ואם... ויראתו ופחדו") מדבר אודות סדר התגלות המידות ע"י ההתבוננות, וע"כ מקדים יראה (שבמוח) לפחד (שבלב)¹⁴⁶.

וחב"ד נקראו אמות - ולא אבות - כי המדות הן תולדות חב"ד - היינו כמו האם המולידה, שרק מגדלת את הטיפה, כמו"כ חב"ד מולידים את המדות הנמצאות

¹⁴⁰ אגרת התשובה פרק ד.

¹⁴¹ פ"א מ"ח.

¹⁴² ביאורים נוספים בזה - ראה מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר. תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' שנ אותיות סא, סב וסד. ביאורי ר' שלמה חיים ע' פח.

¹⁴³ זהר ח"א לא, א. שעהיוה"א ספ"י. וראה גם זהר

ח"ג צד, ב.

¹⁴⁴ שיעורים בספר התניא על אתר. וראה מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר.

¹⁴⁵ כן כתב רבינו להדיא בהמשך הפרק: "יראת הרוממות במוחו... ופחד ה' בלבו". וראה קיצורים והערות ע' מד.

¹⁴⁶ מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר, וש"נ.

בנפש, ולזה אין לומר ג"כ הלשון מקור שאי"ז השורש הראשון.

למדות יש שורש מיוחד בנפש ממנו הן מתהוות¹⁴⁷, וע"י כלי השכל (חב"ד) המדות יוצאות מהעלם אל הגילוי¹⁴⁸

- כפי שהאם אינה המקור לבן (אלא מקורו הוא ממוח האב) ועל ידה הבן מתגדל ויוצא מההעלם אל הגילוי.

כח מה - ע"ד מה פשפשתא¹⁴⁹ כו' היינו שאינו מלובש בשום השכלה, כ"א יכול לקבל כל הציורים.

איתא בזהר¹⁵⁰ שחכמה מורכב מהמילים כח-מה

- והביאור, ששלב החכמה הוא כאדם שרואה איזה דבר מרחוק ועדיין לא קלט את פרטיו, ושואל "מה הוא". ובעצם החכמה אינה מלובשת בהשכלה בעלת "ציור" מוגדר, כי-אם ביכולתה "לקבל" את כל הציורים.

לאשורו - אורך (להוריד את השכל מלמעלה למטה ע"י משלים) ורוחב (ריבוי הפרטים)¹⁵¹.

מתוך איזה דבר חכמה - הממוצע בין כח המשכיל לבניה¹⁵².

והן הם אב ואם - האמיתיים, ואב ואם בגשמיות נקראים על שמם¹⁵³.

המולידות - רק אז נקראו אב ואם.

ושוב יתלהב כו' - הסדר הוא דחילו ורחימו ורחימו ודחילו. אהבה אחרי יראה, כי צריך להפך לבו כו' (אלוקות-הפשטה, עולם - הלבשה, כשם שהאש כו' רוח האדם ורוח בהמה) בפנימיות הענין היראה היא ה"אין" בין שתי "יש"¹⁵⁴.

¹⁵² עיין ביאורי ר' שלמה חיים שם. תניא פי" חסידות מבוארת ע' קמב הע' 34.

¹⁵³ ראה ביאורי ר' שלמה חיים שם.

¹⁵⁴ בהמשך לכך נוסף בכת"י: מים שלנו אדמור המהר"ש. לע"ע לא הבנתי כוונתו.

¹⁴⁷ ראה זהר ח"ג רצב, א. תורה אור עב, ג.

¹⁴⁸ מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב על אתר, וש"נ.

¹⁴⁹ הקדמה לזהר א, ב.

¹⁵⁰ ח"ג לד, א.

¹⁵¹ שיעורים בספר התניא על אתר. וראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' פט.

איך הוא ממכ"ע וסוכ"ע וכולא קמיה כל"ח... כדכתיב נכספה וגם כלתה נפשי וגו' - מהתבוננות בממלא כל עלמין, צמאה נפשי לאלוקים מהתבוננות בסובב כל עלמין, צמאה לך נפשי מהתבוננות בכולא קמיה כלא חשיב¹⁵⁵.

הפס' "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה"¹⁵⁶ הוא צמאון לידבק באור "הממלא"¹⁵⁷ - האור המצטמצם להתלבש בנבראים.

הפס' "צמאה נפשי לאלוקים"¹⁵⁸ הוא צמאון לאוא"ס [אם-כי - כפי שמרומז בפס' שקוראהו בשם אלוקים -] הסובב כל עלמין¹⁵⁹ [והוא אינו אלא אור המתפשט ממנו ית'¹⁶⁰].

והפס' "צמאה לך נפשי"¹⁶¹ הוא הצמאון לעצמות ומהות [שכן מתייחס לקב"ה בלשון נוכח], שלגביו "כולא קמי' כלא חשיב"¹⁶².

בחוזק בגדולת א"ס ב"ה - בהעמקה, ואינו משיח דעתו - ריבוי זמן שזהו ג"כ פירוש התמדה.

ולקמן כותב "בחוזק ובהתמדה". ושתיהם אותו ענין, כי "אינו משיח דעתו" - היינו התמדה.

וחייבים את שני הפרטים האלה, הן "בחוזק" - העמקה (איכות), והן "בהתמדה" (כמות)¹⁶³.

יראה ואהבה אמיתית - נצחית.

קיום המדות - ע"ד זרעא חיא וקימא.

לעיל השווינו את חכמה ובינה לאב ואם המולידות אהבת ה' ויראת ה',

¹⁶⁰ נתבאר בתניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' קמה.

¹⁶¹ תהילים סג, ב.

¹⁶² ראה זהר ח"א יא, ב. לקמן פרק כ (מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב (מפוענח) ע' מה).

¹⁶³ ביאורי ר' שלמה חיים ע' צ-צא.

¹⁵⁵ ראה תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' קנ הע' 57. ביאורי ר' שלמה חיים עמ' צ.

¹⁵⁶ תהילים פד, ג.

¹⁵⁷ ראה לקמן פרק נא (מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב).

¹⁵⁸ תהילים מב, ג.

¹⁵⁹ ראה לקמן פרק מח (מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב).

אך כדי שה"תולדות" יהיו בעלי קיום (ע"ד התפילה "זרעא חיא וקימא"¹⁶⁴), הרי שצריך דעת (כפי שכן הוא בגשמיות, כמ"ש "והאדם ידע את חוה"¹⁶⁵).

• • •

---

¹⁶⁵ בראשית ד, א.

¹⁶⁴ תפילת יקום פורקן דש"ק.

פרק ד

אחרי שדיבר בפ"ב אודות מדריגת הנשמה בעצמות א"ס, ששם היא במדריגת 'יחידה', ומדריגתה בחכמתו ית' ('חיה'), ובפ"ג אודות כוחות הנשמה שהן מע"ס דאצילות. מתחיל לדבר אודות הלבושים.

שלושה לבושים - לבוש בשביל התגלות בשביל זולת שאין לו שייכות אליו, ושיש לו שייכות אליו, ולעצמו. כמו כן מחשבה היא בשביל עצמו, דיבור בשביל הזולת הדומה - אדם, מעשה בשביל זולת שאינו דומה לו.

ישנם שלושה סוגי לבושים: א) לבושים שאדם לובש תמיד, גם שלא בנוכחות זרים; ב) לבושים נוספים שלובש בנוכחות בני-ביתו וכיו"ב; ג) לבושים שלובש בעת נוכחותו עם אנשים זרים.

וכן הוא בנמשל: א) לבושי המחשבה המיועדים לאדם כפי שהוא לעצמו, ומקיפים אותו בכל עת¹⁶⁶; ב) לבוש הדיבור, שאמנם הוא חיצוני - אך הוא מיועד דוקא לאדם, שבערכו (כדוגמת בני ביתו, כנ"ל); ג) לבוש המעשה, ששיך אפי' לדומם - שאינו בערך האדם.

ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג מצוות והלכותיהן - כשלומדים הלכה למעשה צריכים ללמוד בדיבור¹⁶⁷, כי דיבור קרוב יותר למעשה ממחשבה¹⁶⁸.

ושרש נפשו למעלה - בזה יובן מאמרז"ל ללמוד מה שליבו חפץ. דוגמא מאכילה ושתיה מאמר הבעש"ט רעבים כו' נפשם בהם תתעטף.

יש לבאר על פי פירוש הבעש"ט¹⁶⁹ על הפס' "רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף"¹⁷⁰ - שהרעב והצמא של הגוף לדבר מאכל או משקה,

בלבוש הקרוב יותר ללבוש המעשה - והוא הדיבור.

¹⁶⁹ כתר שם טוב סי' קצד. וראה גם לקו"ש ח"א ע'

177.

¹⁷⁰ תהלים קז, ה.

¹⁶⁶ לקו"ת שה"ש יז, א.

¹⁶⁷ ראה שוע"ר הל' ת"ת פ"ב סי"ב.

¹⁶⁸ מאחר ועיקר עניין הלימוד הוא להביא לידי מעשה [קידושין מ, ב], אזי בעת הלימוד יש להשתמש

נובע מכך ש"נפשם בהם תתעטף" - הנפש רוצה לברר את ניצוצי הקדושה שבמאכל ומשקה

- כי הניצוצות שייכות **אליו** [כלשון הבעש"ט:ט:] "שהוא (דוקא) צריך לתקן"¹⁷¹.

ובדומה לכך יש לומר כאן, ע"פ מאמר רז"ל¹⁷² "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ", ומפרש רש"י: "לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש... לפי שלבו על תאותו",

שהסיבה לרצונו ללמוד עניין מסויים דוקא, הוא מצד שהוא שייך לחלק זה מצד שרש נשמתו¹⁷³.

וממנה הן נמשכות - האהבה נעשית חיות למעשה המצוות ממש, על דרך וישא יעקב רגליו¹⁷⁴.

והיראה היא שרש - אבל לא שייך לשון המשכה כי יראה הו"ע של כיוון, שב ואל תעשה.

לעיל, לגבי אהבה, נקט רבינו בל' "וממנה הן נמשכות" (וכפי שנתבאר, שהאהבה נעשית לחיות המביאה לידי מעשה המצוות בפועל),

אמנם כאן נקט לשון "שורש" - כי אין לומר על יראה לשון "המשכה", שכן אין "עשייה" שתמשך במצוות שהן **לא תעשה**.

ירא למרוד, יראה פנימית - משל ממלך וצדיק. מלך - היראה מחיצוניותו, וצדיק מפנימיותו.

"ירא למרוד", בשונה מ"יראה פנימית", היינו מצד יראה חיצונית.

שיעורים בספר התניא על אתר. ביאורי ר' שלמה חיים ע' צג. וראה גם תו"מ חל"ז ע' 123.
¹⁷⁴ בראשית כט, א. ועיי' רש"י שם.

¹⁷¹ תורגם ע"פ לקו"ש חיי"ט ע' 295.

¹⁷² ע"ז יט, א.

¹⁷³ על דרך זה ראה מ"מ, הג' והע' קצ' לסש"ב ע' מח.

ובסידור עם דא"ח¹⁷⁵ נתבאר בארוכה ענין יראה פנימית ויראה חיצונית, וזלה"ק:

"דיראה פנימית ירא בושת, דרך משל כמו שיש בושה לפני אדם גדול בדורו וצדיק בו', שהבושה היא מפנימיותו ולא מחצוניתו...

ויראה חיצונית היא דרך משל כמו היראה ופחד ממלך גדול ונורא, שבחי' גדולת מלכותו היא מבחי' חיצוניתו, שהוא התפשטות מלכותו על ארצות ומדינות רבות ורבי רבבות אנשים כו'" (עכ"ל).

יניקתם מהאדם - הו"ע עבירה, מלפפתו בשעת עשיית העבירה. ואחיזתם בו - זהו"ע קשורה בו ככלב אח"ז.

לא רק שהקליפות מקבלות חיות ע"י מעשה העבירה (כלשון רבינו "יניקתם"), אלא שהן נדבקות בו ולא מניחות לו (וכלשון רבינו "ואחיזתם בו"), וכמאמר חז"ל¹⁷⁶: "כל העובר עבירה אחת בעוה"ז מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין... ר"א אומר קשורה בו ככלב"¹⁷⁷.

על מעלת נפש רוח ונשמה עצמן - אבל לא על ח"י, ובזה מתורץ מ"ש בפ"ב שהנשמה גם היא מבחי' "הוא המדע כו".

הסיבה לכך שג' הלבושים כפי שהם בתורה ומצוות נעלים יותר מהנפש רוח ונשמה עצמן¹⁷⁸

- מאחר והן מיוחדות בעצמותו (כפי שיבואר להלן, ע"פ מאמר הזהר¹⁷⁹ - "אורייתא וקוב"ה כולא חד" ודברי הרמב"ם כי הוא היודע והוא המדע) -

¹⁷⁷ ראה תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' קעד הע' 27.

¹⁷⁸ דוקא מצד עצמן, ראה ביאורי ר' שלמה חיים ע' צד.

¹⁷⁹ ע"ד זהר ח"ב ס, ב. עיין לקו"ת נצבים מו, א. [זהר ח"א כד, א].

¹⁷⁵ הערה לתיקון חצות, סידור עם דא"ח ח"א ע' 456 ואילך (ובהוצאה הישנה קנא, ג) ואילך, "והיא תוספת ביאור למ"ש בלקוטי אמרים פ' מג", ונסמן שם בארוכה, עיי"ש [וראה גם בתוכן העניינים שם ע' 48]. נתבאר בתניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' שנח אות פג.

¹⁷⁶ סוטה ג, ב.

הוא דוקא בנר"ן, אך לא בבחי' חי' ויחידה - שמיוחדות עם הקב"ה (ולכן נאמר לעיל בפרק ב' שהנשמה היא מבחי' הוא המדע והוא היודע, דקאי על חי' ויחידה¹⁸⁰).

בכבודו - חכמתו, כמ"ש כבוד חכמים ינחלו¹⁸¹.

הרי כולה צרורה כו' - הו"ע מקיף הרחוק¹⁸² וע"ז מביא הפסוק צורי אחסה בו. ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה הו"ע מקיף הקרוב וע"ז מביא הפסוק כצנה רצון תעטרנו.

על הפס' "צורי אחסה בו"¹⁸³ מפרש רש"י: "אתכסה בצלו"¹⁸⁴, כאדם הסומך על ה' שיסוכך עליו - כעניין מקיף הרחוק¹⁸⁵. וזוהי הוכחה לכך ש"כולה צרורה בצרור החיים".

אמנם דבריו "ואור ה' מקיפה ומלבישה" הם ע"ד עניין מקיף הקרוב¹⁸⁶, ועל כך מוכיח מהפסוק "כצנה רצון תעטרנו"¹⁸⁷, וכדפירש רש"י: "תעטרנו - תסובבנו"¹⁸⁸.

מכל חיי העוה"ב - אי' בלקו"ת מכל הנ' אלף יובלין¹⁸⁹.

שנהנין מזיו השכינה - וממילא מובן שהוא תענוג ההשגה כי העונג היותר עליון הוא תענוג ההשגה¹⁹⁰.

הארה מאור ה' - אור ה' ממש (ראה לעיל) - סובב כל עלמין. הארה מאור ה'

¹⁸⁵ המשל המובא בחסידות על עניין מקיף הרחוק - בית. וזהו עניינו של בית, להצל ולסוכך על הדר בו.

¹⁸⁶ המשל המובא בחסידות על עניין מקיף הקרוב - בגד. וזהו דיוק הל' "מקיפה ומלבישה".

¹⁸⁷ תהילים ה, יג.

¹⁸⁸ ראה תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' קפט.

¹⁸⁹ ענין נ' אלף יובלין - נסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' רסח.

¹⁹⁰ ראה לדוגמא סה"מ קונטרסים ח"א ע' פד. ועוד.

¹⁸⁰ ונמצא, שהן שלושה לבושים אלו בתורה ומצוותי' והן החי' יחידה עצמן (ראה בביאורי ר' שלמה חיים בהערה שלפני פניו) מיוחדות עם מאצילן (עכ"פ) בדרגת הוא המדע הוא היודע (ולע"ע טרם מצאתי מקור דומה לזה).

¹⁸¹ משלי ג, לה. וראה ב"ב ט, ב - י, א.

¹⁸² בביאורי ר' שלמה חיים ע' צז (ובהע' 44 שם) משמע להיפוך, וצ"ע שם. כאן נתבאר ע"פ פי' חסידות מבוארת (נסמן לקמן).

¹⁸³ שמואל-ב כב, ג. תהילים יח, ג.

¹⁸⁴ תהילים שם.

- ממלא כל עלמין¹⁹¹.

אין ביכולת אף נברא להשיג את אור ה' ממש - אור הסובב כל עלמין,

כי אם רק הארה מאור ה' - אור הממלא כל עלמין.

מחבק את המלך, המלך מחבקו - הנמשל בתחילת פ"ה.

• • •

---

¹⁹¹ ראה תניא עם פי' חסידות מבוארת ח"א ע' קצג.

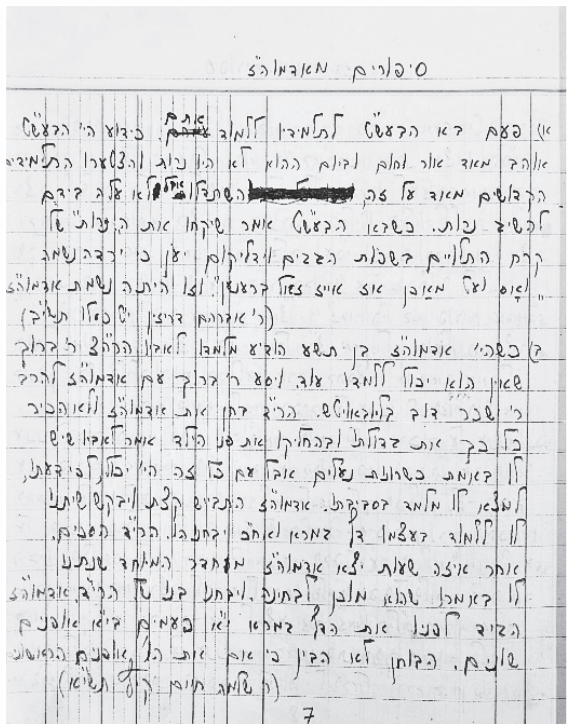
מרשימותיו של
הת' ישראל ארי' דוברוסקין הי"ד

סיפורים מרבותינו הקדושים

רשומים ניסן תשי"ב

סיפורים מאדמו"ר הזקן

א. פעם בא הבעש"ט לתלמידיו ללמוד אתם. כידוע היה הבעש"ט אוהב מאד אור ורחום וביום ההוא לא היו נרות והצטערו התלמידים הקדושים מאד על זה. הם השתדלו אבל לא עלה בידם להשיג נרות. כשבא הבעש"ט אמר שיקחו את הנרות של קרח התלויים בשפות הגנים וידליקום, יען כי ירדה נשמה "וואס וועט מאכן אז אייז זאל ברענען" וזו הייתה נשמת אדמוה"ז¹.

(ר' אברהם דרייזין, י"ט כסליו תשי"ב)

ב. כשהיה אדמוה"ז בן תשע הודיע מלמדו לאביו הרה"צ ר' ברוך שאין הוא יכול ללמדו עוד. ויסע ר' ברוך עם אדמוה"ז להרב ר' ישכר דב בליובאוויטש². הרי"ד בחן

את אדמוה"ז ולא הכיר כ"כ את גדלותו ובהחליקו את פני הילד אמר לאביו שיש לו באמת כשרונות נעלים אבל עם כל זה היה יכול, לפי דעתו, למצוא לו מלמד בסביבתו. אדמוה"ז התבייש קצת ויבקש שיתנו לו ללמוד בעצמו דף

¹ ראה המעשה שסיפר אדמו"ר הריי"צ (בשם הצ"צ), מובא בסה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 174. ושם: איינמאל האבן די תלמידי הבעש"ט מער ניט געהאט ווי איין ליכט און דער בעש"ט האט באדארפט אריינקומען, האבן זיי געהאט צער, וויסנדיק אז דער בעש"ט האט ליב עס זאל זיין ליכטיק, און האבן ניט געוואוסט וואס צו טאן. ווען מורנו הבעש"ט איז אריין האט ער געזאגט בא אידן באדארף זיין ליכטיק, מיין עבודה איז ליכטיק מאכן בא אידן. די תלמידים האבן געענטפערט אז זיי האבן מער ווי איין ליכט ניט געקענט קריגן, האט מורנו הבעש"ט געהייסן אראפנעמען פון דאך די אייז ליכטלעך און זיי אנצינדן. האבן די תלמידים אזוי געטאן און עס האט געברענט.

² הרה"צ ר' ישכר דב מקאבילניק, המכונה 'המגיד מליובאוויטש', היה אחד מהתלמידים הנסתרים של הבעש"ט. אודותיו ראה בית רבי פ"א, ספר הזכרונות פ"ז, לקוטי דיבורים (בלה"ק) ח"ה, עמ' 1023. ועוד.

גמרא ואח"כ יבחנוהו. הרי"ד הסכים, אחר איזה שעות יצא אדמוה"ז מחדר המיוחד שנתנו לו באמרו שהוא מוכן לבחינה, ויבחנו בנו של הרי"ד. אדמוה"ז הגיד לפניו את הדף גמרא י"א פעמים בי"א אופנים שונים, הבוחן לא הבין כי אם את הו' אופנים הראשונים³.

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"א)

ג. כשהי' אדמוה"ז אצל הרב המגיד ביקר פעם במעזריטש הרה"צ ר' צבי, בנו של הבעש"ט. הוא היה באכסניא בפני עצמו והה"מ רצה לשלוח תלמיד לשמשו אבל כולם מאנו לעזוב את רבם. ובהיות אדמוה"ז הצעיר ביניהם החליטו שעליו ללכת. אדמוה"ז שקל הרבה את העניין עפ"י נגלה וע"פ נסתר וחקר איזה מצווה קודמת שימוש רבו או שמיעת דברי רבו כו' עד שהחליט ללכת.

בין הימים שהיה אדמוה"ז אצל ר' צבי חל חג פורים. אדמוה"ז קווה לשמוע ממנו איזה דברי תורה, אבל ר' צבי מאן. לא הועילו ההפצרות במשך כל הלילה והיום, רק לעת ערב בהפצירו בו מאד אמר לו: "איתא בזהר⁴, שלמה מלכא רכיב על עננא. טפשאי דרא הוה אמרי עננא רכיב. חכימי דרא הוה אמרי שלמה מלכא רכיב על עננא. וזהו עניין פורים". אדמוה"ז שמח מאד על התורה הזו שהייתה יסוד המאמר שבתו"א על מגילת אסתר. שלמה מלכא – מלך שהשלום שלו, רכיב על עננא – נתעלם בלבוש ענן של הטבע בנס פורים, ורק החכמים הבינו ששלמה מלכא רכיב על עננא – שבהטבע יש למעלה מן הטבע. אופן אחר: המן רצה להגיע להבחי' שלמעלה מהשתלשלות – ע"י הפור שהוא עניין למעלה מהדעת – ועי"ז לבצע את זממו היל"ת, אבל באמת שלמה מלכא רכיב על עננא – בהענן – ישת חשך סתרו – שלמע' מהשתלשלות מתבטאת

³ ראה בסה"ש קיץ ה'ש"ת שעד גיל 11 למד אדה"ז אצל רי"ד משך שתי שנים. אך ברשימת כ"ק אדמו"ר מהורי"צ (נדפסה בביטאון חב"ד גליון 38 ע' 37) כתוב "כשנתמלאו לכ"ק אדמו"ר הזקן י"א שנה הוליכו אביו הצדיק ר' ברוך לעיר ליובאוויטש להמוכיח הגאון המפורסם ר' יוסף וימסרו ליד חתנו הגאון ר' ישכר דובער ללמוד עמו". וצ"ע ראכ"מ.

⁴ לע"ע לא מצאתי מאמר זהר זה. וגם יתר הפרטים בדבר תורה אינם נהירים.

ביותר האהבה של ה' לישראל.

(הרב גרשון חן, פורים תשי"א)

ד. כשבא אדמוה"ז להה"מ הבחין מיד את אופני העבודה שלכל התלמידים חוץ מעבודת הרה"צ ר' אהרן מקרלין. ר"א היה יושב בשעת התפילה שקט ובכל רגע היה רעד בקוראו אוי, אוי. לבסוף התוודע שר' אהרן רואה בכל רגע את החיות האלוקי המתחדש ומזה הוא רעד וקורא אוי. שאלו את האדה"ז, אם ר' אהרן, שהיה תלמידו של הרב המגיד אחז בכאלו דרגות, איזו מדריגה היתה לו להרב המגיד בעצמו. והשיב אדמוה"ז שהיו ב' חילוקים, הרב המגיד היה רואה כל היום ור' אהרן רק בשעת התפילה, והחילוק הב', שר' אהרן היה מתפעל בקראו 'אוי', והרב המגיד לא התפלא כל כך שיקרא 'אוי'.

(ר' שלמה חיים, חורף תשי"ב)

ה. הרה"צ רמ"מ מויטבסק ואדמוה"ז נסעו ביחד בכמה מקומות. בעיר אחת (פראג?) חזר אדמוה"ז לפול של הבעש"ט שבו היה לשיטתי של אביי ורבא מכל הפלוגתות שלהם בש"ס.

(ר' בעריש רוזנברג בסעודת מלווה מלכה תשי"א)

ו. חסיד אחד נסע בקארעטע [=כרכרה] בפני עצמו לליאזנא לאדמוה"ז. בדרך ביקשה אשה רשות לנסוע איתו ביחד, הוא הרשה ובשעת הנסיעה התחיל לשוחח איתה בשאלו מה שלומה וכדומה. בזמן קצר ביותר הגיעו לליאזנא. הוא התחיל להתפלא על המאורע המוזר שקרהו וסיפרו לאדמוה"ז. אדמוה"ז שלחו להרה"צ ר' לוי יצחק מבדריטשוב. ר' לוי יצחק אמר לו: 'תדע שהאשה הייתה הס"מ, ורק בזכות רבך היה לך קפיצת הדרך שהגעת'.

(ר' אפרים וולף, כ"ד טבת תשי"א)

ז. פעם שלח אדמוה"ז חסיד לרב לוי יצחק מברדיטשוב. לא עברו ימים רבים והחסיד הזה המיר את דתו ר"ל ונעשה מגדולי השרים בפטרבורג. אחרי הסתלקות אדמוה"ז רצו לעשות פסי רכבת בהאדיץ ולהוציא את גופו של אדמוה"ז ממקום טמונתו. החסידים נבהלו ושלחו אחד מהם בהשתדלות

לחברם לשעבר. המומר התפעל בשמעו אודות הסתלקות רבו והמאורע וסידר מיד שינוי התכנית של פסי הרכבת באופן כזה שלא יוציאו את גופו של אדמו"ר. אח"כ פנה החסיד לשעבר לחבירו באמרו: בא ונתועד קצת. הוציא יי"ש, דג מלוח על נייר וסכין חדש והתחיל לגלות את כל לבבו: איך שהוא ובניו הם גדולים בעיני המלכות ואין חסר לו כלום רק דבר אחד מעיק את ליבו. בהיותו אצל הרלו"י לא אמר לו שום דבר כי אם הסתובב בחדרו ודיבר כמו לעצמו: אפשר איז דאך דא א ג"ט אויף דער וועלט [=אולי בכל זאת יש הקב"ה בעולם], כמה וכמה פעמים וזה אינו נותן לו מנוחה כל ימי חייו⁵.

(ר' אפרים וולף, כ"ד טבת תשי"א)

ח. בהיותו בליאזנא הי' אדמוה"ז דחוק בפרנסתו ויתפרנס מלימוד עם נערים בני-עשירים. הרבנית ברצותה לקרבה הראתה להם פעם במוצאי-שבת, דרך חור הדלת, איך שאדמוה"ז שוכב בפשוט ידים ורגלים על הארץ וקורא מתוך דביקות: פשטתי כתנתי איככה אלבשנה, כ'האב אויסגעטאן די לבושי חול און אנגעטאן די לבושי שבת וי אזוי זאל איך זיי צוריק אנטאן⁶. ... [=פשטתי את לבושי החול ולבשתי את לבושי השבת, כיצד אוכל לפושטם...]

(ר' אברהם דריזין, חנוכה תשי"א)

ט. הרה"ח ר' פרץ חן שמע מאדמוה"ז: מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ, וער איז מיר אין הימל און ואס איז מיר אין הימל, כ'ויל ניט דיין גן עדן התחתון, כ'ויל ניט דיין גן עדן העליון, כ'ויל נאר דיר אליין. הודו לה' קראו בשמו⁷ [=מי לי בשמים ומה לי בשמים, איני רוצה את 'גן עדן התחתון' שלך, איני רוצה את 'גן עדן העליון' שלך, אני רוצה רק אותך בעצמך].

(הרב אברהם חן, י"ט כסלו תשי"ב, ספריא)

⁵ ראה עד"ז בספר "ר' מענדל" ע' 202 בשם ר' איטשע 'דער מתמיד'. ושם אודות ר' שלמה מקרלין.

⁶ שמועות וסיפורים ח"ב ע' 30.

⁷ ראה עד"ז "היום יום" לח"י כסלו.

י. סדר לימודו של אדמוה"ז כשהי' לומד נגלה: ח"י שעות במעל"ע, א ח"י דפים גמרא א דף אחד בח"י אופנים ובכל פעם הי' לומד דף במשך שעה.

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"א)

יא. אדמו"ר האמצעי אמר: דער טאטע האט מדייק געווען אין תניא אין א ואו⁸ [=אבא (אדמוה"ז) דייק בתניא באות ו'].

(הרב שואל דוב זיסלין, חורף תשי"ב)

יב. א' מהחסידיים הגדולים ראה את אדמוה"ז לומד תניא וישאלהו טעם הדבר. ויען אדמו"ר הזקן שהוא מוצא בתניא דברים שהוא בעצמו לא כיונם. וזוהי כוונת אדמוה"ז בהקדמת התניא: ה' גומר בעדינו, היינו שהוא בעצמו אינו מכוון⁹.

(ר' שלמה חיים, חורף תשי"ב)

יג. אדמוה"ז תיקן שהבעלי-מלאכה והסוחרים אחרי אמירת תהילים בהשכמה ילמדו קצת חסידות ואח"כ יחשבו בזה. החסידים קראו לזה א ביסל בראנפין פאר'ן דאונען - מים חיים.

(מתוך מכתב אדמו"ר נ"ע 10 להרש"ח תש"ו)

יד. ישנם ב' שיטות בענין חיבור יום ולילה אם ע"י תורה או ע"י תפלה, אדמוה"ז סבר כהשיטה הראשונה לכן הנהיג שיעור לימוד בין מנחה למעריב.

(הרב מלך קפלן, אדר תשי"ב)

טו. הרה"ח ר' אייזיק האמילער כסה פעם את הסוכה בהרבה סכך וישאלהו נכדו למה הוא עושה כן כיון שע"פ דין צריך שיהיו נראים הכוכבים ויענהו: ואם זאל איך טאהן אז כ'האב געזעהן אז דער רבי האט צוגעדעקט געדיכט

⁸ ראה לקוטי שיחות ח"ד ע' 1212, הע' 3.

⁹ ראה רשימות דברים ע' 83. ובאג"ק אדמו"ר נשי"ד ח"ג ע' יח (באופן אחר).

¹⁰ לא מצאתי המכתב לע"ע.

און געדיכטער און נאך געדיכטער. [=מה אעשה שראיתי את הרבי מסכך סמיך ועוד יותר סמיך ועוד יותר סמיך].¹¹

(ר' שמריהו גורארי' בשם הרש"ל 12 בבואו מכ"ק אד"ש מר-חשון תשי"ב)

טז. קבלה מאדמוה"ז להרחיק נר שעוה מן האוכל (חצי) אמה מפני הניצוצות.

(ראיתי במחברת נחמן סודק)

יז. אדמוה"ז מסר את חינוך צעירי החסידים לידי אדמו"ר האמצעי. איזה זמן היה הרה"צ ר' אהרן סטראשעליער המחנך ויתנהג עם מחונכיו בתקיפות, כמוכן לטובתם הרוחנית. בהיותו (של ר' אהרן סטראשעליער) ביחידות אצל אדמוה"ז, התאונן על עניניו הרוחנים שלו, ויענהו אדמוה"ז: כשמתנהגים עם יהודי בחד, מתנהגים מן השמים אתו ג"כ בחד, וכמו"כ הוא להיפך.

(ר' אברהם דריזין)

יח. פעם שאל אדמוה"ז את אברך אחד שנכנס אליו: דו וייסט ואס איז ג"ט? [=אתה יודע מהו הקב"ה?] האברך עמד משתומם ואדמוה"ז המשיך: דו מיינסט איך וייס, איך וייס אויך ניט. כ'וייס נאר אז דאס איז א זאך ואס איז זיכער דא און חוץ דעם איז גארניט דא און מ'דארף דאס האלט האבען [=אתה חושב שאני יודע, גם אני איני יודע. אני רק יודע שזהו דבר שודאי ישנו וחוצ' ממנו אין כלום, וצריכים לאחוז את זה].

(אבי מורי שיח')

יט. באחת השנים קודם פעטערבורג, כשאדמוה"ז הי' אומר מאמרים קצרים ומבהילים, נתאסף קהל גדול ויצא אליהם אדמו"ר וישען בידו אחת על אחיו המהרי"ל ובהשנית על אדמו"ר האמצעי ויאמר: צאינה וראינה, גייט ארויס פון

¹¹ ראה אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רסו והמצויין שם בשם ר' מרדכי יואל דוכמאן.

¹² כנראה ר' שמואל לויטין.

זיך ועט איהר זייען אלוקות [=צא מעצמך ובכך תראה אלוקות]¹³.

(ר' שלמה חיים, ר"ח כסלו תשי"ב)

כ. מהתורות שלפני פט"ב: אחד מיט א גרויסער דלית וי א האק, מ'דארף אריינהקן דעם אחד אין קאף. [אחד עם דל"ת גדולה כמו גרזן, צריך לתקוע את 'אחד' בראש]

(ר' שלמה חיים, י"ט כסלו תשי"א)

כא. שאלו את אדמוה"ז: מאחר שהיו כמה משיחי שקר איזה יהי' הסימן של משיח האמיתי? ויען: זה שהכל יאמינו בו.

(ר' שלמה חיים, ג' ניסן תשי"ב)

כב. אחד בא לאדמוה"ז בהתאוננות על חתנו שמעת שנעשה חסיד גרע מלימודו. ויענהו אדמו"ר: מקודם הי' חתנך לומד עבור ה', קצת עבורך, קצת עבור אשתך, וקצת עבור החתול - כשהי' שומע את החתול הי' חושב שאתה בא והי' מתחיל ללמוד. עכשיו חדל ללמוד עבור החתול ולומד רק החלק עבור ה'.

(ר' שלמה חיים, ט' כסלו תשי"ב)

כג. ר' מרדכי ליעפלער ביקש את אדמוה"ז שיאמר חסידות על עץ-חיים, וישען אדמו"ר על ידיו ואח"כ אמר מתוך דביקות, בניגון כדרכו בקודש: ואס רעדט עץ-חיים - השתלשלות, מיר ריידן העכער און העכער און נאך העכער. [=מה מדובר בעץ-חיים - השתלשלות, אנחנו מדברים גבוה ועוד יותר גבוה ועוד יותר גבוה].

(ר' שלמה חיים, חורף תשי"ב)

כד. ר' מרדכי ליעפלער שאל את אדמוה"ז מה יהי' עונשו של הגר"א על אשר רדף כל כך את החסידים, ויענהו אדמוה"ז: כשיבא משיח, הוא יגיד חסידות והגר"א לא יבין. ויעמוד ר' מרדכי משתומם כמי שאומר: ותו לא? ומה

¹³ ראה סה"ש תש"א ע' 126. וכן עד"ז פתגם "היום יום" לכ"ג שבט.

אתה רוצה -שאל אדמו"ר הזקן - שידונוהו בגיהינום? הוא יתעטף עם דפי הגמרא שלמד ולא יוכל אש הגהינום להגיע אליו.

(ר' שלמה חיים, ניסן תשי"ב)

כה. חסיד אחד בא לאדמוה"ז בהתאוננות שמצב פרנסתו ירוד בזמן האחרון, ויענהו אדמוה"ז שסיבת הדבר הוא יען שהי' מנהגו לחלק בכל יום יי"ש, והיהודים השותים היו מברכים אותו באמירת "לחיים", ולחיים של יהודים מביא בריאות, פרנסה, וכל טוב. מזמן הפסיק את מנהגו זה בחשבו שיותר טוב ללמוד ולהתפלל בזמן הזה, ולכן ירד מצב פרנסתו.

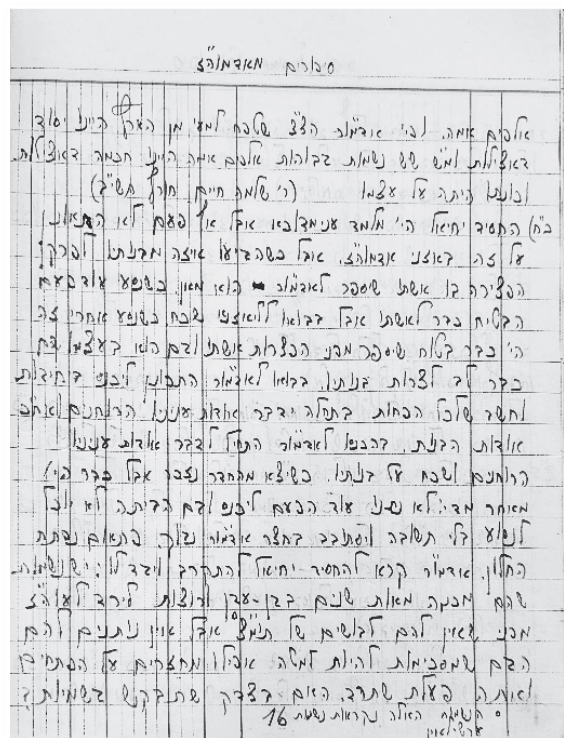
(מלך קפלן, מלוה-מלכה חורף תשי"א)

כו. פעם נודמנו ביחד אדמוה"ז ומחותנו הרב ר' לוי יצחק מברדיטשוב. כל אחת מהרבניות רצו לבשל וע"כ בשלו שתיהן ובטעות שתיהן שמו מלח. כשהגישו את האוכל לא אכל הרלו"י. אדמוה"ז היו לו גבות גדולות. הוא ישב

ממול הרלו"י ואכל. באמצע האכילה הרים אדמוה"ז גבותיו וראה שהרלו"י אינו אוכל, וישאלהו מדוע אינו אוכל. הרלו"י תמה שאדמוה"ז אינו מרגיש את המלח המרובה. ענה אדמו"ר הזקן, פעם אכלתי ביחד עם מורינו הרב המגיד ומאז איני מרגיש טעם באכילה¹⁴.

(אבי מורי שיחי')

כז. אדמוה"ז כתב הטעם מה שהרה"צ ר' שלמה מקרלין הי' למעלה מהטבע, מפני שהי' טפח למעלה מהארץ, ויש נשמות שהם

¹⁴ לקו"ש ח"י ע' 106. תו"מ התוועדויות תשמ"ד ח"ד ס"ע 2632. ועוד.

גבוהות אלפים אמה. הסביר אדמו"ר הצ"צ שטפח למעלה מהארץ היינו יסוד דאצילות, ומה שאמר אדמוה"ז שיש נשמות גבוהות אלפים אמה היינו חכמה דאצילות. וכוונתו היתה על עצמו¹⁵.

(ר' שלמה חיים, חורף תשי"ב)

כח. החסיד יחיאל הי' מלמד עני מדוכא, אבל אף פעם לא התאונן על זה באזני אדמוה"ז. אבל כשהגיעו איזה מבנותיו לפרקן הפצירה בו אשתו שיספר לאדמו"ר הזקן והוא מאן (כי לא רצה להשיח בפני אדמוה"ז דאגותיו הגשמיות). כשנסע עוד פעם הבטיח כבר לאשתו, אבל בבואו לליאזנא שכח. כשנסע אחרי זה, הי' כבר בטח שיספר מפני הפצרות אשתו וגם הוא בעצמו שם כבר לב לצרות בנותיו. בבואו לאדמו"ר התכוון להיכנס ליחידות וחשב שלכל הפחות בתחילה ידבר אודות עניניו הרוחניים ואח"כ אודות הבנות. בהכנסו לאדמו"ר התחיל לדבר אודות עניניו הרוחניים ושכח על בנותיו. כשיצא מהחדר נזכר אבל כבר הי' מאוחר מדי, לא נתנוהו עוד הפעם להכנס, וגם הביתה לא יוכל לנסוע בלי תשובה, ויסתובב בחצר אדמו"ר נבוך. פתאום נפתח החלון, אדמו"ר הזקן קרא לחסיד יחיאל להתקרב, ויגד לו: יש נשמות שהם מכמה מאות שנים בגן-עדן ורוצות לירד לעוה"ז מפני שאין להם לבושים של תומ"צ, אבל אין נותנים להם הגם שמסכימות להיות למטה אפילו מחזרים על הפתחים, ואתה פעלת שתרד. האם בצדק תבקש גשמיות? עם כל זה נתעשר החסיד יחיאל אחר כך עושר רב.

(ר' שלמה חיים, חורף תשי"א)

כט. הסופר החסיד ר' ראובן¹⁶ ברכו אדמוה"ז שהפרשיות שהוא כותב לא יפסלו עד ביאת המשיח.

(לייב פייטליס, חורף תשי"ב)

ל. פעם לקח אחד פרשיות מר' ראובן עבורו ועבור אדמוה"ז. ר' ראובן הזהירו שלא יחליפם. הוא הסתכל בהפרשיות ולא ראה שום שינויים ע"כ

¹⁵ ראה עד"ז רשימות דברים ע' 76.

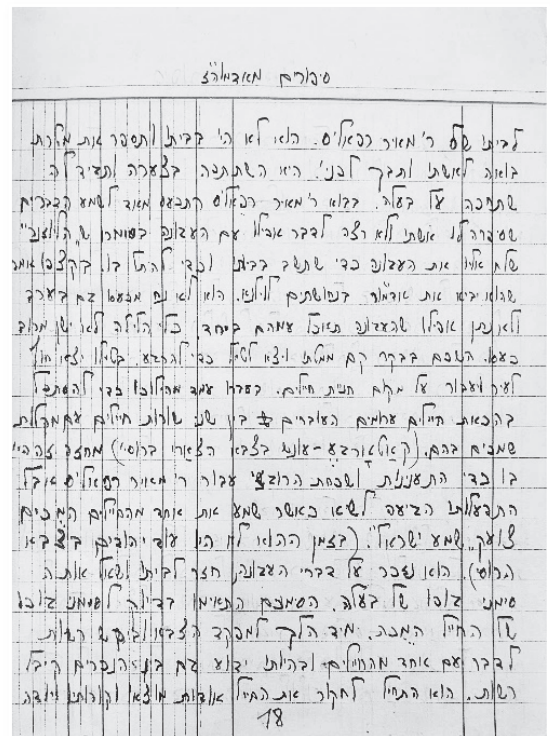
¹⁶ אודותיו - ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שכה. בית רבי עז, ב.

החליט להחליפם בכוונה. כשמסר הפרשיות לידי אדמו"ר אמר שהוא תמה שר' ראובן שולח לו פרשיות כאלו. השליח התנצל שטעה ומסר את הפרשיות האחרות. אח"כ הלך השליח לר' ראובן וביקשו שיגיד לו איזה חילוק יש בהפרשיות. ר' ראובן ענה לו שהחילוק היחידי הוא שהפרשיות של אדמו"ר הוא כותב בימים שהלבנה מלאה, כפי שבקשו אדמו"ר הזקן¹⁷.

(גרשון מענדל גרליק, חורף תשי"ב)

לא. עגונה שגרה על יד ליאזנא, באה לליאזנא בתקווה שתושע שם אצל אדמו"ר הזקן. בבואה, לא נתנו לה להכנס לאדמו"ר הזקן. בהשתדלות גדולי החסידים שלא יכלו לסבול את זעקותיה היא נכנסה לאדמו"ר. הוא מסר לה שתסע לר' מאיר רפאל'ס - אחד מראשי הקהל של וילנא, מגדולי המתנגדים - ושם תדע אודות בעלה. אחרי זמן ארוך הגיע האשה לוילנא בעגלה שנקנתה ע"י החסידים ביום ערב שבת ותשאל את אנשי העיר אודות מאיר רפאל'ס ומקום מגוריו, אבל כל אנשי העיר אמרו שאינם מכירים אדם בשם זה, עד שבסוף שאלו אותה אולי שמעת על הרה"ג וכו' מוה"ר ר' מאיר רפאל'ס ואז הראו לה את דירתו. ותסע ישר לביתו של ר' מאיר רפאל'ס. הוא לא הי' בביתו ותספר את מטרת בוא לאשתו ותבך לפניו. היא השתתפה בצערה ותגיד לה שתחכה על בעלה.

בבוא ר' מאיר רפאל'ס התכעס מאוד לשמע הדברים שסיפרה לו

¹⁷ ראה עד"ז שמועות וסיפורים ח"א ע' 33. רשימות דברים ע' 85. לקוטי סיפורים ע' צו. ובלקוטי רשימות ומעשיות ע' יג (באו"א).

אשתו ולא רצה לדבר אפילו עם העגונה באומרו שה"ליאזנער" (כך כונה אדמוה"ז) שלח אליו את העגונה כדי שתישב בביתו וכדי להתל בו. בקצפו אמר שהוא יביא את אדמו"ר בנחושתיים לוילנא. הוא לא נח מכעסו גם בערב ולא נתן אפילו שהעגונה תאכל עמהם ביחד. כל הלילה לא ישן מרוב כעסו.

השכם בבוקר קם ממיטתו ויצא לטייל כדי להירגע. בטילו יצא חוץ לעיר ויעבור על מקום חניית חיילים. בעברו עמד מהילוכו כדי להסתכל בהכאת חיילים ערומים העוברים בין שני שורות חיילים עם מקלות שמכים בהם. (קאטארבע - עונש בצבא הצארי ברוסי'). מחזה זה הי' בו כדי התעניינות ושכחת הרוגז עבור ר' מאיר רפאל'ס. אבל התפעלותו הגיע לשיא כאשר שמע את אחד מהחיילים המוכים צועק "שמע ישראל". (בזמן שהוא לא היו עוד יהודים בצבא הרוסי). הוא נזכר על דברי העגונה, חזר לביתו ושאל אותה סימני גופו של בעלה. הסימנים התאימו בדיוק לסימני גופו של החייל המוכה.

מיד הלך למפקד הצבא וביקש רשות לדבר עם אחד החיילים, ובהיותו ידוע גם בין הנכרים קיבל רשות. הוא התחיל לחקור את החייל אודות מוצאו וקורותיו ויודה לו החייל שנטש אשה יהודי' עם ילדים מפני שנמאסה עליו ויתיישב בכפר של נכרים ויטמע ביניהם ובסוף התחתן עם בת אכר נכרי. כשהגיעו עתו של אחד מבני האכר להתגייס החליט להחליפו בחתנו היהודי. מאז הוא נמצא איזה שנים בצבא ובהיות שלא יכל עוד לסבול העינויים הקשים ערק מהצבא, אבל נתפס ונידון למלקות, שקבלם היום. למחרת גירש החייל את אשתו כדת משה וישראל. ר' מאיר רפאל'ס אמר שתחת שיביא את אדמו"ר בנחושתיים לוילנא, יסע הוא אליו לליאזנא. מאז נעשה מקושר לאדמוה"ז¹⁸.

(ר' שלמה חיים, כ"ד טבת תשי"ב)

לב. כשהביאו את אדמוה"ז לפני המשפט בפטרבורג שאלו אותו ל"א שאלות - רמז על זה יש בפרק כ"ט בתניא במ"ש "לכבוש ל"א מלכים" שלהעניין המדובר שם אינו נוגע מספר המלכים - אדמו"ר ענה על כל שאלות

¹⁸ ראה עד"ז סיפורי חסידים [זוין], תורה, ע' 141. וראה ב"שמועות וסיפורים" ח"א ע' 30 המשך לסיפור.

בטוב טעם ודעת וישביע רצון השופטים. השאלה האחרונה הייתה למה הוא כותב בסוף פרק א בתניא שנפשות אומות עו"ג אין בהם טוב כלל. לשמע השאלה צחק אדמו"ר, היו"ר צחק גם הוא וסגר את הספרים באמרו: "דיעלא קאנטשינא" [=העניין נסגר]. אדמו"ר הזקן סיפר אחר כך שלו ולהיו"ר היו כוונות מיוחדות בהצחוק. הוא צחק מפני שהשאלה הייתה קשה ביותר ורצה להמתיק הדינים ע"י שמחה והיו"ר חשב שצחק מפני קלות השאלה.

(הרב שואל דוב זיסלין, חורף תשי"ד)

ל"ג. אחד מגאוני המתנגדים שביקרם אדמוה"ז שאלו: מה חידשה חסידות? ויענהו אדמו"ר הזקן, בין כבודו למשה רבינו ע"ה, כבודו בוודאי מודה שיש חילוק. אבל בין כבודו ליהושע בן נון איזה חילוק יש לפי השקפת המתנגדים? יהושע בן נון קיים את כל המצוות וכבודו מקיים כל המצוות. חסידות חידשה עניין העבודה פנימית במוח ולב שבזה יש חילוקים.

(תלמידים בשם הר"מ שניאורסאהן 19, חורף תשי"ד)

ל"ד. אצל אחד מהגאוני שביקר אדמוה"ז, שהי' כבר ישיש. ראה דבר תמוה: הרבנית, ישישה גם היא, ישבה תמיד על יד בעלה. לשאלתי לסיבת הדבר סיפרו לו שהרבנית הישישה בהיותה רגילה בשאלות שונות ששאלו את בעלה התחילה לפסוק בעצמה שאלות. כשנודע להרב פסק שבתור עונש וסייג תשב תמיד על ידו²⁰.

(ר' שלמה חיים, חורף תשי"ד)

ל"ה. לפני הסתלקותו אמר אדמוה"ז שאינו רואה את הקורה כי אם את דבר ה' שבקורה²¹.

(ר' יונה רוסטובר²² כ"ד טבת תשי"א)

¹⁹ אולי הכוונה לריש מתיבתא, ר' ברוך שמעון שניאורסאהן.

²⁰ ראה רשימות דברים ע' 93. ושם מסופר אודות ר' משה חפץ מטשאואוס.

²¹ תולדות עמודי החב"ד ע' 96. בית רבי ח"א פכ"ב (מו, א) הערה א. אך ראה תו"מ חמ"ו ע' 56, ותו"מ ח"י"ז ס"ע 88 שם הרבי מספר את הסיפור הזה על כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

²² ר' יונה איידלקאפף.

ל"ו. ר' נחום בנו של אדמו"ר האמצעי סיפר דברים נפלאים שקרו בעת הובלת גופו של אדמוה"ז מפיענא להאדיטש. ה' קור נורא, כשנכנסו שאר המלווים להתחמם ור' נחום נשאר בחוץ הוצרך לגלות כחותיו הנעלמים מפני הקור. כשהי' עובר איזה דבר טמא תחת הארון, היה הארון מתרומם מאליו²³.
(אפרים וולף, כ"ד טבת תשי"א)

ל"ז. אדמוה"ז נסתלק בבית נכרי בפיענא. הנכרי כיבד את החדר שבו נסתלק אדמו"ר והתחיל להתנהג לקבל יהודים לביתו ללינת לילה ונתן להם מאכלים כשרים.

קרה ששני סוחרים באו לפיענא והתאכסנו אצל הנכרי. הוא שאל אותם מה הם רוצים לאכול - "אפילו בשר חזיר", ענו הם. הנכרי סגרם בחדר מיוחד, לקח גרזן והתכוון להרגם באומרו שיהודים כאלה צריך להמיתם. הם התחננו ובכו לפניו שירחם עליהם ועל משפחותיהם ויקח רק את כל כספם, אבל הוא עשה עצמו כאינו שומע. בסוף הסכים לשחררם בתנאי שמעתה ישמרו את מצוות התורה.

אחרי זה סיפר הנוכרי שאדמו"ר קרא אותו לפני הסתלקותו ואמר לו שכשיבואו שני סוחרים שיסכימו לאכול חזיר, יתנהג איתם באופן כזה²⁴.
(ר' אברהם דרייזין, כ"ד טבת תשי"א)

ל"ח. האהל של אדמוה"ז נמצא על בקעה בהאדיטש. פעם בא שם יהודי ורצה לעלות אל האהל אבל כשהתחיל לעלות לא יכל. ויבקש את המשמש שיעזור לו, אבל ללא הועיל הוא לא יכול לזוז. פתאום עמד המשמש וישאלהו אולי כבודו כהן? כן, ענה עלה. אם כן, לא תוכל לעלות בשום אופן. הכהן הוא מר. ח. ש. מפתח תקווה.

(אבי מורי שיחי')

²³ לקוטי סיפורים ע' עט. מגדל עז ע' קעד.

²⁴ לשמע און ע' לה. מגדל עז ע' קעה. רשימות דברים ע' 103. בקיצור נמרץ - בית רבי מו, ב.

ל"ט. באחת העיירות נכנס בעל-עבירה מפורסם לבית הכנסת של החסידים. תפילתם והתוועדותם הוטבו בעיניו ונעשה לאחד מבני חברתם. מאז לא שמעו אודותיו עניינים מאוסים. כעבור איזה חודשים נשמע עוד הפעם עליו עניין מגונה ביותר – בעילת אשת איש או כדומה. החסידים ציוו עליו שלא יבוא עוד לבית הכנסת שלהם יען שהמתנגדים הראו עליו באצבע באמרם – "אלה הם החסידים, זאת היא חסידות ואלו מקושריו של האדמו"ר".

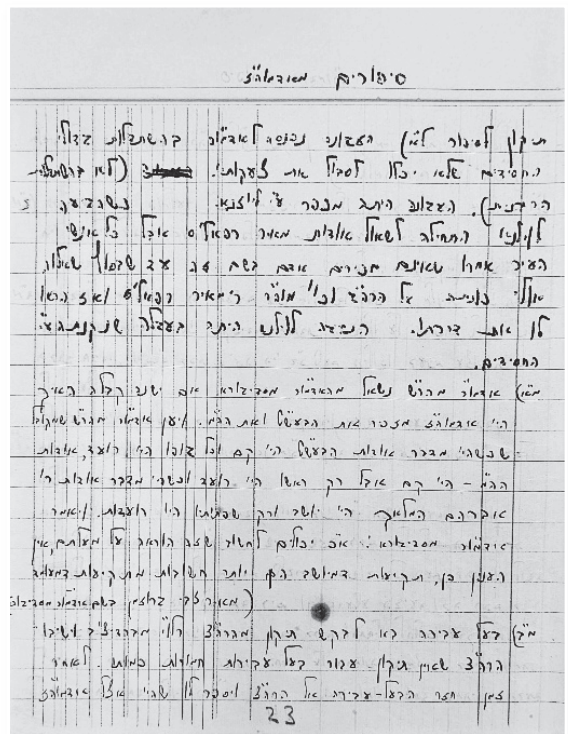
הוא נסע לאדמוה"ז וסיפר איך שבאמת הוא מחומם בטבעו ועשה מה שעשה אבל אם יגרשוהו לגמרי מחבורת החסידים יחזור לסורו הרע כבתחילה היינו עשיית עבירות בתמידות מפני טבעו. לאחר איזה שבועות באו חסידים מהעיירה היא לאדמוה"ז ולשאלתו סיפרו שגירשו את ה'בעל עבירה' מפני חילול שם האדמו"ר, החסידים והחסידות. ויען להם: "אילו ידעתם איזה תענוג יש למעלה כשיהודי עושה עבירה אחת פחות בוודאי שלא הייתם מגרשים אותו".

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"א)

מ. אדמוה"ז אמר להחסיד ר' מיכל אפאצקער, שלמד חכמות חיצוניות: "הצלחתך שאתה נשמה דיצירה ונשמה דיצירה יכולה לאכול גם נחשים ועקרבים".

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"א)

מ"א. אדמו"ר מהר"ש נשאל מהאדמו"ר מסדיגורא²⁵ אם ישנה קבלה האין הי' אדמוה"ז מזכיר את הבעש"ט ואת הרב המגיד. ויען

²⁵ ר' אברהם יעקב פרידמן זצ"ל, האדמו"ר הראשון מסדיגורא.

אדמור מהר"ש שמקובל שכשהי' מדבר אודות הבעש"ט היה קם וכל גופו היה רועד, אודות הה"מ – הי' קם אבל רק ראשו הי' רועד, וכשהי' מדבר אודות ר' אברהם המלאך הי' יושב ורק שפתותיו היו רועדות. ויאמר אדמו"ר מסדיגורא: א"כ יכולים לחשוב שזה הוראה על מעלתם, אך אין העניין כן, כי תקיעות דמיושב הם יותר חשובות מתקיעות דמעומד.

(מאיר צבי גרוזמן בשם אדמו"ר מסדיגורא²⁶)

מ"ב. בעל עבירה בא לבקש תיקון מהרה"צ רלו"י מברדיצ'ב, והשיבו הרה"צ שאין תיקון עבור בעל עבירות חמורות כמותו. לאחר זמן חזר הבעל-עבירה אל הרה"צ ויספר לו שהיה אצל אדמוה"ז וסידר לו תיקון. ויען רלו"י: "נו, מיין מחותן, מיין מחותן, קען אלץ" [=מחותני, יכול הכל].

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"ב)

מ"ג. הרה"ח ר' אייזיק הומלער כשהי' מזכיר אפילו בדרך אגב את אדמוה"ז הי' מתחיל לדבר אודות הפלאות ומדבר שעתיים רצופות.

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"ב)

מ"ד. האדמו"ר מסוכטשוב היה מעצים עיניו מלהסתכל וע"כ היו מלווים אותו תמיד אנשים שהיו מוליכים אותו. קפידא מיוחדת הייתה לו על תמונות שלא ימצאו בבתי חסידיו וכ"ש בביתו. זה היה ג"כ טעם הילוכו בעיניים עצומות כדי שלא יצלמוהו.

בלודז' היה מתאכסן בבית אחד ממקושריו, מעשירי העיר. כשהדפיסו בפעם הראשונה את תמונת אדמוה"ז, קנה העשיר תמונה בפורמט גדול ויתלה בביתו.

איזה שבועות אחרי זה עמדו העשיר ובנו ע"י שער ביתם, ויראו מרחוק עגלה נוסעת בכיוון חצירם. שיערו שזה רבם אבל זה שלא קיבלו מקודם

²⁶ ר' מרדכי שלום יוסף פרידמן זצ"ל, בעל ה"כנסת מרדכי".

טלגרמה, כנהוג כל פעם בביאתו, החלישה את השערתם. עוד הם מדברים והעגלה הגיעה ובה רבם, בן, נכד וגבאי. החסיד ובנו החזיקו מיד ברבם והתחילו להוליכו דרך החצר לביתם. באמצע הדרך נזכר החסיד על התמונה שנמצאת בביתו וימהר לשים את מלווי האדמו"ר בהובלת בנו, והוא צעד במהירות הביתה להוריד את התמונה. האדמו"ר הרגיש בזה וימהר גם הוא בלכתו. החסיד נכנס מקודם לביתו ורק הספיק להסיר את התמונה ולהשימה תחת מעיל החורף שלו והאדמו"ר כבר נמצא בבית, וידרוש שיגיד לו מה קרה. לא הועילו התחמקויותיו והוא סיפר שהיות שידוע שרבו מעריץ מאד את אדמוה"ז, וגם התפלל בנוסח התפילה שלו, קנה את תמונתו.

האדמו"ר הביע את רצונו לראות את התמונה. להיות שהתמונה הייתה בפורמט גדול החזיקו בה ארבעה מהמלווים והאדמו"ר נשאר עם מעיל החורף. ויסתכל על התמונה וגם העביר אצבעותיו כמה פעמים עלי'. אחרי רבע שעה של הסתכלות אמר: "אני לא פגמתי, לכך אני רואה ברור: מהרמב"ם היה בוודאי יותר גדול אילו הי' בדורו, אולי כמשה רבינו בדורו".

(ר' שלמה חיים בשם בן החסיד, קיץ תשי"ב)

• • •

סיפורים מאדמו"ר האמצעי

א. בכל שנה היה אדמוה"ז קורא את המגילה. פעם קרה שאחר קרא ויאמר אדמו"ר האמצעי שעכשיו נתודע שגם בגשמיות זה סיפור יפה²⁷.

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"א)

ב. בכל שנה היה אדמוה"ז קורא את התוכחה. פעם קרה שאחר קרא ויחלה אדמו"ר האמצעי איזה שבועות אח"כ וישאלוהו: הלא בכל שנה הוא שומע את התוכחה, ויען: כשאבי קורא אין שומעים קללות²⁸.

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"א)

ג. הרה"צ רלו"י מברדיצ'ב ביקר את מחותנו אדמוה"ז ויגד לו שיבקש ברכה מבנו אדמו"ר האמצעי. אחר זמן שאל איזה רושם עשה עליו, ויען שבירכו בפשיטות כמו איש פשוט. ויאמר לו אדמוה"ז שזה רצה להראות לו, איך הוא יכול להתעלם.

(ר' משולם ריזל קלוזש, חורף תש"ח)

ד. המהרי"ל - בנו של אדמו"ר הצ"צ - התפלל באריכות, ואחיו - אדמו"ר מהר"ש - בלבלו (המהר"ש היה עוד ילד) בשאלו אותו למה קוראים אותו (המהרי"ל) "סטנדר של האדמו"ר האמצעי". המהרי"ל היה צועק ולקול צעקותיו הי' אדמו"ר הצ"צ יוצא מחדרו ושואל את המהרי"ל מי מפריע אותו. המהרי"ל הי' מראה באצבעו (כנראה הי' במקום שאסור להפסיק) על המהר"ש. אז הי' הצ"צ נכנס שוב לחדרו והמהרי"ל הגיד (או רמז) שהוא מכונה "הסטנדר של אדמו"ר האמצעי" מפני שהאדמו"ר האמצעי נסמך עליו חצי שעה בחשבו דא"ח. אחר איזה רגעים התחיל המהר"ש שוב לבלבל את המהרי"ל וכל המחזה נשנה: הצ"צ יצא מחדרו, שאל מי הוא המפריע וסגר את הדלת. בפעם הזאת

²⁷ ראה לקוטי סיפורים ע' קט. רשימות דברים ע' 108.

²⁸ פתגם "היום יום" לי"ז אלול.

הודה המהרי"ל שאדמו"ר האמצעי נשען עליו שעה שלימה. ככה נשנה המחזה איזה פעמים עד שהמהרי"ל הודה שאדמו"ר האמצעי נשען עליו ח"י שעות בחשבו דא"ח²⁹.

(צבי ליפּש, ט' כסלו תשי"ב)

ה. בכלל הי' המהרי"ל חסידו (של האדמו"ר האמצעי) והי' הולך לשמוע דא"ח אצלו אף שזה לא הי' רצוי להצ"צ. כשהיו סוגרים אותו הי' בורח דרך החלון ואדמו"ר האמצעי הי' קוראו "מיינ סטענדער"³⁰.

(ר' שלמה חיים, ט' כסלו תשי"ב)

ו. אחד אמר שאדמו"ר האמצעי כתב ח"י שעות רצופים דא"ח. ויען אדמו"ר מהרש"ב: לא כתב, כי אם התכוון לכתובה. הי' יוצא ביום קיץ בהשכמה חוץ לעיר, טובל את העט בדיו וחושב ח"י שעות רצופים.

(ר' שלמה חיים, ט' כסלו תשי"ב)

ז. אדמו"ר מהרש"ב אמר פעם בנוכחות אשתו הרבנית ששם המשפחה של אדמוה"ז הי' ברוכוביץ ושל אדמו"ר הצ"צ שניאורסאהן³¹. ותשאל הרבנית: ושל אדמו"ר האמצעי? איזה שייכות יש לאדמו"ר האמצעי ולשם משפחה?! ענה אדמו"ר. אבל הרבנית המשיכה: וכי לזקנינו איזה שייכות יש? עכ"ז אין לךמותו לאדמו"ר האמצעי - ענה אדמו"ר, וסיפר: פעם הביאו דמי מעמד לאדמו"ר האמצעי, ויאמר אחד שחושב שבתוך השטריי-כסף האלו יש שטרות מזויפים. אדמו"ר לקח כרגע את כל הכסף וזרקו לתוך התנור הבוער.

(הרב יעקב לנדא, י"ט כסלו תשי"ב)

ח. השאלות בנגלה הי' אדמו"ר האמצעי מוסר לחתנו אדמו"ר הצ"צ ואח"כ הי' שומע את הרצאתו. פעם היתה שאלה חמורה בעניני עגונה. כדרכו מסר אדמו"ר האמצעי את השאלה להצ"צ. לאחר זמן הביע הצ"צ את דעתו להיתר.

²⁹ ראה לקוטי סיפורים ע' קלו.

³⁰ תורת שלום ע' 244.

³¹ ראה פתגם "היום יום" לז' ניסן.

אדמו"ר האמצעי הוציא ספר מארון הספרים, עיין רגע והסכים ג"כ להתיר. הצ"צ הי' מעוניין לדעת איזהו הספר שעייין בו חותנו, וישים לב לראות את המקום של הספר. כעבור זמן, בהזדמנות, הוציא את הספר ולתמהונו ראה שזה פרי עץ חיים מר' חיים ויטאל אשר תוכנו הוא כוונות תפילות שבת ויו"ט. בשאלו מחותנו את פשר הדבר ענה לו: כל הלכה בגשמיות ישנה גם ברוחניות, ולכן עיינתי בפרי עץ חיים לדעת איך היא ההלכה ברוחניות, ובדרך ממילא ידעתי בגשמיות.

(ר' שלמה חיים, ט' כסלו תשי"ב)

ט. מפתגמיו: כי הלל רשע³² - ההילול של הרשע - על תאות נפשו - שהוא נלכד בתאוות ולא באפיקורסות.

(אבי מורי שי')

י. אדמו"ר האמצעי לא סירב בקבלת הנשיאות ובזמן הראשון התנהג בתקיפות כלפי אלו שלא נענו לפקודותיו. בעיר אחת סירבו מנהיגי הקהל לקבל את הרב שהמליץ עבורם האדמו"ר האמצעי. מנהיגי הקהל היו שני עשירים ואשה עשירה. אדמו"ר האמצעי כתב להם פתקאות: לעשיר א' כתב: הנני הורג את בנך, להשני: פן בחרב אצא לקראתך. ולהאשה כתב שאל תתערב בעניינים כאלו מפני שאין חכמה לאשה אלא בפלך (מכשיר טווייה). כל הפתקאות נתקיימו: לעשיר אחד נהרג בנו ע"י הקוזקים, השני מת מיתה חטופה, והאשה ירדה מנכסיה והוכרחה להתפרנס מטוייה בפלך.

(ר' אברהם דרייזין, י' כסליו תשי"א)

י"א. אדמו"ר האמצעי כתב במאמר א': כמו בדורו של רשב"י ובדורינו הזה, דאכשור דרא'.

(ר' אברהם דרייזין, י' כסליו תשי"א)

י"ב. פעם גירשו יהודים מהכפרים, ואמר אדמו"ר האמצעי בענותו

³² תהילים י, ג.

למתאוננים על זה שהסבה היא ששני אברכים שהעתיקו דירתם לכפר
והשתקעו עי"ז בעסקים חדלו מלעסוק בדא"ח.

(ר' שלמה חיים, ט' כסליו תשי"ב)

י"ג. הרחיק מאד התפעלות בגלוי. הרבה מחסידיו חלו במחלת שבר ('קילע')
מחמת התאפקות.

(ר' מלך קפלן, ט' כסליו תשי"א)

י"ד. ר' חיים בנו של הרב ר' יעקב מפודליא סיפר שאביו נסע לאדמו"ר
האמצעי בימי אברכותו. אדמו"ר נתן לו ספר 'אמרי בינה' שילמדו. כשחזר ר'
יעקב הביתה, בהיותו בעל מוחין גדול התחיל להתעמק בלימוד האמרי בינה
ודייק בכל אות. בלמדו באופן כזה לא הבין כמה עניינים, וירשמם. בבואו
בפעם השנית לאדמו"ר האמצעי הציע לפניו את ספקותיו. אדמו"ר ענה לו:
"דער טאטע האט געשריבן דעם תניא, האט ער מדייק געווען אין א ואו³³, איך
האב געשריבן דעם אמרי בינה ניט אזוי, ועסט לערנען איין מאל און נאך אמאל
ביז דו ועסט פארשטייען" [=כשאבא (אדה"ז) כתב את התניא, הוא דייק בוא"ו,
אני כתבתי את ה'אמרי בינה' לא כך, תלמד שוב ושוב עד שתבין].

(הרב שאול דוב זיסלין, חורף תשי"ב)

ט"ו. סטונדט נכנס פעם בעת שאדמו"ר האמצעי אמר חסידות ונתפעל מאד
לראות המון אנשים שומעים בלי תנועה קלה אפילו, וישתומם על המראה.
בהוציאו את השעון מכיסו נתוודע לתמהונו שגם הוא עומד יותר משעה
ומסתכל.

(ר' יונה רוסטובר 19)

ט"ז. התאוננו על הרה"ח ר' אייזיק האמלער באזני אדמו"ר האמצעי שאינו
מתעסק כראוי בהדרכת הצעירים. ר' אייזיק התנצל שהוא עצמו אינו כדבעי
למהוי וא"כ איך הוא יכול להדריך אחרים. ויענהו אדמו"ר האמצעי: "תלמד

³³ ראה לעיל הסיפורים אודות אדה"ז, סעיף יא.

ממני, כשאני רואה שאני אבוד לגמרי הנני יוצא לפעול לכל הפחות בהזולת".
(ר' שלמה חיים, ר"ח כסליו תשי"ב)

י"ז. אחת מבנותיו של אדמו"ר האמצעי הייתה נשואה לבן אדמו"ר פלוני³⁴. בעיר ההיא הי' גם חסיד חבד"י שלא היה חי בשלום עם האדמו"ר ההוא. פעם נסעה בתו של אדמו"ר האמצעי לבקר בליובאוויטש ויבקש אותה חותנה שתשתדל אצל אביה שישקיט את החסיד הנ"ל. אחרי שהיה ליובאוויטש נכנסה אל אביה ותגיד לו את בקשתה. ויען: יותר חשוב לי חסיד אחד משבע בנות³⁵.

(ר' אברהם דרייזין, חורף תשי"א)

י"ח. הרחיק עניין המופתים ואמר בדרך ביטול שמופתים שייכים להבעל-שם מליאזנא (בעל מופת נודע בזמן ההוא), כנראה שאצל אדמו"ר היה עוד מנהג אכילת שיריים ואדמו"ר האמצעי ביטלו.

(ר' אברהם דרייזין, י' כסליו תשי"א)

י"ט. כידוע הנה ע"פ דין יש היתר למרוט נוצות העופות עוד קודם מיתתם. פעם ביקר אדמו"ר האמצעי בעיירה קפרשט בַּסְרָבִיָּה³⁷, ויקפיד על זה. מאז עד היום הזה אין מורטים נוצות העופות החיים שם.

(אבי מורי שיח')

כ'. אברך אחד למד משניות בליל היארצייט של אמו, לפתע שמע דפיקה בחלון, ויצא החוצה וירא את אמו שמתה מכבר ועוד אשה ויתבהל, ותגד לו אמו: מה אתה מפחד, הלא זאת היא הסבתא. ותוסף להגיד לו שנגזר עליו למעלה מיתה וע"כ יסע להרבי מליובאוויטש שיש לו דעה למעלה, אולי יושע

³⁴ הרבנית דבורה לאה אשת רבי יעקב ישראל טברסקי מצ'רקס, בנו של רבי מרדכי מטשערנאביל.

³⁵ אדמו"ר האמצעי התכוון שחסיד אחד יותר חשוב מבנותיו, וכפי שהיה מקובל לאורך השנים שלאדמו"ר האמצעי היו שבע בנות, אך ראה שושלת היחס המורחב ע' כא הע' 111.

³⁶ ראה שמועות וסיפורים ח"א ע' 45.

³⁷ חבל ארץ היסטורי במזרח אירופה.

ע"י זה. ויעש האברך כן. בבואו לאדמו"ר האמצעי, התענין האדמו"ר אצלו אם היה פעם אצל אדמוה"ז ואם הוא צוהו איזה דבר. ויספר האברך שהיה פעם אצל אדמוה"ז ויתן לו איזה סדר הנהגה ששמר אותו איזה זמן ואחר כך הזניחו. ויאמר לו אדמו"ר האמצעי שיחזור עוד הפעם להתנהג כן ובמילא תתבטל הגזירה.

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"א)

כ"א. הסתלקותו הייתה נפלאה ביותר. בנו ר' נחום כתב שמהרשב"י לא הייתה הסתלקות כזו.

הגיד חסידות ויצאה נשמתו באמירת המילה 'חיים' מהפסוק "כי עמך מקור חיים".

צווה להחסידים שינגנו. זהו שורש הניגון: 'דער רבי האט געהייסן פרייליך זיין' (הרבי ציווה להיות בשמחה) שהוא ניגון שמח עם תנועות מרירות: שמחה מצד ציווי האדמו"ר ומרירות מצד המאורע.

(ר' אברהם דרייזין, י' כסליו תשי"א)

מכתב			
מספר	השאלה	התשובה	תאריך
33	השאלה	סיבות מאורעות ה' 33	2-14
	השאלה	47-78 אסקולת הפל	
	השאלה	85 (1-1)	

מכתב			
מספר	השאלה	התשובה	תאריך
26	מכתב	סיבות מאורעות ה' 33	
7	השאלה	השאלה	1-14
8-10	השאלה	השאלה	2-14
10-11	השאלה	השאלה	1-14
11-12	השאלה	השאלה	1-14
12	השאלה	השאלה	1-14
13-15	השאלה	השאלה	1-14
16-19	השאלה	השאלה	1-14
20	השאלה	השאלה	1-14
20-21	השאלה	השאלה	1-14
33	השאלה	השאלה	1-14
33-35	השאלה	השאלה	1-14
35-38	השאלה	השאלה	1-14
38-39	השאלה	השאלה	1-14

סיפורים מאדמו"ר הצמח צדק

א. כשהי' בפטרבורג³⁸ רצו להכריחו לחתום על נייר חלק. הוא מאן, וזה הי' יכול לגרום צרות גדולות מפני שהי' מרידה במלכות. אדמו"ר הצ"צ קפץ אז מהחלון של העלי' למטה, ואנשים שעמדו למטה תפסוהו. אח"כ הי' משפט והמליצו בעדו שבודאי לא היתה אז דעתו צלולה שאם לא כן לא הי' קופץ מהחלון.

(אבי מורי שי')

ב. אחת מהשאלות ששאלוהו בפטרבורג הי' מדוע אסור לאכול דם ומותר לאכול כבד, שהוא כולו דם. ויבקש שיתנו לו כף זהב נקי' ויצו עוד לנקותה ולטהרה כמה פעמים. אח"כ ביקש מיו"ר הועדה החוקרת שיסלח לו וירוק לתוך הכף. היו"ר ירק. ויבקשהו שיבלע בחזרה את הרוק. כמוכן שמאן. זוהי התשובה לשאלתך – ענה אדמו"ר – אף שכל הזמן היית מחזיק את הרוק בפיך לא היית ממאס בו אבל מיד שנעקר ממקומו אף שנעקר למקום נקי אתה ממאס בו, כמו"כ הדם כל זמן שהוא בכבד הוא מותר ומשיצא אסור.

(אבי מורי שי')

ג. כשחזר הצ"צ מפטרבורג אמרו לו שהי' לו מסירות־נפש. ויען: לי לא היתה כי אם מסירות הגוף. מסירות הנפש הי' לו להרלו"י מברדיצ'ב: בערב יום כיפור לעת ערב הלך הרב להתפלל כל־נדרי ויכנס בדרכו לתוך בית שהי' שוכב שם חולה. כל בני הבית הלכו להתפלל והשאירו אותו לבדו. החולה הי' מסוכן, כולו קודח. נעשה כבר יום כיפור כשהחולה פקח את עיניו. הרב הסתובב בהבית למצוא איזה דבר מאכל וימצא מרק שהכינו בשביל מוצאי יום כיפור וימהר להביאו לחולה. אבל בינתיים נזכר החולה שיום כיפור היום ויסרב לאכול. הרב רצה להוכיחו שהיום לא יום כיפור, אבל גם זה לא הועיל. בסוף

³⁸ באסיפת הרבנים בשנת תר"ג. ראה בכל זאת בארוכה "אדמו"ר הצמח צדק ותנועת ההשכלה".

הציע שגם הוא יאכל, כדי שיוכח באמת שהיום לא יום כיפור. לזה הסכים החולה. ויאכלו – הרב והחולה – זה כף וזה כף. זה נקרא מסירות נפש – סיים הצ"צ. כי הלא אכילה ביום כיפור הוא איסור כרת רח"ל.

(אבי מורי שי')

ד. אחד בא בהתאוננות לצ"צ שנופלים לו ספיקות באמונה. וישאלהו הצ"צ: שיש מלך אתה מאמין?

- כן, ענה הלה.

- האם ראית פעם את המלך?

- לא. אבל הלא הכל יודעים שיש מלך, על כן אני מאמין.

- אם כן תאמין גם למה שאומרים שנמצא ה' - שאלו אדמו"ר. הם התוכחו איזה זמן, עד שהיהודי סיפר שאחד מקרוביו ה' פעם בפטרבורג וראה את המלך והוא סיפר לו.

למי שראה אתה מאמין - קרא אדמו"ר - א"כ תאמין לי: אני רואה את ה'.

(ר' שלמה חיים, קיץ תשי"א)

ה. פעם קרא אדמו"ר את משרתו וישאלהו על אורח אחד מי הוא ומה מעשהו, כי לא היה האורח הזה מבעלי השם שבין קהל החסידים. ויגיד המשרת את שם האיש, "יהודי פשוט מפולוצק שהיה כבר פעם בליובאוויטש". כשנכנס היהודי ליחידות, חקר אדמו"ר על מעשיו הרבה ולא מצא בהם איזה הנהגות מיוחדות. לבסוף סיפר היהודי, שכשהיה בפעם הקודמת בליובאוויטש שמע בתוך המאמר שבספר הבהיר כתוב שבימי אברהם אבינו התלוננה מידת החסד לפני הקב"ה שאברהם משמש במקומה, אשר מזה הבין גודל מעלת החסד. בהיות שאינו עשיר שיוכל לתת צדקה החליט להתעסק במצוות גמ"ח. ויספר את החלטתו לאיזה ממכיריו, סוחרים עניים כמותו ויתחילו להלוות זה מזה כסף על זמנים קצרים אף שלא היו צריכים את הכסף רק כדי לקיים מצוות

גמ"ח והם מתנהגים כן זמן רב. לשמע דברים אלה פטר האדמו"ר את היהודי לשלום. אח"כ אמר לבנו אדמו"ר מהר"ש שראה על היהודי עמוד אור ד'חסד דאצילות'³⁹.

(ר' שלמה חיים, י' כסליו תשי"ב)

ו. עשיר מויטבסק, ידיד של אדמו"ר מהר"ש, בא לאדמו"ר הצ"צ כדי לעורר רחמים על בנו יחידו שהיה צריך להתייצב לצבא "פריזיו" [=צו התייצבות]. אבל כל תחנוניו של העשיר ואשתו והשתדלויותיו של אדמו"ר מהר"ש לא הועילו. הצ"צ לא הבטיח שום דבר וההורים נסעו לביתם בפחי נפש. ביום ההתייצבות קרא הצ"צ את המהר"ש ויראהו מדרש⁴⁰: "מלווה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו, א"ר פנחס הכהן בן חמא א"ר ראובן מהו וגמולו ישלם לו, יכול נתן פרוטה לעני הקב"ה משלם לו. אלא אמר הקב"ה נפשו של עני הייתה מפרכסת לצאת מן הרעב ונתת לו פרנסה והחיית אותו, חייך שאני מחזיר לך נפש תחת נפש, למחר בנך או בתך באין לידי חולי ולידי מיתה ואזכור אני להם את המצווה שעשית עם העני ומציל אני אותם מן המיתה". אח"כ נפגש המהר"ש עם העשיר ואשתו והם סיפרו לו בשמחה שה' עזר להם ובנם השתחרר. הוא חקרם על מאורעות היום ההוא עד שסיפרו לו, בדרך אגב, שבבוקר כשהם הכינו את עצמם מתוך בכיות ואַבְּל ללוות את בנם, נכנס עני ויבקש דבר מה לאכול להשיב את נפשו. בתחילה לא רצו לשמוע אפילו, אבל העני צעק שהוא מסוכן למות. אז - סיימה העשירה - נתתי לו אוכל, מנה טובה. ואז הבין אדמו"ר מהר"ש שהזכות הזו היא שעמדה לבנם.

(ר' שלמה חיים, י' כסליו תשי"ב)

ז. אדמו"ר הצ"צ שאל משולח מא"י: האם יש אצלכם נשמות גבוהות? ויענהו: כן, יש רבנים גדולים. לא לזה אני מתכוון אמר הצ"צ.

- יש מקובלים גדולים, אמר המשלח.

³⁹ סה"ש תש"א ע' 44.

⁴⁰ מדרש תנחומא, משפטים טו, א.

- גם לזה איני מתכוון, אמר הצ"צ. ויספר: שואב מים חזר פעם מנסיעה לעיר מגורו ויודע שגזרו תענית ציבור, ובשואלו לסיבת הדבר אמרו לו שהוא עבור מניעת גשמים. ויתמה היהודי: וכי בשביל זה צריכים להתענות? ויצא החוצה ויפרוש כפיו השמימה ויתפלל. ומיד ירדו גשמים. זה נקרא נשמה גבוהה.

(ר' שלמה חיים)

ח. מלמד התלונן לפני הצ"צ ביחידות שהוא בעל תאוה. שאלו הצ"צ, איזו תאוה יש לך? השיב המלמד, "שנותנים לי קערה בארשט [מרק] אני אוכל את כולה ואח"כ מבקש עוד אחת".

- נו, אוכלים עוד אחת. אמר הצ"צ.

- אבל אח"כ אני רוצה עוד אחת, הוסיף המלמד.

- מילא, ענה הצ"צ, אוכלים עוד אחת ומבטלים את התאוה.

(ר' שלמה חיים)

ט. אצל חסידי הצ"צ היה מנהג שהיו לומדים בלילה לאור נרות, ואחר כך היו מכבים את כל הנרות, מניחים רק אחת ולאורה מספרים סיפורי צדיקים. פעם נכנס הצ"צ וישאלם אודות מי הם מדברים, ויענו שמדברים אודות הרה"צ רמ"מ מויטבסק. ויצו להדליק את כל הנרות ויספר: מוהל אחד מחסידי הרמ"מ הוזמן לברית מילה בכפר סמוך לויטבסק ביום ש"ק. ויִתְּנָה שיתנו לו מיד בצאת השבת עגלה שיוכל להגיע לרבו לסעודה שלישית. בנסעו תעה ויראה בית מואר ויכנס לתוכו. בהבית ישבו הרבה זקנים ואחד ישב בראש השולחן ואמר תורה. התורה הוטבה בעיני החסיד ויחשוב שהרבי הזה הוא כמעט כ"כ גדול כמו רבו. הזקן המשיך והוא חשב שהרבי הזה הוא גדול כמו רבו. עד שבסוף חשב שזה גדול יותר מרבו. בבואו לביתו הלך להרמ"מ, אבל הוא לא דיבר אתו. אחרי הפצרות אמר לו שהוא היה במדור החיצוניים ואין לו תשובה כי אם לנסוע עוד הפעם באותו הדרך וישמע תורה (מאותו זמן) ויריק לו בפניו באמרו: אתה שקר ותורתך שקר, ולא יתפעל משום דבר. החסיד עשה כן.

החיצונים התכעסו עליו מאד ואמרו לבעלי חיים ועשו כמה מיני פעולות באופנים טובים ורעים שיודה אליהם, אבל הוא לא התפעל וירק בפניהם באמרו: אתה שקר ותורתך שקר. לבסוף אמרו: אם רבך רשום אצלינו נוכל להרע לך ואם לא - לא. ויתחילו לדפדף בספר ויקראו שמות גדולים מפורסמים אבל את הרמ"מ לא מצאו, ויניחאו בשלום.

(ר' משלם ריזל קלוזש, חורף תש"ח)

י. כשהניחו את יסוד הבניינים בליובאוויטש, באו הרבה חסידים, וישאלם אדמו"ר הצמח צדק מה הם רוצים לשמוע: מאמר או סיפור. ויחשבו החסידים שאם נותנים להם לבחור אז בוודאי שזה סיפור שקול כמאמר ויאמרו שהם רוצים לשמוע סיפור. ויספר אדמו"ר: היה איש תם וישר וירא אלוקים ושמו ר' יעקב ויכנוהו בשם ר' יעקב תם, ויהי האיש הזה בעל נכסים, שדות וכרמים. ר' יעקב היה מחסידיו של הרבי מרוז'ין וישמע לכל אשר יצווהו. באחד השנים השכיר ר' יעקב אחת מאחוזותיו וכבוא זמן התשלום לא שילם השוכר את דמי השכירות. ויחשוב להוציאו מהאחווה אבל נמנע מפני מצוות רבו שציווהו לחכות עוד שנה. ככה נשנה הדבר איזה פעמים עד שפקעה סבלנותו של ר' יעקב ויוציא את השוכר מהאחווה. כשנפטר ר' יעקב לא מצאו לו שם חובה כי אם רק מה שלא שמע לדברי רבו, ויתנו לו רשות לבחור באיזה בי"ד הוא רוצה להישפט: של מלאכים, של נשמות שהיו כבר למטה, או של צדיקים שישנם עכשיו למטה. כמובן שר' יעקב בחר בבי"ד הצדיקים שלמטה מפני שלא רק שבי"ד המלאכים קשה מפני שאינם מכירים אופן חיי אדם בעוה"ז, אלא גם בבי"ד הנשמות שהיו פעם בגופים קשה ג"כ. והלא אתם - פנה הצ"צ לחסידיו - בוודאי מסכימים שהצדק עם ר' יעקב, כי עפ"י דין תורה לא היה צריך לסבול כל כך משוכר שדהו. כמובן שהחסידים הסכימו. באותו הזמן סידר גם הרבי מרוז'ין עניין כזה ולמעלה יצא ר' יעקב זכאי בדינו⁴¹.

(ר' שלמה חיים, י' שבט תשי"ב)

⁴¹ ראה סה"ש תש"ד ע' 58. שמועות וסיפורים ח"א ע' 59. לקוטי סיפורים ע' קצ. רשימות דברים ע' 142.

עט סופר

רשמים, התועדויות ורעיונות
ממחברתו של
ישראל אריה דוברוסקין הי"ד

ב"ה, אור ליום ג', כ"ה מנ"א, תשי"א.

באחת משיחותיו של אדמו"ר זצ"ל נבג"מ זי"ע בחודש תשרי תשי"א, הוא מבקש שכ"א ירשום מה שהוא זוכר ממה שראה ושמע מהתוועדות חסידים. אף שאני מסופק אם יעלה בידי לכתוב הרבה עכ"ז אתחיל. בראשונה ארשום מה שאני זוכר מהתוועדות שבישיבת עולי רוסיא ליובאוויטש, שבה אני לומד מיום כ' מנ"א תשי"א.

שבת מברכים אלול תשי"א.

בערך בשעה השלישית אחה"צ, כשגמר המשפיע ר' אברהם מאיאר (דריזין) את תפלתו, התחילה ההתוועדות בחדר האוכל של הישיבה, משני צידי השולחן ישבו תלמידי הכתה הגבוהה. אח"כ באו גם המשגיח ר' מלך קפלן, ועוד איזה בעל בתים. התבלטו בעיני שני אנשים: אחד במלבושיו החסידים (קאפטאן) ושינתו במשך ההתוועדות. והשני בדיבורו ותנועותיו. ואח"כ נודעתי שהשנים הם מרדכי שטרנברג ובעריש [רוזנברג] הגבאי של ביה"כ.

תוכן דיבוריו של ר' אברהם היה שצריך להיות קצת יותר רציני באלול. אלול ציטערט דאך אפילו א פיש אין וואסער [=רועדים אפילו הדגים במים]. סיפר מזיכרונותיו על אלול בליובאוויטש. כולם היו עסוקים בחשבון נפש. וכל שאר הדברים איבדו את חשיבותם. למשל הטבילה במקווה, שמרוב הטובלים היה ריחה רע מאוד. אני - מספר ר"א - הייתי ילד ולא יכולתי בשום אופן לטבול בהמקווה, כי הייתי בא עי"ז להקאה. ובחרתי לרעוד מקור בטבילות בנהר הליובאוויטשאי, מאשר לטבול במקווה. ועם כל זה אנשים חשובים, תלמידי חכמים, גבירים, היו טובלים במקווה, וזה לא היה תופס מקום אצלם. גם הטבע בליובאוויטש היה מעורר לתשובה, השמים הקודרים, עלי האילנות הנושרים וכו'. ופה איבדנו את זה...

באכלו תפוח אדמה אמר, שהיו אומרים פעם (בהתוועדות אחרת שמעתי שאדמו"ר זצ"ל אמר זאת) שלפעמים בעת האכילה נעשים קברן, היינו כשאוכלים מבלי לעלות את הניצוץ האלוקי, אז בזה מקברים אותו בבטן. יותר איני זוכר רק מה שר' מלך צעק על מאיר פרידמן שצריך לשמור על הסדר וכו'.

רשימת התוועדות מח"י אלול, תשי"א.

אמר הר' שמריהו ששונקין:

הצרה שיש מאמרים הרבה, ורוצים לדעת את כולם, כמו שהי' אומר ר' מיכאל דער אלטער שרוצים לקנות "גאזעטיץ פון אצילות" [=עיתונים מאצילות]. אדמו"ר מהרש"ב אמר שכמו משוגע ר"ל שהוא שוטה למטה מטו"ד, הנה הוא חוזר על מלים אחדות פעמים אין קץ, כמו"כ שוטה שלמעלה מטו"ד הוא מי שחוזר על מאמר אחד פעמים אין קץ.

כשהתחלנו ללמוד ד.ה. "תנו רבנן נר חנוכה". סיפר ר' שלמה חיים קסלמן: אדמו"ר מהר"ש צוה פעם לר' מאניע מאנסוזהן, אחד מחשובי החסידים שיחזור על מאמר ארבע מאות פעמים. ר"מ שהי' גביר בעל עסק מרגליות, לא יכל למלאות ציווי דמו"ר בביתו - נסע לחו"ל ושכר חדר במלון על חודש וחזר ארבע מאות פעמים על המאמר. אח"כ היה המאמר עולה ברעיונו תמיד, אפילו כשהי' רוצה להתעסק באיזה ענין מסחרי.

(קראתי שא' מצדיקי פולין, שהי' סוחר, הי' חוזר על מחירי סחורות בהסבירו שכמו שאר אנשים שטבועים בעניני עולם צריכים לחזור על דברי תורה שלא ישכחום, כמו"כ הוא צריך לחזור על מחירי סחורות שלא ישכחם).

ב"ה. ח"י כסלו תשי"א, ישיבת ליובאוויטש לוד.

א. רעיון כתיבת יומן עלה במחשבתי עוד לפני כמה שנים, אבל מסיבת התרשלותי ועוד סיבות, לא הוצאתי מחשבתי לפועל עד היום. וזה הנה כמה סיפורים ודברי תורה וכמה מאורעות, נשכחו ממני או ניטשטשו בזיכרוני, על כן החלטתי לכתוב ביומן - חוץ ממה שאני רואה ושומע בהווה, גם - זיכרונות מהעבר.

ב. רצוני לרשום ראשי פרקים ממה ששמעתי בהתוועדות יו"ד כסלו או יותר נכון בהתוועדויות יו"ד כסלו: הראשונה הייתה בשבת משעה 3 עד 10 בליל מוצש"ק (עם הפסקה בשביל מנחה) עם המשגיח ר' מלך קפלן, והשני' עם ר' אברהם מאיר (דרייזין):

כשמתוועדים בהתוועדות חסידותית צריכים להתבונן במה אנו חסידים ובמה אנו מובדלים מאותם שאינם נקראים חסידים. למה הדבר דומה? לעשיר שהיו לו שני חתנים, אחד האוהב מאכלי בשר והשני מאכלי חלב. מה עשה, תיקן שני מטבחים בשביל כל אחד מחתניו. מטבח אחד שבו היו מבשלים רק מאכלי בשר ומטבח מיוחד בשביל מאכלי חלב. לאחר זמן נתהפך הגלגל והעשיר ירד מנכסיו ולא הי' ביכולתו לזון את חתניו כי אם בלחם צר, עם כל זה נתקיימו המטבחים הנפרדים כבראשונה.

והנמשל מובן, שאם אין מקיימים (ולכל הפחות) העניינים העיקריים של חסידות, אם כן נמצא שמה שאנו נקראים חסידים, הוא רק על שם העבר.

העיקרים החשובים של חסידות חב"ד הם: ביטול היש ושעבוד המוח לעבודת ה'. דהיינו, שיהי' כל כך מסור ונתון לידיעת התורה הנגלית וחסידות, עד שבדרך ממילא יחשוב כל היום - אפי' כשהולך ברחוב - רק עניני תורה.

ויש בזה כמה מעלות: א) על-ידי שעבוד המוח יוכל אחר-כך בנקל לשעבד שאר האברים גם-כן, כי גופא בתר רישא גריר.

בשעבוד המוח יש ממילא גם ביטול היש, כי כשרוצה להביך איזה דבר, הרי הוא מבטל את שכלו כדי שיביך שכל אחר שחוץ ממנו, ומוסר את החב"ד שלו לאותו העניין; מה שאין כן בשעבוד המידות אינו מבטל את ישותו, כי למשל כשאני אומר: אני אוהב, בהכרח שיהי' 'יש מי שאוהב'.

המחשבה הוא הלבוש הפנימי ולכך צריך לשעבד אותו תחלה וממילא ישתעבדו שאר הלבושים החיצוניים, ולא כאותם שמהפכים הסדר.

המגיד מקעלם, שהי' יליד ליטא, כשבא בפעם הראשונה לפולין, השתומם מאד על הלבושים הנהדרים של אנשי המקום שהיו לבושים כמעט כולם בשטריימלאך, קאפאטעס משי ופאנטאפל וחשב שהם בודאי כולם אנשים נעלים. אחר זמן נוכח שהרבה מהם אין תוכן כברם. בדמיונו החזק המציא מיד לזה משל: מנהג העולם כשרוצים לסדר ניקיון כללי, מנקים ומטאטאים תחלה את הטרקלין ומוציאים את האשפה לפרוודור ומשם לחצר. אבל יש אנשים שעושים להיפך, מטאטאים תחלה את החצר ומכניסים את האשפה לפרוודור, מנקים את הפרוודור ומכניסים את כל האשפה לטרקלין...

(ב) חסיד אינו מרגיש שום ייסורים מענייני עולם הזה – להיותו מרגיש בתמידות הטוב טעם שבתורה. כמעשה הידוע מר' זושא מאניפאלי זי"ע [שהי' ידוע כבעל ייסורים גדולים] שכששאלו אותו איך אפשר לקיים הגמ' (ברכות) לקבל הייסורים באותה שמחה כמו שמקבל הטובות, ענה, שהוא אינו יכול לענות על־זה יען כי לא היו לו מעולם ייסורים!

(ג) חסיד בחשבו עניני תורה מגרש בדרך ממילא הרהורין בישין.

אומרים בתפילה "כל הלבבות יראוך וכל קרב וכליות יזמרו לשמך כו". ונשאלת השאלה: הלא אנו רואים כמה כופרים בה' שלכאורה אין שייך לומר עליהם זאת?

אך העניין הוא, כי הלא כל אדם יש לו לפעמים יראה או אהבה. כמו למשל יראה מחי' רעה או שהוא בבחי' אהבה לבנו יחידו. שיראה זו היא מהחיות

שבדבר, והראי' שמפני חי' מתה אינו ירא. וכמו־כן האהבה היא להחיות שבבנו. נמצא שאף שהוא כופר בה', עם כל זה הוא ירא או אוהב אותו כי הלא חיות כל הנבראים הוא דבר הוי' [ויש לו יראה או אהבה בענייני העולם].

ר' אברהם מאיאר סיפר כמה סיפורים ידועים אודות אדמו"ר האמצעי זי"ע:

• (א) העמקות בכל ענין שהוא מבאר בספריו שהם בשביל כל סוגי אנשים.
(ב) הריחוק מכל ענין של התפעלות, עד שהרבה מחסידיו חלו מחמת התאפקות. (ג) הקאפעליע [=מקהלה] שלו. (ד) פטירתו הנפלאה, ועוד.

• כידוע הי' אדמו"ר האמצעי מדריך של הצעירים עוד מגיל ט"ז לחייו. הוא הי' מראה קירוב גדול לכל צעיר באופן פרטי ואפי' לאותם שהיו צריכים תיקון המדות. פעם חלה ומסר אדמו"ר הזקן את ההדרכה לר' אהרן סטראשעליער זצ"ל, והוא, לטובת המחונכים, נהג עמם בתקיפות. פעם נכנס לאדמו"ר הזקן ליחידות והתאונן שעבודתו בתפלה אינה כבתחילה. נשען אדמו"ר הזקן לזמן מה על ידיו, וענה: כמו שמתנהגים עם יהודים כך מתנהגים עמו מן השמים, כשמקרבים יהודי פותחים לו כל השערים וכשמרחיקים יהודי סוגרים לו כל השערים.

• בתחילת נשיאותו של אדמו"ר האמצעי היו רבים שלא קבלו אותו עליהם לרבי מפני שלא הכירו בגדולתו, ואמרו שאחרי פטירתו של אדמו"ר הזקן לא ימצא בכל העולם ממלא מקום; אחרים נמשכו אחר ר' אהרן מסטראשעליע, אבל אדמו"ר נהג נשיאותו בתקיפות, באמרו שאדמו"ר הזקן צווהו לקבל את הנשיאות.

עד כמה שהי' תקיף בדעתו בעת ההיא נוכל לידע מסיפור זה: הוא שלח לקהלה אחת רב, בפקודה שיקבלוהו עליהם, אבל מנהיגי הקהילה – שהיו שני עשירים ואשה עשירה – לא שמעו לדבריו. אז התרה אותם בשילוח פתקאות לכל אחד בפני עצמו, להעשירה כתב: אל תתערבי בענייני רבנות כי אין חכמה לאשה רק בפלך. לעשיר א' כתב: הנני הורג את בנך יחידך, ולשני כתב: פן

בחרב אצא לקראתך.

הם לא שמעו לדבריו ונתקיימו בהם דבריו של אדמו"ר האמצעי: האשה ירדה מעושרה והוכרחה להתפרנס מטו' בפלך. לעשיר א' מת בנו יחידו, ואת השני הרג קוזאק אחד בחרבו באמצע הרחוב ר"ל.

כל דבר יכולים לראותו מנקודות מבט שונות, לפי נקודות המבט נשתנה כל העניין מן הקצה אל הקצה. אספר לכם מעשה על זה:

בהיותי במוסקבא, סיפרה לי אשתו של חסיד א' (איני זוכר את שמו), כי לפני שנים הי' בעירם ועד של נשים שהיו דואגים בשביל היהודים האסורים לספק להם איזה מאכלים כשרים וכדומה, והי' להם תור שבועי, היינו שכל אחת הייתה דואגת שבוע בשביל העניין הזה.

פעם נכנסה האשה הנ"ל לבית האסורים וטרא יהודי בא בימים, עם זקן ופאות ובעל צורה מתהלך עם כבלי ברזל על ידו, סימן שהוא רוצח מסוכן. היא נרתעה לאחור, והאיש בראותו את בהלתה התחיל מיד לספר: לפני איזה שנים החלטתי לעקור דירתי לאחת מעיירות רוסיה הגדולה (טיף רוסלאנד), כתוצאה מזה הנה בני יחידי נתקשר עם בת נכר ר"ל וכל תחנוני ואזהרותיי לא הועילו. מה עשיתי, נכנסתי באמצע הלילה עם גרוזן בידי וחתכתי את ראשו. מיד לאחר מכן הלכתי להודיע למשטרה והם אחר משפט אסרוני מאסר עולם.

הסיפור הזה עשה עלי רושם כ"כ עד שכל אותו השבוע לא יכולתי להרגיע את עצמי וחשבתי כל הזמן אודות המסירות־נפש של יהודי זה, שלא רק שהפקיר את חייו אלא גם כבש את אהבתו לבנו יחידו ופעל ע"ע להרגו במיתה כה אכזרית, רק מגודל כאבו על חלול השם שגרם. כשבאתי בשבת לבית־הכנסת ספרתי את הסיפור לפני איזה יהודים, ומה התפעלתי כשאחד מהם נענה: איזה גזלן יכול להיות זה שהרג את בנו!

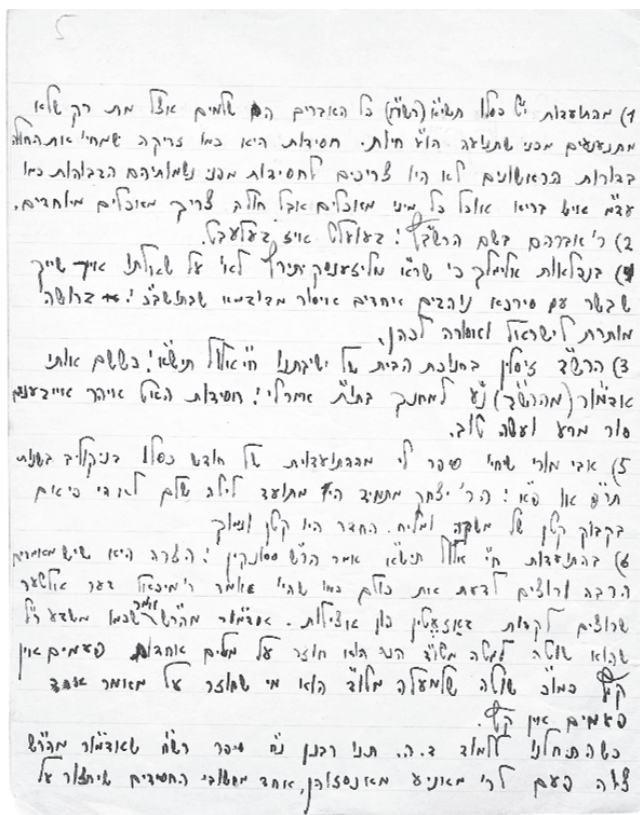
אני מספר לכם את זה בכדי להראותכם כמה היא הפעולה של נקודת מבט.

להתוועדות חג הגאולה של אדמו"ר צריכים להיכנס בנקודת מבט מיוחדת. צריכים לידע או יותר נכון להרגיש כי השמחה היא לא של אחר כי אם "שלי", דהיינו של החיות שלי. כי רבי זה מקור החיות למקושריו. השי"ת יעזור לנו שנוכל להתקשר עם רבותינו זצ"ל זי"ע.

רשימות התוועדות י"ט כסליו תשי"א

(ר' שלמה חיים קסלמן)

(א) כל האברים הם שלמים אצל מת, רק שלא מתנענעים, מפני שתנועה הו"ע חיות. חסידות היא כמו זריקה שמח' את החולה. בדורות הראשונים לא היו צריכים לחסידות מפני נשמותיהם הגבוהות, כמו עד"מ איש בריא אוכל כל מיני מאכלים, אבל חולה צריך מאכלים מיוחדים.

(ב) ר' אברהם [מאיוור] בשם הרשב"ץ: געועלט איז געלעבט.

(ג) בנפלאות אלימלך כתוב

שר' אלימלך מליז'ענסק תירץ לאחד על שאלתו איך שייך שבשר עם סירכא נוהגים אחדים איסור, מדוגמא שבתושב"כ: גרושה מותרת לישראל ואסורה לכהן.

(ד) הר' שואל דוב זיסלין בחנוכת הבית של ישיבתנו ח"י אלול תיש"א:

כששם אותי אדמו"ר (הרש"ב) נ"ע למחנך בתו"ת: אמר לי: חסידות האט איהר אייגענים סור מרע ועשה טוב [=לחסידות יש סור מרע ועשה טוב משלה].

(ה) אבי מורי שיחי' סיפר לי מההתוועדויות של חודש כסליו בנקולייב בשנות תר"פ או תרפ"א: ר' 'איצ'ע דער מתמיד' היה מתועד לילה שלם לא די כי אם בקבוק קטן משקה ומליח, החדר היה קטן ונמוך.

ב"ה, ליל ראשון דחנוכה.

לצערי אין כתיבת היומן עולה אצלי יפה. רשימות יו"ד כסלו - שמהם השמטתי הרבה - כתבתים מח"י כסלו עד הלילה, יען כי אין לי ביום כי אם זמן מועט מופנה בשביל כתיבה, ועכשיו יש לי לכתוב אודות י"ט כסלו, ומי יודע מתי אגמור, אף על פי כן אתחיל:

בליל י"ט כסלו בא אלינו ללוד ר' שלמה חיים המשפיע מתל אביב עם שני בחורים. ההתוועדות ארכה עד אמצע הלילה, אבל לא הייתה כמו שהי' צריך להיות יען כי רוב הבחורים נסעו באמצע ההתוועדות לספריא [=כפר חב"ד].

תוכן דבריו של רש"ח:

(א) י"ט כסלו הוא ראש השנה לחסידות. וצריך להבין: הלא בראש השנה נמשכת חיות לכל השנה ואם כן זהו גם בי"ט כסלו, ואם כן צריך להבין אימתי הי' נשפע החיות הזה לפני שנת תקנ"ט [שנת המאסר והגאולה של אדמו"ר הזקן]?

אך העניין, כי החיות שנמשך בי"ט כסלו הוא שכשיהודי ילמוד עניינים אלוקיים בהשגת השכל אנושי דווקא, פרק תניא, סעיף לקו"ת והקדומה, אז בזה יהי' נקשר לאלוקות, וזה לא הי' לפני פעטערבורג.

עד אז הי' נקשר לאלוקות מי שהי' לומד תורת הנגלה בהתקשרות תמידית עם השי"ת, וכמו ר' שמעלקע ניקלשבורגער שצוה את החוזה שיעמוד תמיד

אצלו ויזכירו על ענין ההתקשרות הנ"ל. או שהיו מתקשרים לאלוקות על-ידי דיבור בעניני אלוקות, קבלה וחסידות בלי הבנה והשגה, שזהו המצב גם עכשיו אצל חסיד פולין, וגם אצל אדמו"ר הזקן הי' זה עד תקנ"ט שהי' אומר תורות קצרות ובלתי באות בהשגה, למשל: "שמע ישראל הוי' אלוקינו הוי' אחד" אחד מיט אַגרויסען דלית ווי אַ האַק, מ'דאַרף אַריינהאַקען דעם אחד אין קאַפּ |="אחד" עם דל"ת גדולה (רבית), היא כמו צורת גרון, יש לקבוע בראש את ה"אחד".

(מספרים גם-כן שפעם אמר אדמו"ר הזקן שנשמות מקורן מאצילות, וחסיד אחד לא שמע היטב וחשב שאדמו"ר הזקן אמר נשמות איז "פאטשיילעס" [=מטפחות] ונתלהב מאוד מדבור זה).

אבל משנת תקנ"ט התחיל בפרסום תורתו בביאורים והסברים ארוכים ומובנים, ועל-ידי לימודם נקשרים עם אלוקות. ועל שום עניין זה נקרא י"ט כסלו ראש השנה.

(ב) חסידות לא חדשה שום מצווה ולא בראה שום תורה חדשה, כי אם הכניסה חיות בקיום המצות, שיעשו ויקיימו את המצווה בהידור מאהבה.

ר' וועלוועלע ווילענקער הי' אומר שמתנגד הוא כמו "פארטרעט" [=דיוקן] דאינו משתנה, היום כמו אתמול ומחר כמו היום. אבל חסיד הוא אדם חי! מה זה גוף חי? זה אותו הגוף כמו של מת ר"ל, רק שהוא מתנענע. זהו גם החילוק בין קיום המצות על פי החסידות ובלי חסידות.

(ג) חסידות היא הרפואה האחרונה לעם ישראל, לרפאות את נפשו ולהכינו להגאולה שלימה על-ידי משיח. מדור לדור יורדות נשמות יותר נמוכות, על-כן צריכים מדור לדור התחזקות חדשה בקיום המצות, וזה הי' התגלות חכמת הקבלה ואחר-כך תורת המוסר; אבל הרפואה היותר חזקה שאחרי' לא תהי' [עוד סוג רפואה] עד ביאת המשיח - היא תורת חסידות חב"ד.

י"ט כסלו בבקר נסעתי לספריא [=כפר חב"ד] ומשם לתל אביב.

כשבאתי, ה' יושב רבי חיים שאול ברוק עם תלמידיו, בקבוקי משקה על השולחן, והוא ה' מדבר.

שם בישיבה נפגשתי עם חבריי נחמן סודאק, מנחם דרייזין ועוד איזה תלמידים מלוד, וכולנו החלטנו לנסוע בערב בשעה השמינית לספריא בטרמפ. נסענו באוטו עירוני מס' 2 עד סוף הקו - מקום ששם מחכים על טרמפ. ואמנם אחר איזה רגעים עמד אוטו צבאי ונסענו בה, אבל לא ערבה לנו הנסיעה מפני הקור שבאוטו הפתוח. בעת הנסיעה חזרנו אני ונחמן תניא בעל-פה.

כשהגענו לספריא מצאנו את בית-הכנסת מלא אנשים יושבים אצל שולחנות ערוכים עם מיני משקאות ומאכלים. הקהל ה' נכלל מאנשי הכפר, חלק משכניהם אנשי הפועל המזרחי, חסידים מת"א וירושלים ואיזה חברי מפא"י שכנראה יש לכפר קשר עמהם בעניינים כלכליים, הם ישבו בסוף השולחנות עם יארמולקעס [=כיפות] על ראשיהם. ה' נוכח גם זלמן שז"ר - מי שהי' שר החינוך, ועכשיו יצא בקרוב בתור ציר לרוסיה, הוא מצאצאי משפחת רובשוב החסידית.

בראש השולחן ישבו זקני החסידים, ביניהם הרב מספריא, הרבנים זיסלין ושורצמן מת"א והרב זווין מירושלים. כשנכנסנו ה' הוא נואם. הוא דיבר על ענין ואספת דגניך ותרושך ויצהרך שעניינים אלו מורים על עניינים שונים מהתורה. דיבר גם-כן שצריך להיזהר שלא להיטבע בים הדאגות ותחבולות הפרנסה ושהן התחלת הירידה ברוחניות. חוץ ממנו דיברו הרב זיסלין וזלמן שז"ר.

הרב זיסלין התחיל באמירת לחיים לכל חסידי פולין ולחיים לכל המתנגדים. וביאר בהמשך דבריו כי באמת הוא טעות מה שהעולם חושבים שי"ט כסלו הוא רק הנס של חסידי חב"ד. כי כמו שאין סברא לומר שהגאולה הייתה פרטית של אדמו"ר הזקן, ואנחנו רק שמחים בשמחתו, כי הכל מודים שאם ח"ו ה' אדמו"ר הזקן נשאר בבית האסורים לא ה' יכול להיות שום תקווה

שחסידות וחסידים חב"ד יוכלו להתקיים, כך הוא באמת עם כל העולם החרדי היהודי. כי אם לא הייתה חסידות חב"ד - זאת האידיאולוגיה שהכניסה חיות בחלק גדול מעמנו בני-ישראל - אז הנה גם שאר חלק חסידי פולין ומתנגדים לא הי' מראיהן הרוחני כמו שהוא עכשיו, על-כן י"ט כסלו הוא חג לכל היהודים. בהמשך דבריו חזר ג' עניינים: א) ששמע מאדמו"ר הרש"ב נ"ע ביחידות: "חסידות האט איר אייגענעם לא המדרש עיקר אלא המעשה" [=חסידות יש לה את ה'לא המדרש עיקר אלא המעשה' הפרטי שלה]. ב) מה ששמע מהמשפיע החסיד העובד חנוך הענדל נ"ע: חסידות האט איר אייגענעם סור מרע ועשה טוב [=חסידות יש לה את ה'סור מרע ועשה טוב' הפרטי שלה]. ג) מה ששמע בשם ר' שמואל באריסאווער: אז חסידות האט איר אייגענעם גאולה שלימה [=חסידות יש לה את ה'גאולה שלימה' הפרטית שלה], וביאר בארוכה שג' עניינים הנ"ל הם באמת עניין אחד.

סיפר גם משל (כמדומני מר' הלל פאריטשער נ"ע) ואיני זוכר אם בקשר לעניינים הנ"ל או לא: איש פשוט הולך ברחוב באמצע החורף שהקור גובר ואז מכניס האיש ידו הימנית בשרוולו השמאלי וידו השמאלית בשרוולו הימני ומזה נעשה לו חם; הנה חכם גדול מהאקדמיה יכול להסביר עניין זה בכמה ביאורים והסברים מחכמות שונות, ועם כל זה האיש הפשוט עושה את הפעולה הזאת מבלי לידע כל החכמות שבפעולה. הנמשל הוא: יהודי פשוט מקיים את המצות מבלי לידע טעמיהם והאלפי סודות התלויים בהם ועם כל זה מרגיש שהוא צריך לעשות את המצווה. ועד שכשאינו מתפלל אינו יכול לאכול, וכשאינו מניח תפילין מרגיש את עצמו כבלי יד וכו'.

זלמן שז"ר סיפר אודות ביקורו אצל אדמו"ר [הריי"צ] נ"ע הכ"מ זי"ע לפני שנתיים: כשהציע שז"ר שייסדו כפר חב"ד בארץ, התחזק אדמו"ר על הכסא וקרא: "זהו רעיון קדוש".

וכשהתחיל (שז"ר) לספר (לאדמו"ר) אודות המניעות שעשה לו סבו כשהתחיל לחשוב אודות ארץ-ישראל, אמר לו אדמו"ר: "קאך זיך ניט, מיר

האָבען ניט קיין חרטה, דעמאָלט האָט מען בעדארפט, איצט איז די צייט [=אל תתכעס, אנו לא מתחרטים על כך, אז לא היה צריך, כעת הוא הזמן].

ואודות לימוד בלה"ק אמר: "לא יתכן אַז עס זאָל ניט זיין אַ התנגדות צו לשון הקודש, ס'פעלט פשוט אויס מלמדים, דאָרף נאָך געדויערן [=לא יתכן שלא תהי' התנגדות ללה"ק, פשוט חסרים מלמדים, זה יקח זמן]. שז"ר דיבר בהתרגשות וביקש שאנשי ספריא ילכו זקופי קומה ולא יסובו אחור מפני המכשולים.

הזכיר גם־כן אודות דבריו של אדמו"ר הכ"מ נ"ע זי"ע שבארץ ישראל צריכים להתוועד לא רק עם חסידים ממש אלא גם־כן עם כל מי שיש לו איזה שייכות לחסידות, מ'דארף צוזאַמען נעמען די ביסל חב"ד'סקע בלוט [צריך לאסוף את מעט הדם החב"די].

סיפר שקיבל מכתב מפרופסור א' שמבקש ממנו לכתוב לו מה שהוא יודע אודות השתתפות החסידים בבנין ארץ־ישראל, ומהו גרעין האמת במה שמדברים שחסידים לא רק שהזניחו אלא שגם היו מפריעים לבנין ארץ־ישראל. הוא ענה שאם נסתכל על הפועל הנה גם־כן החסידים עשו, הרבה, אבל לא בשנים הקרובות להווה, אלא בדורות הקודמים בזמנו של רמ"מ וויטעבסקער ור' ישראל קאליסקער.

אודות שליחותו לרוסיא אמר: שיעשה כל מה שיהי' ביכולתו לעשות שהשמד לא יגמור מה שהתחיל לעשות. בין הנאומים נגנו ניגונים שונים, ביניהם הניגון ד' בבות של אדמו"ר הזקן והעיקר רקדו הרבה. האבק מילא את כל הבית עד התקרה מהריקודים של הצעירים. בשעה שתים עשרה נגמרה הסעודה ואני חשבתי שלא יתועדו עוד והלכתי לישון בחדר התלמוד תורה, למחר נודעתי שאחר שעה התחילו להתוועד א חסידישע פארבריינגען עד הבוקר.

ב"ה, ליל ב' דחנוכה, תשי"א

ליל שבת־קודש העבר נפל ברעיוני:

א) אנו רואים כי בקבלת שבת תיקנו לאחר שמונה־עשרה – בשביל אותם המאחרים – אמירת "ויכולו", ברכה מעין שבע, ו"ברכו" קודם "עלינו". כן גם קודם ביאת המשיח, קודם ביאת היום שכולו שבת, עשו הרבה בשביל המאחרים לשוב אל ה' – עקבתא דמשיחא וחבלי משיח כדי שעל־ידי הצרות יעשו תשובה.

ב) לפעמים עומד אדם בפרשת דרכים; היינו שיש לו איזה דרכים איך להתנהג בהענין שהוא צריך לעשות, והוא במבוכה גדולה יותר מכאשר יש לו דרך אחת צרה, כי אז הוא מוכרח לעשות באופן ההוא. מה יעשה? יתעמק ויחשוב באיזה דרך מצווה התורה להתנהג בעניין זה, ובהכרח שימצא עכ"פ רמז קל בתורה לענין זה כי הכל מרומז בתורה. ואולי מרומז זה בפסוק "רבות מחשבות בלב איש וגו'", דהיינו כשיש הרבה דרכים לאיש, אז עצת ה' – היינו שיתנהג כפי הרמז שימצא בעצת ה', שהיא התורה הקדושה, ואז – היא תקום; המעשה שיעשה אחר זה יהי' באופן היותר טוב ויביא תועלת אמיתית.

ג) בשבת שעברה פ' וישב, מברכים החודש טבת, התוועדו איזה מאנ"ש דפה, דתחנת הרכבת, בבית־הכנסת. דובר אודות נחיצות העניין לקום בהשכמה וללמוד עד התפלה, שהעניין הזה ברכה לכל היום וכך היו מתנהגים בדור הקודם, ונתקבלה החלטה לפועל שיקומו בשעה 5 ויבואו לבית־הכנסת ללמוד.

דרך אגב דיברו גם־כן על ענין קריאת שמע שעל המיטה ור' מלך קפלן (רב שיכון חב"ד לוד) דיבר אודות הסעיף הראשון בשולחן ערוך, שהבית יוסף כותב שמיד בקומו משנתו יתחיל בעבודת ה' ויקום כארי, ולזה מוסיף הרמ"א: וכששוכב ידע לפני מי הוא שוכב. שלכאורה אינו מובן: מה עניין שכיבה בהלכות השכמת הבוקר? אך העניין הוא, כי לקום כארי אי אפשר אם שוכבים

לישון כסוס, ולכן מוסיף הרמ"א שכששוכב ידע לפני מי הוא שוכב.

אני שמעתי דבר זה עוד בבראילא [ברומניה] מאבי מורי שי'.

ד) במוצש"ק הייתה סעודת מלוה מלכה אצל ר' יושע [ברוכשטט] השמש, וגיסו ר' בעריש [רוזנברג] קרא שיחת ח"י אלול ה'תש"ג, שבה מדובר אודות גליא וסתים שבתורה, ונתגלגל הדיבור אודות מעשה יהודה ותמר שבפרשת השבוע, שעניין זה הי' מוכרח להיות מפני שעל-ידי זה ירדה נשמתו של דוד המלך ע"ה, וכשיורדות נשמות גבוהות השטן מתנגד, ולכן שולחים הנשמה בזיווג לא טהור כל-כך ואז השטן מסכים, והנשמה על-פי רוב מתגברת על אף התלבשותה בגוף גרוע. ולזה עד שנולד דוד המלך ע"ה הי' צריך להיות מעשה יהודא ותמר והתגיירות רות.

ואני שמעתי מאבי מורי שי' בשיחה ששוחח בבריאלא בחג השבועות, שזה הי' גם העניין המובא בדברי חז"ל על פסוק "ובחטא יחמתני אמי" – שישי אבי דוד רצה לבוא על שפחתו ובא על אשתו ומזאת הביאה נולד דוד. שלכאו' זה פלא גדול, הלא ישי נחשב בגמ' בין אותם שמונה אנשים שמתו בחטאו של אדם הראשון? אך לפי המבואר ניחא, כי ללידת דוד הי' נחוץ גם עניין עץ הדעת טוב ורע, שעל-ידי זה שאדם הראשון עבר על מצות ה' נחשב לחכם להבחין בין טוב לרע.

יום ד' דחנוכה ה' מקץ [כ"ח נסלו]

א) הנני במצב רוח נמוך; נבחנתי אתמול אחה"צ אני וחברי שמואל סגל על-ידי ר' אברהם [דרייזין, מאיור]. הוא שאל אותנו שאלות שונות בכמה תוס' שלמדנו מהתחלת הזמן ע"ע, ועל חלק מהן לא השבתי כראוי, וכשיש לב נשבר קצת נזכרים גם על שאר הדברים, על מצבי הרוחני בכלל ועל מצב משפחתנו שלעת עתה אינו נהדר; דירה אין לנו והננו מפוזרים בארבע מקומות, אבל

אסור להיות בעצבות השי"ת בודאי יעזור.

ב) אתמול התחילו לבנות את הצריף בן חמש חדרים שנדב לישיבתנו עשיר אמריקאי. בונים בהפרדס שמצד הימני בכביש ת"א-לוד איזה עשרות מטרים מהתחלת השכונה.

ג) בפרשת השבוע: כי לולא התמהמנו כי עתה שבנו זה פעמים, פירש הבעש"ט: לולא אותיות אלול. כשמתמהמהים בחשבון הנפש בחודש אלול אז בחודש תשרי עושים תשובה שני פעמים, דהיינו בשני אופנים, מאהבה ויראה. התורה הזאת קראתי עוד בבראילא; בכלל הייתי קורא שם הרבה - קודם שנסעתי לישיבה ובין הזמנים, כשהייתי בא הביתה. ללמוד בעיון איזה דבר לא הי' לי חבר, ובעצמי לא הי' לי חשק, על-כן קראתי הרבה.

בפרט קראתי הרבה מאד בשיחות כ"ק אדמו"ר [הריי"צ] הכ"מ זי"ע, ובהתמים, ובהם הייתה כל חיותי. זמן קצר לפני עלותנו [לאה"ק] סדרתי כרונולוגי' מדברי ימי חסידות חב"ד, דהיינו כתבתי לפי סדר השנים כל המאורעות החשובים שבדברי הימים החסידותי וציינתי מראה מקומות לספרים וחוברות שבהן מסופר אודות המאורע באריכות; המחברת נשארה ברומני' מפני שלא נתנו רשות להוציא שום כתב יד.

לפני איזה שבועות ראיתי בפעם הראשונה את "היום יום" שי"ל באמריקה בשנת ה'תש"ג והוא לוח עם השיעורים של כ"ק אדמו"ר הכ"מ זי"ע וגם לכל יום איזה פתגם או מנהג שלו, ובהקדמה יש "שלשלת היחס" שהוא אותו הדבר מה שכתבתי אני בהמחברת, רק שיש דברים שלא ידעתיים.

ד) ויהי מקץ שנתיים ימים: מפרשים בזה שכשמגיע לקץ חיי האדם, אז לפעמים משנתיים אין יכולים לצרף כי אם איזה ימים אחדים. כי אז מחשבים רק את הזמן שנשתמש בשביל עניינים מועילים: תפלה, תורה וכה"ג.

את הפירוש הזה שמעתי או קראתי בהיותי בעיר ארד (א' כסלו תש"ט - סוף אדר תש"י) בישיבת "בית משה", שעמדה תחת הנהגתו של הרב מטשייק

אהרן צבי בריסק שליט"א.

שם ה' מנהג שבלייל שבת-קודש היו מתכנסים התלמידים בבית הר"מ והוא ה' מצווה כמעט לכולם להגיד תורה והוא ה' גם-כן אומר. לכן הנה כל אחד מהתלמידים הכין לעצמו - מהספרים שהיו בישיבה - איזה תורות (כי אם יכין רק אחת, יכול להיות שגם אחר הכין זה) שיוכל להגיד אחת מהן אם יצווהו.

המנהג הזה גרם שיושרש בלב התלמידים התשוקה לעיין בספרים, ובכל זמן פנוי, בעש"ק אחר המקווה ובשבת-קודש אחר הצהריים, היו יכולים לראות תלמידים מעיינים בספרים כמו, חתם-סופר, כתב-סופר, כנסת יחזקאל, או פרי תבואה והדומה. ובליל שבת-קודש אחר הסעודה, בדרך מבית הר"מ להישיבה, תוכן שיחת התלמידים הייתה: כי פלוני גמגם באמירת התורה, אלמוני גנב תורתו של חברו, והשלישי נשא חן באמירתו לפני ה"רבי" (כך היו קוראים את הר"מ).

רשימה מדברי המשפיע ר' אברהם (מאייאר) דרייזין

בהתועדות ליל ה' דחנוכה

[אור ליום ועש"ק פ' מקץ, נ"ט כסלו תשי"א]:

א. התעוררות להבחורים שיקבעו בכל יום זמן קצר - אפי' איזה רגעים - שבו יתעמקו במחשבה אודות עניין בחסידות. זהו המפתח לעבודה, ובזה תלוי כל העבודה.

אדמו"ר [הריי"צ] הכ"מ מספר, שהרה"ח ר' יעקב מרדכי בעזפאלאו מפאלטאווע סיפר לו, שבנעוריו למד יחד עם אדמו"ר (הרש"ב) נ"ע. וכשהי' לומד חסידות לפני התפלה לא הי' מכיר כל-כך הפרש בינו לבין אדמו"ר, רק אחר התפלה כשאדמו"ר נ"ע התבונן בעניין שלמד, אז ראה ההפרש הגדול שביניהם.

אדמו"ר הכ"מ המשיל זה לשני אנשים, שלזה יש חוטם רגיל וא' שחתכו לו ר"ל החוטם ולא נשאר רק שני חורים: ההכנות שמכינים שני האנשים את עצמם לגהק הם שווים, אך הגיהוק ודאי שאינו שווה...

כשנכנסים לעולם המחשבה מרגישים נעימות נפלאה וכל רגע נעשה יקר ביותר.

מספרים שאלכסנדר מוקדון בהיותו פעם מהלך במדבר פגש פילוסוף שהי' שקוע במחשבה אודות עניין שכלי וזה מצא חן בעיניו, ויאמר לו שיבקש כל מה שירצה. ענה לו הפילוסוף שהוא מבקש שייתן לו את הרגעים האחדים שהוא רוצה לדבר עמו.

הסיפורים העתיקים מכילים לפעמים רעיונות עמוקים. גם מהסיפור הזה אנו יכולים להבין כמה יקר הזמן אצל איש שכלי.

אני אומר, וזה אני יודע גם ממני בעצמי, שגם בלימוד הנגלה עניין ההתבוננות לאחר הלימוד בעניין שלמד, הוא עניין חשוב.

יהודי שהי' חבר עם ר' חיים בריסקער בנעוריו, סיפר לי שבעת לימודם היו כמעט שווים רק לאחר הלימוד הי' ר' חיים בריסקער מתבונן בעניין במחשבה ואחרי זה הי' דבר אחר לגמרי.

על-ידי מחשבה יכולים להגיע להמדריגות היותר גבוהות. במחשבה אין זולת ולא שייך שם חיצוניות. אספר לכם איזה עניינים בנוגע לזה:

הרש"ז שניאורסאהן מפרז סיפר לי, שפעם ישב אצל שולחנו של אדמו"ר [הרי"צ] הכ"מ, ובזמן ההוא היו איזה מאורעות פוליטיות בעולם. ויצוהו אדמו"ר שיספר מה שקרא בעיתונים. הוא התחיל לספר, אבל אדמו"ר הי' שקוע ברעיונות אחרים, עם כל זה מפני הציווי המשיך לספר. פתאום קרא אדמו"ר לבתו הצעירה, ואמר: שיינדל, ווי גוט איז אז מען קען אריין מיט הענט און מיט פיס, מיט אלעס, אין קאפ [=כמה טוב שאפשר להיכנס עם ידיים

ורגלים, עם הכל, לתוך הראש].

פעם התחתן א' התמימים ואנחנו - חבריו - שאלנו אותו, איך בדעתו לסדר אורחות חייו אחר הנישואין?

- שעה ביום אלמד חסידות, ענה.

- ולחשוב חסידות כמה?

- זה שייך לעובדים, ענה.

אני זוכר עד היום איך התנפלו עליו על זה: איך יוכל אברך חסידי להיות בלי מחשבה בדא"ח?!

פעם אחת הייתי בנעוול ושמעתי את תפלתו של ר' גרשון דוב לויך אביו של ר' זלמן מפתח תקווה. הוא הי' יושב ומזמר שעות רצופות. אני לא הבנתי איך רק מזמרים, הלא צריך לחשוב, ואם באים לידי ההתפעלות אזי מזמרים.

עולם המחשבה, כתוב בחסידות, הוא עולם האצילות.

ב. חסיד צריך לשבור מידותיו ורצונותיו, שלא יהי' שייך אצלו המושג "אזוי און ניט אנדערש" [=כך ולא אחרת], אלא צריך להיות רך כקנה אפי' בעניינים רוחניים. כשלמד ר' בנימין קלעצקער עם ר' זלמן זעזמער בפעם הראשונה פרק א' בתניא, שבו מדובר אודות צדיק, אמר: צדיק הוא בעל גבול, חסיד הוא בלתי בעל גבול, רבי הוא בלתי בעל גבול בגבול.

זה עניין עמוק בחסידות הנחוץ לביאורים. צדיק, אפילו במדריגה היותר עליונה הוא בגבול, וחסיד הוא בל"ג - אין לו מצרים.

הרשב"ץ לפני פטירתו ביקש מאשתו איזה חפץ, והיא בהיותה משוגעת ענתה: דוקא ניט אזוי [=דוקא לא תקבל]. אמר הרשב"ץ לעצמו: ניטא דער דוקא פון אהה [=אין את ה"דוקא" של "אהה"]..

ג. [ר' אברהם] התאונן שמושפעיו אינם מבינים שהוא רוצה רק את טובתם,

ומבעטים להוראותיו. דבר זה גורם לו צער גדול. הרבה פעמים הוא חושב אם גם הוא ציער כל-כך את משפיעיו. והתחיל לספר אודות המשפיעים של ישיבת ליובאוויטש בשעתה:

ר' מיכאל "דער אלטער" הי' יהודי מטיפוס הישן. הי' הולך בגילוי לב והטלית-קטן הי' נראה בחוץ. פעם נקראו שני בחורים מדווינסק ל"פריזיוו" (הקריאה הראשונה לצבא הצאר), זה הי' בזמן המלחמה עם יפאן. הבחורים היו חזקים ובריאים, גבוהים כאלונים, ועל-פי טבע לא הי' כל תקוה שישתחררו.

ר' מיכאל נסע עמהם אל עיר הפריזיוו בהחלטה לפדותם. הוא לא נסוג אחור, אף כשנודע לו שהרופא אינו מקבל שום אדם, והחליט ללכת אל אשתו, אבל גם היא סגרה את עצמה, ור' מיכאל נאלץ לטפס על הגדר ולהכנס אצלה. הוא נפל לפני רגלי' בבכיות נוראות עד שפעל אצלה וגם נתן לה 30 רובל והבחורים נשתחררו. אבל בחזרתו, כל הדרך לליובאוויטש הצטער ששלושים רובל שהי' יכול לקנות בהם דברים שבקדושה נפלו להקליפה.

גם ר' חנוך [הענדל?] כל פעם שהי' קונה איזה דבר מגוי הי' מצטער שנתן מעות להקליפה. הי' לו בית מרזח והגויים היו באים אליו לשתות וכשהשתכרו התחילו לרקוד, והוא הי' עומד בהחדר הסמוך ובוכה על החיות שיש להקליפות. ולהיפך, בשעת תפלתו, שהייתה בהתרגשות ובכיות, היו נאספים כל איכרי הכפר לשמוע והיו נהנים מזה.

ד. בהתוועדות הי' נוכח גם ר' יונה ראסטאווער [איילדקופ] (חסיד גבה קומה, שלפי מראה פניו הוא כבן ששים. לאחר שישב כ"ז שנים ברוסיה תחת הקומוניסטן ימ"ש, יצא עם קבוצות החסידים שיצאו דרך לבוב לפולין ומשם לפאקינג. בבירען בגרמני' הי' מלמד בהחדר שיסדו אנ"ש מיוחד בשביל ילדי החופשיים מ"השומר הצעיר" וכדו' למושכם לתורה).

הוא [ר' יונה] סיפר, שיש תנועת התקרבות לתנועת ליובאוויטש בקרב כל העולם החרדי. למשל, הוא פעל בבית-הכנסת בחדרה שיקבלו את תקנת

אדמו"ר [הריי"צ] הכ"מ אודות אמירת תהלים. וסיים: במקום שיש רק מאור אחד מהתמימים נעשה אור גדול בכל המקום, ושאדמו"ר רמ"ש שליט"א כתב לפריז שאנ"ש יתפזרו בהרבה מקומות.

[בהמשך לדבריו] ר' אברהם [מאייאר] סיפר שבשנים הראשונות של תומכי-תמימים, הנה כשחזר לביתו נשתנה כל המקום. למשל: בבברויסק היו אוכלים כל הפסח מאשינאווע מצות [=מכונה], אבל כשבחור אחד מלויבאוויטש בא הביתה על חג הפסח ולא אכל מצות כאלו, הנה רבע מאנשי העיר הפסיקו גם-כן לאכול.

ד"ר אחד התבונן פעם לתפלתו של בחור מתומכי תמימים. ויאמר: העולם הי' עומד בסף התרוקנות מאנשים רציניים, עמד הלויבאוויטשי [כ"ק אדמו"ר הרש"ב] ודחפן בחמישים שנה להעבר.

כשספרו זאת לאדמו"ר נ"ע הוטב בעיניו הפתגם, ואמר: לא חמישים כי אם מאה...

ה. דיבר אודות חנוכה. היוונים לא הי' ברצונם לנגוע בגופי עם הארץ כי אם בתורתם. חכמי יוון התקנאו בקדושת התורה שמובדלת מכל שאר החכמות ורצו לטמאה ולהשוותה עם כל החכמות. הם רצו רק להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, שלא ידעו שהתורה היא קדושה. ולזאת עיקר קביעות הנס הוא על פך השמן (שמן מסמל חכמה. שנמצא חתום בחותמו של כהן גדול, דהיינו בחותם הקדושה), ולא על הניצחונות.

מזה גם-כן יכולים לדעת פעולת ההתבוננות. כשאיך מתבוננים בעומק הענין של חנוכה, יכולים לטעות, כמו העולם של עכשיו שחושבים שהמכבים היו אנשים ספורטיביים ח"ו וכדו'. אבל כשמתבוננים במהות החכמים שתקנו את החג, מבינים את הענין באופן אחר לגמרי.

כי הלא הגאונים שבזמננו הם אנשים גדולים והם חושבים לילות וימים איך ליישב מילה אחת של א' האחרונים, למשל של הפרמ"ג. והפרמ"ג רועד שלא

לטעות ח"ו בכוונתם של הש"ך והט"ז, וכותב עליהם גליונות שלמים. וכמה קדוש הי' הש"ך (סיפר פה שני סיפורים המובאים בספר הזיכרונות). ומהם למעלה הפוסקים, הראשונים, הגאונים, רבנן סבוראי האמוראים, והתנאים הקדושים. אם כן החכמים שתקנו את חנוכה היו אנשים אלוקיים שאין אנו יכולים אפילו להשיגם. וכמ"ש א' מצדיקי פולין "אם הראשונים כמלאכים" – היינו שאנו חושבים אותם למלאכים – "אנו כבני אדם". אבל אם אנו חושבים אותם ל"בני אדם", אז אנו "כחמורים".

ו. על עניני י"ט כסלו, נר חמישי, ויו"ד כסלו, שאנו חוגגים בהם גאולת אדמו"רינו זי"ע, שואלים העולם שתי קושיות:

(א) מפני מה תקנו דווקא על גאולת אלו חגים? הלא עוד גדולי ישראל ישבו במאסר ונשתחררו ולא קבעו על-זה חגים. ואם כן קבעו על-זה חגים הקביעות היא רק בשביל בני המשפחה, כמו למשל גאולת בעל התוספות יום טוב.

(ב) אדמו"ר הזקן נפגש פעם עם ר' ברוך ממעזבוז, נכדו של הבעש"ט (בן בתו – אדיל), ובדברם אמר אדמו"ר הזקן שגם הוא נכדו של הבעש"ט.

וישאלהו ר' ברוך: במה אתם נכד של הבעש"ט?

ויען אדמו"ר הזקן שהוא נכד רוחני, יען שמסר נפשו בעד תורתו שקבלה מהרב המגיד זי"ע.

נענה ר' ברוך: איזה מסירות-נפש הי' לכם שנסעתם לפעטערבורג? אם אני רוצה – בשימת ידי על המצח הנני שורף את כל פעטערבורג.

במכתב מענה על-זה, כתב אדמו"ר הזקן, שהוא הי' צריך לצאת על-פי הטבע ושכל העמים והשרים יכירו את צדקו.

כל העניין דורש ביאור: למה באמת הי' נצרך אדמו"ר הזקן להכרת השרים? תשובה אחת מבארת את שתי השאלות:

יש שני מיני צדיקים; צדיקים לעצמם וצדיקים המדריכים ומלמדים את העם. והס"מ מתנגד בעיקר להצדיקים מהסוג השני. לכן כשהתחיל אדמו"ר הזקן לפרסם את תורת חב"ד, התחיל לקטרג. ואדמו"ר הזקן רצה שהשרים - ששורשם מהקליפות - יכירו בנחיצות תורתו, וכשפעל זאת פעל ישועה בעד כלל ישראל ולכן נקבע לחג.

אודות עניין שני מיני צדיקים שמעתי מאבי יחי' באחת מהשיחות, שהי' משוחח כמעט בכל שבת-קודש אחר התפלה בקידוש היום בבית הכנסת "בית יעקב". שזהו פירוש הפסוק "אם אמצא חמישים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם", שהקב"ה דרש שהצדיקים יהיו "בתוך העיר", היינו שיתעניינו במעשה אנשי עירם...

ז. כל מה שאינו בא ביגיעה, אינו מן העבודה על-פי החסידות. להיות חסידי חב"ד אין הפירוש שילבשו אבנט ויריחו טאבאק, כי אם שיעבדו ביגיעת בשר ונפש. וזאת הייתה כוונת אדמו"ר הזקן במלחמותיו עם הגאונים המתנגדים בדור ההוא. כי הם היו כמעט כולם מקיימי תורה ומצוות ותלמוד תורה, ולחמו נגד החסידות בטענה שאין צריך לעשות דברים חדשים. שזהו כלל אצל גדולי ישראל בכל הדורות ("חדש אסור מן התורה" - חת"ס).

עם כל זה לא נמנע אדמו"ר הזקן מלהילחם עמהם, וכמה אברכים נפרדו בפועל ממש מהוריהם או חותניהם בשביל החסידות.

ח. ר' בנימין קלעצקער הי' מהחסידים הגדולים אצל אדמו"ר הזקן והוא שמע שבעיירה זעזמער יש מלמד בשם ר' זלמן שהוא גאון אדיר ובעל השגה נפלאה (ר' הלל פאריצער אמר שחברו ר' אייזיק האמליער הוא כמו דומם לגבי מוחו של ר' זלמן זעזמער, ור' אייזיק האמליער עצמו הי' גאון אדיר), וישכור עגלון לנסוע שמה.

כשהגיעו הי' בבוקר, ור' בנימין נרדם והעגלון לא ידע לאן לנסוע, ויסע למרכז העיירה לפני בית המדרש. ר' בנימין התעורר וילבש טו"ת ויעמוד

להתפלל בתוך העגלה. תפלתו נמשכה איזה שעות, וחלק מהיוצאים מביהמ"ד עמדו והתפלאו על המתפלל המוזר הזה. וגם ר' זלמן עמד לראות.

אחר התפלה הלך ר' בנימין לביתו של ר' זלמן ויציע לו לבוא אצלו להיות מלמד לילדיו, וזה קיבל את ההצעה ונסע עמו.

ר' בנימין סידר שבחדר הסמוך לחדר הלימוד של ר' זלמן יחזרו תמיד מאמרי חסידות, והוא מסקרנותו הי' מתקרב תמיד אל הכותל לשמוע, אבל ר' בנימין לא הי' מניחו לשמוע, באומרו שהוא שכיר.

וכה גברה אצלו התשוקה מיום ליום לשמוע חסידות, עד שפעם אחת הניחו לשמוע מאמר שלם: ואז ביקש סליחה מר' בנימין שעוזב את משרתו, והתחיל מיד ללכת רגלי לליאזנע [לאדמו"ר הזקן], וכשהי' כבר איזה וויארסט [מרחק מסוים], שלח ר' בנימין בשבילו עגלה.

ט. ר' הלל פאריצ'ער בהיותו בן י"ג שנה הי' בקי כבר בשני הש"ס [בבלי וירושלמין והי' מקושר אל האדמו"ר מטשערנאביל. פעם עבר דרך עירו אדמו"ר הזקן ואמר חסידות והוטב בעיניו, והתחיל ללמוד תניא.

אבל משהתחיל ללמוד, הרגיש בעצמו רגש של רוממות ויחרש מללמוד, עד שביקר בעירם ר' זלמן זעזמער והוא הכיר כישרונותיו של העילוי הלל, ויקרבהו וילמוד עמו פרק ראשון דתניא. כשהגיע למלים "כעס וגאווה מיסוד האש", הדגיש: אתה שומע, גאווה הוא מיסוד האש ולא מתניא!

אחר איזה זמן נסע ר' הלל לאדמו"ר האמצעי וישמע ממנו מאמר חסידות.

לאחר המאמר שאל הרבי: ווער איז דער יונגערמאן וואס האט זיך געשטופט און זיך דערשטופט, און האט געשאקעלט מיט דער קאפ ווי מ'דארף [=מיהו האברך שנדחף ודחפוהו, והנהן בראשו כמו שצריך?], היינו שהבין היטב.

י. ניגנו ניגון. לאחר מכן סיפר ר' אברהם שאת הניגון הזה היו מנגנים בכל

שבת־קודש הבחורים מפאלטאווע וא' מהבחורים החופשיים הי' בא כסדר לשמוע את הניגון הזה, והי' בהתפעלות ממנו, ונתקרב כל־כך אל הבחורים, עד שדרש שילמדו עמו חסידות. למדו עמו ר' אברהם ור' יהודא עבער, והוא בהיותו איש אוהב מושכלות ורציני, התעמק בהעניינים כל־כך עד שחזר בתשובה.

יא. אדמו"ר ר' מרדכי מטשערנאביל ביקר אצל א' ממקושריו שהי' שכיב מרע, וייאנח החסיד.

לשאלת רבו: על מה נאנח? ענה: שקשה למות.

ויען לו ר' מרדכי: סערצע סערצע, איר שטארבט איין מאל אין אייער וועלט, איז אייך שווער; אונז שטארבן מיר יעדער טאג איז אונז ניט שווער [=אהובי אהובי, אתם מתים פעם אחת בעולמכם, קשה לכם; אנו מתים בכל יום, אז לא קשה לנו].

כנראה אמר זה על סמך מה דאי' בזוהר, שצדיקיא אתפטר בכל יומא. היינו שבכל יום הוא פורש מעט מתענוגי עולם הזה ובוה הוא הורג את היצר הרע, כי מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא.

יב. עכשיו כמעט שאין אפיקורסים רק בעלי תאוות. אפילו אותם שאומרים שהם אפיקורסים הם באמת בעלי תאוה. כמו שאמר אדמו"ר מהר"ש זי"ע שאם יסרסו האפיקורס היותר גדול, לא יישאר כלום מדעותיו האפיקורסיות.

יג. ר' שמואל באריסאווער הי' אומר:

אם אראה שמלווים ר"ל אחד ואשתו ועשרה ילדיו בוכים בבכיות נוראות, וכל המלווים בוכים גם־כן, וא' מצדיקי פולין ניגש אל המיטה ומחי' את המת בפועל ממש, עם כל זה לא אתקשר אליו. אבל אם ילמד עמי עניני "עתיק" ו"אריך" אז אתקשר אליו.

יד. ר' הלל פאריצער אמר על יהודי ביעלא רוסיא [=יהודי רוסיא הלבנה]

שהם קייטיק און קלעפיק [=דביקים].

טו. לפנים היו כל האנשים תמימים בלי קונצען [=כלי "קונצים"], ולכן היו יכולים לעבוד באמת את השי"ת.

אחד ממקושריו של אדמו"ר הזקן הי' רופא בשם ר' אברהם, והי' כל-כך פשוט בידיעה, עד שאדמו"ר הזקן הי' כותב לו באידיש. פעם ביקש ממלמד אחד מחסידי אדמו"ר הזקן לנסוע עמו בקארעטע [=כרכרה] מחוץ לעיר והמלמד עשה כרצונו. כשיצאו מהעיר, הוציא הרופא ראשו מהקארעטע ויאמר: ריבוננו של עולם! הכל עובדים אותך; השמים, השדה, הצפרים, הכל, אבל גם אני רוצה לעבדך, ויתחיל לאמור תהלים בבכיות נוראות וצעקות. המלמד נבהל מאר עד שלא ידע מה לעשות. ובפעם השני' כשבקש הרופא את המלמד לנסוע עמו, לא רצה בשום אופן.

יום ח' דחנוכה, ב' ויגש [ב' טבת תשי"א]

יש לי הרבה מה לרשום בהיומן ואתמול הי' לי יום פנוי ועם כל זה לא כתבתי כלום מפני התרשלות. הנני מקנא בנחמן [סודאק], מעתיק שיחות ומכתבים מהרביים וכבר העתיק במשך זמן קצר איזה עשרות דפים.

באחד משבתות אלול תש"ו, נכנס לבית-הכנסת שבו היינו מתפללים בבראילא קצין רוסי (בעת ההיא היו בבראילא אלפי חיילים רוסיים וביניהם הרבה יהודים שמהם היו אחדים שנכנסו לבתי כנסיות להתפלל). אחר התפלה אבי יחי' דיבר עמו והזמינו לקידוש בביתנו, ונודענו שהוא מנעוול בנו של חסיד אחד.. ושלמד עד י"ז שנה בישיבה. גם אבי סיפר לו שהוא תמים ומאז נעשה אורח תמידי בביתנו ומיום ליום נעשה התקרבות יותר גדולה בין משפחתנו לבינו.

הוא סיפר לנו בפרטות אודותיו, על אביו ועוד חסידים שזכרם מנעוול.

המסירות נפש של תלמידי ישיבתו שהייתה "נוסעת" - דהיינו שהיו לומדים במרתפים ומחבואות עד שהג.פ.או. ה' יודע, ואז מיד היו נוסעים למקום אחר.

מזמן לזמן - בפרט בהתוועדויות האחדות בחדשי אלול ותשרי - גילה גודל תשוקתו לשוב אל ה'; בפרט אני זוכר את מוצאי יום הכיפורים דשנה ההיא שהוא ה' ש"ץ בבית־הכנסת שלנו, ומכל העיר באו לשמוע חייל רוסי צעיר מתפלל לפני התיבה. במוצאי יום־הכיפורים אכל אצלנו ואבי יח' נשקו כמה פעמים והוא נשק הרבה פעמים ובכה הרבה. לאחר שמחת תורה נסע לבוקרסט לאגודת ישראל והם שלחו אותו דרך גרמני' לארץ ישראל.

אנחנו דברנו הרבה אודותיו, מפני שבזמן הקצר שהי' איתנו נעשה אהוב לכולנו, בפרט להילדים [=אחיו הקטנים של הכותב] שהי' משוחח עמהם הרבה, ובפרט היינו נזכרים בו כשהיינו מנגנים את ניגוניו - הוא היה בעל מנגן גדול.

בח"י אלול העבר ה' כנוס של חסידי חב"ד ובאו מכל קצות הארץ לפה (בפרטיות אודות זה אכתוב בפעם אחרת) וגם הוא בא מפ"ת - מקום דירתו. הוא חתנו של.. ויש לו כבר שני ילדים.

ביום שישי נסעתי לספריא [=כפר חב"ד] ולקחתי את [אחי] חיים אהרן ונסעתי עמו לת"א. מצב הבריאות של אבא יח' הוטב, אבל עם כל זה אין עוד התקופה הרגילה שהייתה לו בבראילא.

מרת מוסיא דוברוסקין - אמה של מרת הילמן ובתו של הרד"ץ נ"ע - שהיא אשה מלומדה וחכמה שמחה מאד על ביאת חיים אהרן ותשוחח עמו. בהיות שחוקן ממשפחתנו באו עוד שני אורחים לההילמנים על שבת־קודש, לא נשארתי אצלם - אף שבקשו שאשאר - וחזרתי ללוד. לא היו על שבת־קודש כי אם חמשה תלמידים שאכלו אצל בעלי בתים. אני אכלתי אצל ר' מלך [קפלן].

ב"ה, י"א טבת תשי"א.

עוה"פ הזנחתי כתיבת היומן, ואפ' כשאני כותב הנני כותב במהירות ועל כן איני מוצא המבטאים הנצרכים לי כדי לבטא את רגשותיי. ודווקא עכשיו יש לי הרבה מה לכתוב. בכל יום, יותר נכון בכל רגע, הנני רואה אצלי במוחש המלחמה שאודותה מבואר בתניא. גם ה' צריך לכתוב אודות רבותי וחבריי מפה, שכל אחד מהם הוא טיפוס מיוחד.

בעש"ק העבר אחר הצהריים הייתי בספריא [=כפר חב"ד]. בחזרה הלכתי רגלי את הכביש וחיכיתי לאוטו ללוד, אבל שום אוטו לא עמד, החמה כבר ירדה למטה מאד ואני כמעט בכיתי עד שעמד [=עצר] טרעמפ שבו נסעתי עד סרפנדר [=ביה"ר אסף הרופא], ושם ה' אותו סיפור. חושבני שלא חיכיתי רק איזה רגעים אבל הם נדמו לי כשנים. הגעתי ללוד רבע שעה לפני הדלקת נרות. אין לי כשרון ציור בכתיבה; במה שכתבתי אין נראים אפ' חלק מרגשותיי בשעה ההיא. כבר איזה ימים שעשו שינוי בסדר הלימוד של כיתתנו, וזה גרם לשיפור במידה ידועה בלימודנו.

הסדר החדש הוא שמ"ט עד 10.20 מכינים את השיעור, שמגידו ר' נחום [טרבניק] מ"ט 10:30 עד 1.30, ואחה"צ חוזרים. עד היום ה' השיעור מ"ט עד 12 ואחה"צ על-פי רוב חוזרים, ולא נשאר זמן בשביל "ליינען" (מ"ט עד 1.30 הייתה שעת כתיבה, ועכשיו כותבים מ"ט עד 6).

יום ה' דחנוכה חג בישיבה, התלמיד אברהם ששונקין נה' בר מצוה, בא גם סבו הרב שמרי' ששונקין מבאטום - אחד מגדולי התמימים - ועוד איזה אנשים מירושלים. החתן הבר מצוה אמר המאמר: "קרוב ה' לכל קוראיו". (אני למדתי המאמר בארד; ארגנתי שם קבוצה של ששה-שבעה תלמידים, היינו לומדים בכל ערב תניא ולפעמים גם מאמרים, קבלנו גם ברכה מאדמו"ר זי"ע על-ידי מכתב ממזכירו רח"ל).

רשימה ממה שדיברו בהתוועדות הבר מצוה:

א) עניין בר מצוה הוא עניין גילוי הנשמה בגוף. אדמו"ר זי"ע כותב לעניין זה משל. משל למלך שהיו לו במדינתו אנשים פראיים ורצה ללמדם דעה והעניין הי' נוגע לו בנפשו. וישלח את בנו יחידו, האהוב לו כבבת עינו, אל הפראיים, אף שידע שלבן נשקפות סכנות גדולות וגם יכול להיות שילמד ממעשיהם הרעים, עם כל זה שלחו.

יכולים לשער את התענוג הנפלא שיש למלך אם הבן ממלא את כוונתו, והצער אם הוא עושה להיפך. הנמשל הוא – שליחות הנשמה לזכך את הגוף. לזה הקב"ה שולחה ממקום מעמדה בגן עדן (כמ"ש "חי הוי' אשר עמדתי לפניו" – ומבואר בחסידות שזה קאי על מדרגת הנשמה לפני ירידתה לעולם הזה).

עד כמה גדול התענוג בגן עדן העליון, יכולים ללמוד מסיפור הגמ', שר' מאיר התפלל על רבו 'אחר' שידיינהו בגיהנום כדי שיוכל לבוא לגן-עדן. דבדרך כלל מהרגיל הוא, שכשמבטיחים לאדם כל התענוגים ע"מ שיקבל ייסורים מקודם, הוא אינו רוצה;

ועם כל זה התפלל ר"מ שידיינהו בגיהנום, ויסורי גיהנום הם גדולים כל-כך ששבעים שנה של ייסורי איוב הם יותר קטנים מיסורי רגע א' בגיהנום (ואין הפי' ע' שנה דווקא, אלא אפי' אלף שנה; ולא רק ייסורי איוב. אלא שמתארים את הזמן הרגיל של חיי אדם וייסורים היותר גדולים שנזכרו בכתבי הקדש). ועם כל זה שווים כל ייסורי גיהנום בשביל רגע א' של תענוג בגן-עדן התחתון, ותענוג גן-עדן התחתון הוא באין ערוך לגבי תענוג גן-עדן העליון, עד שהנשמה טובלת בנהר דינור לפני כניסתה לגן עדן עליון כדי שתשכח את גן עדן התחתון, שזכירתו יכול לבלבל בגן-עדן העליון. מובן אם כן איזה תענוג יש להנשמה בגן עדן העליון!

ועם כל זה שולחים אותה לעולם הזה, אף שכל הדרכים בחזקת סכנה, רק

כדי שתזכך את הגוף. וגילוי זה של הנשמה הוא ביום הבר מצוה. (מפי ר' אברהם [דרייזין])

(ב) בר מצוה נעשה בר דעת, היינו שמרגיש בחומר עניני מצות ועבירות. כי לידע בפרטיות מה שאסור ומה שמותר יכול לידע גם לפני הבר מצוה. (מפי ר' מלך [קפלן])

(ג) דבר הרבה בענייני התעוררות שיתחילו להתפלל בארוכה כדרך חסידי חב"ד ופיצו את תורת רבותינו הקדושים.

ולהנערים אמרו שבענייני לימוד לא יחשיבו את עצמם לקטנים כלל, כי הענווה הזאת היא מעצת היצר. כל עבודת הנערים היא רק התמדה ועיון בלימוד הנגלה ובזה נדבקים בהוי'.

מספרים מא' האחים הקדושים ר' שמעלקע [מניקלשבורג] ור' פנחס [מקוריץ] שהי' ר"מ והי' לומד שיעור בגפ"ת באופן זה; הי' נכנס בטלית מכוסה על פניו (היו תלמידים שלמדו אצלו ששה שנים ולא ראו פניו), והי' מתחיל להגיד את השיעור: אביי הקדוש אומר שרצון העליון הוא ככה ורבא הקדוש אומר שרצון העליון הוא ככה.

(ד) בזמן הזה הגענו שבהתוועדות צריכים להגיד [=לפרש] בשם. אתה פלוני יש לך חסרון זה ואתה אלמוני יש לך חסרון זה. לפנים היו מדברים רק על החיסרון בכלל [ולא על האדם].

גם, [בעבר] לא היו מתוועדים עם נערים. זיי פלעגין וואלגערין זיך צווישען עלטערע חסידים און פון דעם פלעגען זיי אויסוואקסען [=הם היו מסתופפים במחיצת זקני החסידים, ומזה היו צומחים וגדלים (בדרכי החסידות)]. (מפי ר' אברהם [דרייזין]).

(ה) ר' אברהם סיפר תולדות הניגון ברוסית "שטאָ או ואַס":

קבוצת חסידי אדמו"ר האמצעי חזרה מליובאוויטש פגשה בקבוצה שהייתה

נוסעת בדרכה לשם, ושרו [החוזרים מליובאוויטש]: חנויותינו פתוחות לחוץ, מי שרוצה לקנות יכול לקנות.

שואלים הנוסעים: "שטא או ואס"? מה יש לכם למכור? עונים החוזרים: "תקעו בחודש", "בחודש השביעי", "שובה ישראל" - אלו הם המאמרים ששמענו זה אצל אדמו"ר, זה אנו מוכרים.

ו) הרב שמרי' ששונקין סיפר, איך שהשיג ברוסיא שיחת אדמו"ר זי"ע אודות "יפוצו מעינותיך חוצה":

בבואו פעם למוסקבה התפלל ב'שטיבל' החסידי שהי' נמצא תחת בית-הכנסת הגדול, וראה שם שלשה יהודים עם קאפעלוטשן [=כובעים], מיד הבין שהם מחו"ל, כי ברוסיא לא נמצאים כובעים כאלו, וכשמע את תפלתם הבין שהם מאנ"ש. לדבר איתם באופן גלוי הי' ירא כי שם הי' מסתובב טשאברוצקי = אחד מאנשי הקומוניסטים, לבש טו"ת, פנה אל הקיר ודבר כמו לעצמו: שמעו נא אברכים אני רוצה לדבר עמכם, אבל כשתרגישו שנכנס האיש שמסתובב פה מיד תשתקו. באופן זה התפתחה שיחה שממנה נודע שהם מתלמידי אדמו"ר זי"ע מאטוואצק ונוסעים דרך מוסקבה. בסוף השיחה ביקש מהם שאם יש להם איזה שיחות, כתבים מאדמו"ר, שיניחו זאת בבית-הכנסת, והם עשו כן. ובין השיחות הייתה גם השיחה הנזכרת.

סיפורים ותורות מהרד"ץ [חן] מטשערניגוב נ"ע:

- שלשה כתרים הם: כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן. מהלשון משמע שבעצם כתר שם טוב אינו גבוה מהכתרים הראשונים. כי אם הי' כוונתו כך, הי' צריך לכתוב כתר שם טוב גבוה מהם, או גדול מהם; אבל כשכותב עולה על גביהם נראה, שאף הוא בעצם קטן מהם, הנה ער דראפעט זיך און דראפעט זיך ביז ער קריכט ארויף העכער [=הוא

מטפס ומטפס עד שמתעלה למעלה מהם].

ולהבין זה יש להקדים עניין המובא בקבלה שבשמע ישראל צריך לכוון שמילת שמע מורכבת משני חלקים: שם וע'; ש"ם בגימ' רפ"ח ב"ן, רפ"ח הם הניצוצות שנפלו בשבירת הכלים שהעלאתן הוא על-ידי שם ב"ן, וע' הם הז' מדות כפי שכל א' כלולה מעשר. ולכאן אינו מובן מדוע לא טוב כשמכוונים בפשטות: שמע - הער, ישראל - איך וכו'? והביאור הוא, על-פי מה שמבואר בספרים שעונש הגלגול הוא שמענישים החוטא שנשמתו תכנס בתוך בהמה, חי', עוף או דג (למשל על עוון לשון הרע - בצפרדע), שאז נשמתו בעל חי.

ועל-כן אי אפשר לחוטא לכוון "שמע ישראל" בפשטות, כי אין מי שישמע, דהרי נשמתו היא בצפרדע וכדו'. על-כן צריך הוא לכוון להוציא נשמתו מגלגולה על-ידי תשובה ואז יוכל לכוון בפשטות.

וזהו גם-כן פי' המשנה "כתר שם טוב עולה על גביהן". היינו כשהאדם מכוון ש"ם בקריאת-שמע, פי' שעושה תשובה, אז עולה על גביהם - הוא במדרגה גבוהה יותר מאותו שיש לו כתר תורה או כהונה, כי במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם.

- פעם בא הצאר ניקולאי לטשערניגוב ויעשו אנשי החיל תהלוכה גדולה באמצע העיר, במעמד המלך וגנרלים רבים. כשנגמרה התהלוכה נעשה שקט גמור, הגיע הרד"ץ ויברך ברכת "אשר נתן" בקול רם עד שנבהלו הגנרלים ויתחילו לדרוש מי הוא המפריע העז פנים כל-כך, עד שיהודי שיודע רוסית ביאר את הענין.

- להרד"ץ היתה בת שנטתה מדרך היהדות אבל מפני אבי' הי' לה דרך. פעם באמצע סעודת ליל שבת-קודש (שאצל הרד"ץ על-פי רוב הי' זה לאחר חצות כי הי' מאריך בתפלה), נכנסה מהרחוב ויצווה אותה הרד"ץ לקדש. היא שמעה בקולו ותקדש על היין כראוי. לאחר שנים רבות חזרה בתשובה והשפיעה גם על בעלה לחזור בתשובה.

- כשהי' איזה אברך צריך לעמוד ב"פריזיוו" [=להתייצב בצבא], הי' הרד"ץ מכנס איזה יהודים והי' מעמיד איזה בקבוק משקה, ואומר: ראו, הצעיר הזה צריך להיות עבד ה' ולא עבדם, ועל כן תברכוהו כולם שישחררוהו.

גם אני - מספר ר"ש ששונקין - הייתי צריך להתייצב בטשערניגוב. ביום הפריזיוו, בבוקר קודם התפלה, אמר לי שלא אלך עד שיאמר לי איזה מלים ומיד נכנס לחדרו להתפלל. זה הי' בשעה שמונה ואני הייתי צריך להיות בפריזיוו בשעה תשע ועל-כן חיכיתי בכליון עינים שיגמור את התפילה. אבל כבר עברה השעה העשירית ולא גמר. כמה פעמים נעמדתי כבר ליד הדלת בהחלטה לילך, אבל נמנעתי, בחושבי, מי יודע איזה עניין חשוב רוצה לומר לי. להיכנס לחדרו גם-כן לא הרהבתי. לבסוף ישבתי במנוחה כי הלא ממילא איחרתי. לפני השעה אחת עשרה פתח את הדלת ויגיד: תאמר איזה פסוקים בפ' וישלח שנים מקרא וא' תרגום ותלך. אמרתי את הפסוקים ורצתי. אבל באמצע הדרך פגשו אותי ויבשרוני שנסתדרתי כבר, אף על פי שלא הייתי שמה.

- פעם ישנתי אצלו בליל חורף ויתן לי שאתכסה במלבוש העליון שלו שהי' יקר מאד. ואני, מפני זה, לא רציתי להתכסות בו. ויאמר לי: אין דבר, הלא אתה קם בהשכמה לא ירגישו בני ביתי העניין...

- ר' אברהם סיפר, ש[הרד"ץ] בנעוריו, כשהי' עוד מיסב אצל שולחן חותנו, הי' מתפלל באריכות משעה 12 עד שעה 4. והי' בעיר ההיא גם חסיד א' של אדמו"ר הזקן שהי' מתפלל גם-כן בארוכה, דהיינו שהי' בא לבית-הכנסת בשעה 5 בבוקר וגומר תפלתו עם המניין. ויאמר לו החסיד הנ"ל: איך אין אתה ירא להישאר לבדך בבית-המדרש עם היצר הרע, הלא היצר הרע הוא גזלן ויכול להרוג אותך (כוונתו הייתה: שיכול לבוא לידי ישות). על כך ענה לו: אמנם יש חסרון אחד כשמתפללים בציבור, שלפעמים עובר אחד אצלך אומר את ה"שם" ואתה אינך מוכן, וזה בא לך כמו שפיכת מים רותחים.

פעם בשבת־קודש לקח אותי וילך לאיזה בית־מדרש בסוף העיר ויעל לעזרת נשים להתפלל, כי בבית היו מפריעים אותו עם שאלות. ולכן הניח את חתנו ר' שלמה [ר' שלום שלמה שניאורסאהן] שהי' גם־כן מורה הוראה, וילך לו להתפלל. אז אמר לי: תדע, שלי לא הי' נראה כל־כך ליובאוויטש. אבי זצ"ל - ר' פרץ - עד היותי בן] עשר שנים לא למד אתי חסידות. ידעתי את יעקב ואת לבן ואת כל אלה הנזכרים כפשוטם -במובנם הפשוט). אחר־כך התחלתי ללמוד חסידות ולראות את הכל באופן אחר, אבל אתם לומדים חסידות מתחלה [=מקטנות]. (כידוע, הרד"ץ נ"ע לא הי' משיג בתחילה עניין ישיבת תומכי תמימים, מה שלומדים חסידות בלי הקדמה של ספרי מוסר וכדומה. אבל לבסוף נוכח לדעת גם הוא כוונתו של מחולל הישיבה אדמו"ר נ"ע, שעמל כמה שנים עד שעלה בידו לייסד את הישיבה. וכידוע שהי' אצל ציוני כל הרביים - מהבעש"ט עד אביו אדמו"ר מהר"ש נ"ע - והתפל שיעלה בידו לבנות מבצר שיעמוד נגד כל רוחות הכפירה בה' ובמשיחו שנושבות בעקבתא דמשיחא).

עוד לא רשמתי הסיפורים ששמעתי בסעודת המלווה מלכה בשבוע שעבר. המלווה מלכה הי' אצל ר' לייב ליפסקר.

ליפסקר זה הוא ה"אישיות" העומדת במרכז כל מה שנעשה בקהילה החב"דית פה, ובחיי העיר בכלל. הוא בעצם יליד רוסיא ומכיר את משפחתנו - דוברוסקין, אבל בחמש עשרה שנה האחרונות גר בגרוזיא ושם נולדו לו רוב ילדיו. הוא בלי עין הרע מבורך בבנים. יש לו שתיים־עשרה ילדים שאיזה מהם כבר בגיל בית־ספר ולומדים בישיבתנו, ובנו הגדול צבי - הירשקע קוראים לו - הוא בן שש עשרה ועל־פי מראהו נראה כבן עשרים, יש לו זקן וגוף חזק. בבית־הכנסת יש לו כל זמן התפלה השגחה על ילדיו שזה לא יכה וזה לא יוכה וזה יאמר קדושה והדומה. הוא הי' משגיח בישיבה ברוסיא וגם בהתחלת יסוד ישיבתנו מין מנהל בה. בהתוועדויות ובהתייעצויות הוא מראשי המדברים.

במלווה מלכה היו הרבה אנשים גם לא מהחסידים. המספרים היו ר' יונה [איידלקופ] ור' בעריש [רוזנברג] - גבאי ביהכ"נ, אברך מטשעביך, מהנפש אשר עשו אנ"ש בסמרקנד (עיר במחוז טשקנט) שאלי' נמלטו חלק גדול מאנ"ש בשנות המלחמה, וגם סתם יהודים חרדים שמהם נצטרפו הרבה למחנינו.

ב"ה, מוצט"ק ויחי, ט"ו טבת.

דבר הידוע לך בכל הפרטים, עם כל זה כשאתה שומעו ממי שהרגיש את הדבר בעצמו, אז נודע לך הדבר ברור יותר ויותר מכמו בתחילה.

פה בישיבה הנה לזמנים רחוקים מספר א' את מה שקרה עמו. אולי מפני שיש הרבה שותקים - אחדים מטבעם ואחדים מרצונם - ואולי מפני שאין זמן כמעט לסיפורים, כל היום עסוקים בלימוד וכשיש איזה זמן פנוי, אנו לומדים עניינים שחוץ לשיעורי הישיבה, או כותבים. אבל לפעמים נתהווית שיחה אודות מה שהי' "שם" - שם בארץ החושך כפול ומכופל [=ברוסיה הסובייטית]. שיחה כזאת היתה אתמול. סיפרו:

אודות שלוחים לסיביר ומשם לאדבעקיע (מ-50 גראד [=מעלות] קור ל-30 גראד [=מעלות] חום).

אודות אנשים שמתו ברעב בקאלחאזען [=בקולחוזים] ואודות אחרים שמסרו עצמם לירי' מבלי למסור ביד הזדים ידיעות אודות ישיבות ותו"ת.

וגם על א' שלא עמד בניסיון ושמו נזכר בגועל נפש בכל אנ"ש ברוסיה: דוד איטשע ימ"ש; מי שהי' מהבחורים הנעלים בליובאוויטש - גם שם הי' מוסר להמשפיע אודות מעשה חבריו - ונהפך לכלי של המשטרה הבאלשאוויסטית. איזה פעמים הייתה יכולת בידי החסידים להורגו, אבל נמנעו מציוויו של אדמו"ר נ"ע שלא לעשות זה.

ב"ה, כ"ד טבת תשי"א

רק מזה שיש לי כל-כך הרבה מניעות על כתיבת היומן, הנני יכול להיווכח שצריך אני לכתוב. על-פי רוב אין לי זמן וכשיש לי זמן אין לי דיו בהעט נובע וכדומה.

הגיע מכתב מאדמו"ר הרמ"ש שליט"א ובו תכנית להכנות ליו"ד שבט - יום היא"צ של אדמו"ר זי"ע. (ההכנות הם: א) ללמוד ה' פרקים משניות. ב) אמירת כל התהילים עד היא"צ. ג) נתינת צדקה בכל יום בפרוטות שהי' אדמו"ר הזקן קוראם "קשקשים". ד) לימוד בעל-פה או בפנים מאמרי אדמו"ר זי"ע, בפרט המאמר האחרון "באתי לגני".

ישיבתנו מתגדלת מיום ליום. באים תלמידים חדשים מירושלים ועולים חדשים מרומני'. כבר סדרו חלק גדול מהבניין "הראשון", היינו הקרוב ביותר מהבניינים שבפרדס, ולומדים בו הבחורים וקבוצת התימנים. נתמלאו כמעט כל החדרים שבצריף שבו ישנים אותם הילדים שאינם מעליית הנוער. גם ברוחניות גדלה הישיבה, לומדים בהתמדה שיעורי הישיבה, ויש הרבה תלמידים שקבעו להם שיעורים אחרים בנ"ך, שולחן-ערוך וכדו'.

ב"ה. ט"ז מר-חשון תשי"ב.

אתמול ביקר בישיבתנו ר' שמרי' גורארי', ששב איזה ימים מארה"ב, וסיפר אודות הנהגת אד"ש, וסדר החגים אצלו: כ"ק אד"ש אוכל רק ביד אחת וספק אם כל מה שהוא אוכל מכל מנה מגיע לכזית. ואת זה הוא מולח בקומץ מלח. מתעכב באכילה עד שיגמרו כל המסובים, ואינו מתחיל לאכול עד ששיבו כולם, אפילו זה שמביא את האוכל. אצל השולחן הוא יושב באותו הביטול כמו בחיי אדמו"ר זצ"ל בעלמא הדין ואינו מדבר כלום. הצנע לכת בתכלית. ועכ"ז מתחבר ומדבר עם כ"א ואחד.

אף שמחכים שבועות בתור להיכנס ליחידות, הוא מעכב את הנכנסים שעות ארוכות. אחר שהוא מתעניין בכל פרטי הנכנס, הוא משתדל לפעול עליו. קבלת אנשים ג"פ בשבוע א', ג', ה'. בימים אלו אינו גומר עבודתו עד השעה 4 בלילה.

קודם כל מאמר הוא מתחיל בשיחה, שאדמו"ר זצ"ל צווה עליו להתוועד, ואף פעם לא צווהו להגיד חסידות ע"כ הוא אומר חסידות רק מתוך התוועדות. הכסא של אדמו"ר זצ"ל עומד פנוי, ועליו בליל ש"ק כוס יין, ולחם משנה.

אד"ש מתפלל בשבת בצבור, ובחול, תפלות מנחה ומעריב בצבור, ושחרית ביחידות. ביום ב' וה' יוצא לקריאת התורה מחדרו בלי טלית ותפילין, רק עם אבנט. עולה שלישי, ובשבת מפטיר. בשבת אחרי התפילה נכנס לחדרו ויוצא בשעה 1 ומתפלל מנחה גדולה בצבור ואח"כ הולך לביתו וכנראה שאז מקדש. בבירור אין יודעים. מתפלל אפי' שמו"ע בסידור (תורה אור נ.י.) בהפטורות בוכה מאוד ובפרט בהפטרת לך בפסוקים "למה תאמר יעקב" ואח"כ בסוף בפסוקי "ואתה ישראל עבדי" עד שלא נשמעו המלים.

ש"ק פרשת נצבים אמר מאמר ד.ה. "אתם נצבים".

ער"ה נסע אל האוהל עם הפדיונות. קודם הנסיעה ביקש לרשום את שמם ושם אימם של כל הרשומים בפדיונות, כי הזמן אינו מספיק לקרוא את הפדיונות בשלמות. במענה לשאלה, אמר שמותר גם לאחרים יכולים להשים פדיונות באוהל.

בליל ר"ה התפלל בציבור, את היה"ר על התפוח אמר מתוך הסידור (אינו אומר שום דבר בע"פ).

היו משמרות של אומרי תהלים. עלה למפטיר.

"למנצח" והפסוקים שקודם ואחר תקיעת־שופר אמר באותו הנוסח בדיוק של אדמו"ר זצ"ל. התוקע היה הרב מנדיל טננבוים. אף שלפי המסוכם הי'

שהתוקע יאמר הברכות, התעקש בשעת מעשה, ואדמו"ר שליט"א בירך.
בעת תק"ש היו מונחים ג' שופרות, באמצע שופר שחור של הצ"צ (וי"א
של אדמו"ר המהר"ש) שבו תקעו. כל שופר היה עטוף במטפחת, זה שתקעו
בו במטפחת אדומה, של הצ"צ שאד"ש הלך עימה כל חודש תשרי על הצוואר,
ובשעת תק"ש פשטה.

לתשליך נהרו עם רב, חוץ מאנ"ש. הלכו בסדר מסודר: התלמידים הקטנים,
הבחורים וכו'.

ביום ב' דר"ה אחה"צ אמר כ"ק אד"ש שאינו רוצה להנהיג מנהגים חדשים,
אבל, מפני שרוצה לאכול עם כולם יחד, ינטלו ידים ויבצעו שנית, וכן עשו.
הסעודה נמשכה זמן קצר. ביום ב' דר"ה אמר חסידות ד"ה: "כבוד מלכותך
יאמרו".

בשבת שובה היתה התוועדות. אדמו"ר בכה הרבה ועל הרצפה אח"כ
נישאר מקווה דמעות.

בעיו"כ חלק לעקעך עד שעת הצהריים. אח"כ נסע אל האוהל. לקח עימו
שני חבילות מעוטפות הנייר צהוב (אותן החבילות שהיו מונחים לפניו תחת
הטלית בשעת תק"ש).

בעיו"כ לעת ערב אמר לבחורים שמנהג שהאבות מברכים ילדיהם בעיו"כ.
ובהיות שבחורי תו"ת הם כבנים, יברך אותם בברכת הבנים. לא רצה שיצטרפו
נשואים.

לא עלה לתורה יו"כ בשחרית.

ביו"כ היו ג"כ בהסטנדר לפניו החבילות הצהובות.

במוצאי יו"כ ניגנו אחר נעילה נאפאליאנער מארש. היו כנהוג באולם הבית
כנסת הרבה מאנ"ש וסתם ילדים.

זלמן דוכמן דפק בדלת חדר אדמו"ר. וכשלא נענה, דפק פעם שנייה ושלישית. אדמו"ר יצא ואמר לו שאילו היו רוצים לפתוח היו פותחים בפעם הראשונה. זלמן אמר שרוצים להתוועד. ענהו אדמו"ר אז ניט אלץ וואס מיר ויל דארף מען זיך נאכגעבען [=לא כל מה שרוצים, צריך לעשות], והתוועדות תהי' בשמחת בית השואבה. אנ"ש התוועדו בעצמם ואדמו"ר שלח, כנראה לשם פיוס, לעקעך כפארבייסען.

בשביל אד"ש עשו ב' סוכות: אחת גדולה ביותר, והשני' קטנה בשביל אדמו"ר. היו איזה התוועדויות עם הרבה משתתפים.

ביום א' דסוכות ביקש זלמן דוכמן לברך על הד' מינים של אד"ש, אד"ש מילא בקשתו ואחריו הלכו הרבה חסידים ובחורים. היו כ"ו הדסים.

ביום ב' דיו"ט אמר שישמחו בשמחת יו"ט שכולם שייכים לזה משא"כ שמחת בית השואבה.

ביום א' דחזה"מ חגיגת ביה"ש דיבר במיקרופון.

בליל שמע"צ התוועדו בהסוכה (קיצור מהשיחה: שהחיינו על התורה, ב' בחי' בתורה חכמתו ורצונו ושעשועי המלך בעצמותו, שערי אורה ברכה והצלחה אצל יושבי אוהל ובעלי עסקים). לפני גמר ההתוועדות אמר (אולי היה זה בשמח"ת?) א) לא ישכחו לברך ברכה אחרונה. ב) ידעו שגם מחר יתוועדו בסוכה, ואינם עוברים על בל תוסיף, כי ע"י הפצת סכך נפסלה [וממילא אין מניעה הלכתית לשבת בסוכה בשמחת תורה, כי אין סכך]. ג) ינגנו ניגון שמח שעיימו ילכו להקפות.

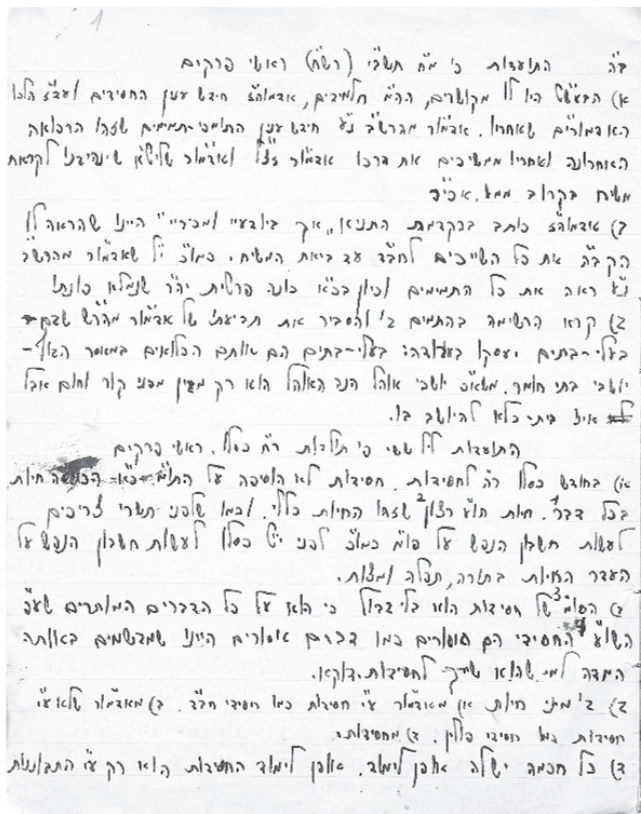
'אתה הראת' אמרו ג"פ. (אדמו"ר אמר שהעיקר שמח"ת ההקפות, ומזה העיקר הפסוקים, ומזה פסוקי 'אתה הראת', ומזה הפסוק הראשון והאחרון). את הפסוק הראשון קנה אד"ש בשביל כפ"ח ויהודי רוסיא. "ויהי בנסוע" כיבד את הבחורים, אמרו פעם אחת, ואמר אז דאס איז ניט דאס [=זה לא זה] ואמרו פעם ב' ואמר אז דאס איז נאך אלץ ניט ואס ער מיינט [=זה עדיין לא מה

שהוא התכוון]. ואמרו פעם ג' אמר שזה ג"כ אינו, אבל עכ"פ חזקה. הלך בהקפה א' וז'.

בליל שמח"ת אחר חצות הלילה יצא לביה"כ שהיו אסופים בו איזה מאות אנשים וצווה שיסדרו עוה"פ הקפות ו'אתה הראת' עבור אלו שלא הי' להם עוד הקפות. מפני ריבוי האנשים הקיפו בהקפה ו' עשר פעמים. היו גילויים גדולים, אדמו"ר רקד בכל ההקפות בכוחות בלתי אנושיים. לפני הקפה ז' הרגיש כ"ק אד"ש בצעיר יליד אמריקה. קראו ושאלו: אם הגיד 'אתה הראת', הלך עם הקפה ושתה משקה? ענה על הכל בשלילה. נתן לו אד"ש סידור, וחיכה עד שיגמור 'אתה הראת', ואח"כ היה בין המכובדים בהקפה ז'.

בשמח"ת חילק משקה ודיבר לכל א' ביחוד: אורחים מערי השדה, בעלי עסקים, מלמדים ועוסקים בחינוך, רבנים, שוחטים, ויושבי אוהל. מסר משקה עבור ערים שונות. ביניהם ב' בקבוקים עבור א"י.

צוה שיקראו לחתן בראשית את אדמו"ר זצ"ל ואותו, שניהם בשמם.

ב"ה. התועדות כ' מר חשון תשי"ב

(ר' שלמה חיים קסלמן)

ראשי פרקים:

א) הבעש"ט היו לו מקושרים, הה"מ תלמידים, אדמוה"ז חידש ענין החסידים ועד"ז הלכו האדמו"רים שאחריו. אדמו"ר מהרש"ב נ"ע חידש ענין התומכי-תמימים

שזהו הרפואה האחרונה ואחריו ממשיכים את דרכו אדמו"ר זצ"ל ואדמו"ר שליט"א שינהיגנו לקראת משיח בקרוב ממש. אכ"ר.

(ב) אדמוה"ז כותב בהקדמת התניא "אך ביודעיי ומכיריי", היינו שהראה לו הקב"ה את כל השייכים לחב"ד עד ביאת המשיח. כמו"כ י"ל שאדמו"ר מהרש"ב נ"ע ראה את כל התמימים וכיון בכ"א כונה פרטית. יה"ר שנמלא כונתו.

(ג) קרא הרשימה בהתמים ג', והסביר את תביעתו של אדמו"ר מהר"ש שגם בעלי-בתים יעסקו בעבודה: בעלי-בתים הם אותם הכלואים במאסר הגוף - יושבי בתי חומר. משא"כ יושבי אוהל, הנה האוהל הוא רק מגין מפני קור וחום אבל איז בית-כלא להיושב בו.

התועדות ליל שישי פ' תולדות ר"ח כסלו

ראשי פרקים:

(א) בחודש כסלו ר"ה לחסידות. חסידות לא הוסיפה על התו"מ, כי אם הכניסה חיות בכל דבר. חיות הו"ע רצון שזהו החיות כללי. וכמו שלפני תשרי צריכים לעשות חשבון הנפש על פועל ממש, כמו"כ לפני י"ט כסלו לעשות חשבון הנפש על העדר החיות בתורה, תפלה ומצות.

(ב) הסור מרע של חסידות הוא בלי גבול, כי הוא על כל הדברים המותרים שע"פ השו"ע החסידים הם אסורים כמו דברים אסורים. היינו, שמגשמים באותה המדה למי שהוא שייך לחסידות דוקא.

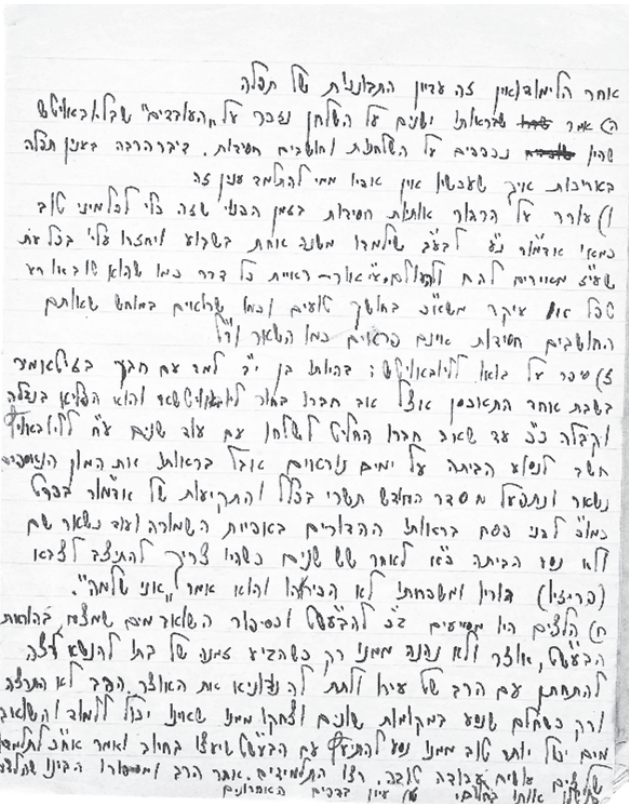
(ג) ג' מיני חיות: א) מאדמו"ר ע"י חסידות, כמו חסידי חב"ד. ב) מאדמו"ר שלא ע"י חסידות, כמו חסידי פולין. ג) מחסידות.

(ד) כל חכמה יש לה אופן לימוד. אופן לימוד החסידות הוא רק ע"י התבוננות אחר הלימוד, ואין זה עדיין התבוננות של תפלה.

ה) אמר [רש"ח] שבראותו ישנים על השלחן, נזכר על ה"עובדים" שבליובאוויטש שהיו נכפפים על השולחנות וחושבים חסידות. דיבר הרבה בענין תפלה באריכות, איך שעכשיו אין אפי' ממי להתלמד ענין זה.

ו) עורר על הרהור אותיות חסידות בזמן הפנוי, שזה כלי לכל מיני טוב. כמאמר אדמו"ר נ"ע לבעלי-בתים שילמדו משנה אחת בשבוע ויחזרו עלי' בכל עת, שע"ז מאירים להם ולהעולם. ע"י אור - ראיית כל דבר כמו שהוא, טוב או רע, טפל או עיקר. משא"כ בחושך טועים וכמו שרואים במוחש שאותם החושבים חסידות אינם פראים כמו השאר וד"ל.

ז) [רש"ח] סיפר על בואו לליובאוויטש: בהיותו בן י"ב למד עם חבר בז'יטאמיר, בשבת אחד התאכסן אצל אב חברו בחור ליובאוויטשאי והוא הפליא בנגלה וקבלה כ"כ עד שאב חברו החליט לשלחו עם עוד שנים על חשבונו לליובאוויטש. [רש"ח] חשב לנסוע הביתה על ימים נוראים, אבל בראותו את המון הנאספים נשאר ונתפעל מסדר החודש תשרי בכלל והתקיעות של אדמו"ר בפרט, כמו"כ לפני

פסח בראותו את ההידורים באפיות השמורה ועוד, נשאר שם ולא נסע הביתה [וחוזר חלילה, ולא חזר הביתה] כי אם לאחר שש שנים כשהי' צריך להתיצב לצבא (פריזיו), הוריו ומשפחתו לא הכירוהו והוא אמר "אני שלמה".

ח) הלצים היו מסייעים ג"כ להבעש"ט. וכסיפור השואב מים שמצא

בהוראת הבעש"ט אוצר, ולא נהנה ממנו, רק כשהגיע זמנה של בתו להנשא, רצה להתחתן עם הרב של עירו ולתת לה נדוניא את האוצר. הרב לא התרצה, ורק כשחלם שנסע במקומות שונים וצחקו ממנו שאינו יכול ללמוד, והשואב מים יכול יותר טוב ממנו, נסע להתייעץ עם הבעש"ט [האם להשתדך עם שואב המים] שיעצו בחיוב. ואמר [הבעש"ט] אח"כ לתלמידיו שלצים עושים עבודה טובה. רצו התלמידים אחר הרב ומסיפורו הבינו שהלצים הגיעו אותו בחלום.

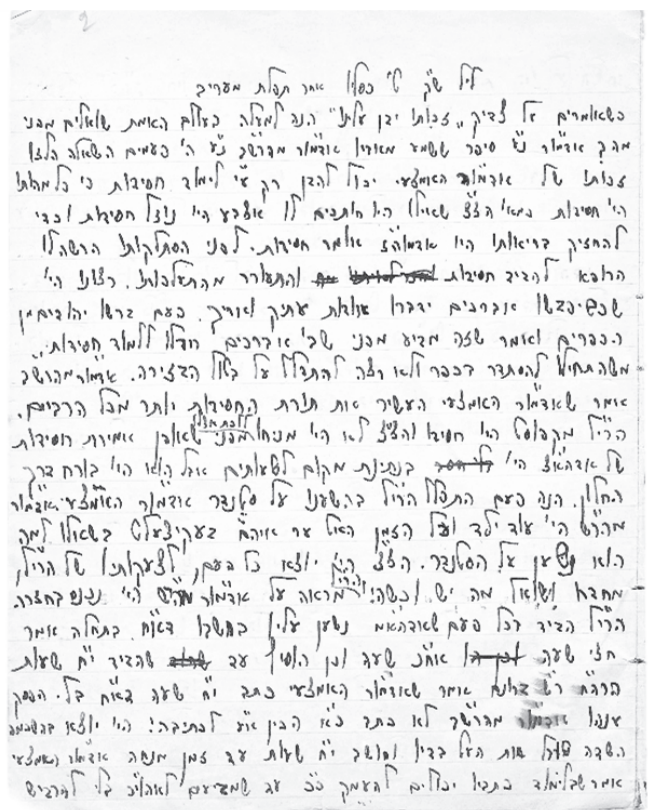
ליל ש"ק ט' נסליו, אחר תפלת מעריב

כשאומרים על צדיק "זכותו יגן עלינו" הנה למעלה בעולם האמת שואלים "מפני מה" [למה שזכותו של הצדיק תגן עלינו]? אדמו"ר נ"ע סיפר ששמע מאביו, אדמו"ר מהרש"ב נ"ע, ה' פעמים השאלה הלזו. זכותו של אדמו"ר האמצעי יכול להגן רק ע"י לימוד חסידות, כי כל מהותו ה' חסידות. כמאמר הצ"צ 'שאלו היו חותכים לו אצבע ה' נוזל חסידות', וכדי להחזיק בריאותו ה' אדמוה"ז אומר חסידות.

לפני הסתלקותו הרשה לו הרופא להגיד חסידות והתעורר מהתעלפותו.

רצונו ה' שכשיפגשו אברכים ידברו אודות עתיק ואריך.

פעם גרשו יהודים מן הכפרים, ואמר שזה מגיע מפני

שב' אברכים חדלו ללמוד חסידות משהתחילו להסתדר בכפר, ולא רצה להתפלל על בטול הגזירה.

אדמו"ר מהרש"ב אמר שאדמו"ר האמצעי העשיר את תורת החסידות יותר מכל הרביים.

הרי"ל מקפוסט הי' חסידו, והצ"צ לא הי' מניחו ללכת אצלו, מפני שאופן אמירת החסידות של אדמו"ר האמצעי הי' בנתינת מקום לטעותים, אבל הוא [המהרי"ל] הי' בורח דרך החלון.

אדמו"ר האמצעי אמר שבלימוד כתביו יכולים להעמיק כ"כ עד שמגיעים לאהבה ויראה בלי להרגיש.

הרשב"ץ ור' חנוך הענדיל היו מתועדים לילות שלמים, בכל פעם הי' על השלחן בקבוק קטנטן של משקה והי' נשאר חצי ממנו.

התועדויות ש"ק ט' ומוצש"ק יו"ד נסלו

(א) ג' מיני אהבות: אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל. אדמוה"ז אמר שאהבת ישראל היא גבוהה במעלתה מאהבת ה', כי אוהבים את האהוב של ה'. אהבת ישראל היא כלי לאהבת ה'.

עד מתן תורה היו גם כן צדיקים גדולים שהי' להם אהבת ה', ובמתן תורה נתחדש ענין אהבת התורה שהיא כוללת גם אהבת ה', והבעש"ט חידש ענין אהבת ישראל שהוא כולל אהבת ה' ואהבת התורה. עד הבעש"ט הנה כל הגדול יותר בתורה ויר"ש, היה יותר פרוש מאנשים, מתבודד בחדרו ואינו מדבר עם שום בן אדם. הבעש"ט דרש שיהודים יתועדו ביחד וידברו ביניהם, ואהבת ישראל הלזו היא כלי לאהבת ה' ואהבת התורה. ואף שמכמות התורה נגרע, כי בזמן שהוא מדבר עם יהודים אינו לומד (ולפעמים נכשל גם בדברים בטלים והדומה), אבל האיכות של התורה היא משבחת ביותר ומכסה גם על

מיעוט הכמות. והסיפור: פעם בא חותן של אברך מחסידי אדמוה"ז בטענה לאדמו"ר שחתנו פחת מלמודו משנעשה חסיד. השיבו אדמו"ר: לפני שנעשה חסיד, הי' לומד קצת בשביל ה', קצת בשבילך, קצת בשביל אשתך וקצת בשביל החתול – דכאשר הי' החתול עושה איזה רעש בחדר הסמוך, הי' חושב שאתה בא – כעת, חדל ללמוד בשבילך, בשביל אשתך ובשביל החתול, ולומד רק בשביל ה'.

ב) החסרון הכי גדול אצלנו הוא החיצוניות, היינו, כשלומדים מאמר אין חוזרים עליו ריבוי פעמים כמו שצריך להיות, כ"א חוטפים ללמוד הרבה ואין יודעים כלום, ומכל שכן שאינו פועל שינוי בהלומד. ענין זה בולט כשקוראים איזה שיחה שראוה או אפי' רק הציצו בה לפני כמה שנים, ואין זוכרים כי אם איזה מלים, בכל זאת אין רוצים לשמוע קריאתה.

סיפורי מופתים מכ"ק אדמו"ר שליט"א (מפי השמועה) תש"י-תשי"ב.

א. שני אברכים נכנסו עבור איזה עניין כללי לביתו של פרופסור אחד וימצאו שמה תאני' ואני' על חליו של ילד שהי' נוטה למות רח"ל. הם יעצו את הפרופסור שיכנס לכ"ק אד"ש ועם היות שהוא לא הי' שייך כלל לעניני כאלו אבל במצב כזה שמע לעצתם. וישאלהו כ"ק אם מסכים להתחיל להניח תפלין. לדבריו שאינו יודע איך מניחים, ענהו כ"ק שיבא להשיבה והתלמידים ילמדוהו. הוא הסכים והילד נתרפא, הפרופ' שילם כל הוצאות סעודת י"ט כסלו תשי"א.

ב. א' שאל בעצת כ"ק אם יעשה ניתוח להנצל ממחלה הנקראת 'שטיינר' ר"ל. ענה הרבי: 'למה לך שטיינר?' 'למה לך שטיינר?', והיהודי נתרפא.

ג. א' מתלמידי תו"ת עזב את הישיבה כמובן שזה הי' למורת רוח לכ"ק,

כעבור זמן בא עתו של התלמיד להתיצב לצבא האמריקאי, יום ההתייצבות הי' יום ו'. בליל ששי בא התלמיד לפני כ"ק וישאל בעצתו, ויענהו כ"ק שעפ"י דין צריך הוא להתגייס, כי כל הפורק עול תורה נותנים עול מלכות. התלמיד בכה הרבה בהתחננו. לפני יציאתו מהחדר, שאלו כ"ק אם שיניו בריאים – כן, ענהו. כל הלילה אמר התלמיד תהלים, ובבקר התיצב. אחד מהרופאים שבועדה התעקש שישחררוהו מפני ששיניו אינם בסדר. הוא נשתחרר. לא לפני ההתייצבות ולא אח"כ לא חש שום כאב שיניים.

ד. על בקשה ששלחו זוג מלונדון על בנים ענה כ"ק שהבעל יחפש אותה האשה שהיתה כלתו ונתפרדו ויבקש מחילה ממנה. ויבקש הדבר וימצא כדברי איש האלקים.

ה. בהכנסו לבית, שם ידו הק' על המזוזה ולא נשקה באמרו שהיא פסולה, דבר שנתברר אח"כ ע"י בדיקה.

ו. בהושענא רבא בא אחד בבקשה על חולה. וישלחו כ"ק שיקח איזה טפות שיתנם להחולה וגם נתן לו מהצומעס שהי' לפניו. כשיצא מלפניו, שלח שיאמרו לו שידע שהעיקר הוא הצומעס. החולה נתרפא.

איך מגיעים אל האמת?

- בהתועדות ליובאוויטשית -

חדר מרווח, על השלחנות העומדים זה על יד זה, פרוסה מפה ועלי' בקבוק יי"ש כמעט מלא, איזה כוסות וצלחת עם חתיכות מליח. השעה היא כבר מאוחרת בלילה מסביב לשלחן יושבים בחורים ומנגנים, השירה היא אטית, מקסמת ומלאה דביקות, בכל תנועה נרגש הרהור נשמה שמתגעגעת ומתלבטת לעלות. על פניהם של המנגנים ניכרת התרגשות ורצון עמוק של התאפקות שההרגש לא יהי' ניכר מבחוץ.

בתנועה של התרוממות ותקווה הניגון נפסק וכרגע דומי' ממלאה את החדר. ה"משפיע", יהודי צנום עם עינים מחדירות יושב ומסתכל בחלל, הבחורים מתכווצים, מטים אזניהם, יודעים הם שכעת יהיו "גילויים", המשפיע יגלה להם מזכרונות ימי קדם מאותם ימי האור כשליובאוויטש היתה עומדת על תלה; יתאר איזה התועדות של הרבי; איזה עובד מאותם גבורי הכח שמסרו לבם ונפשם בתפלה ותורה או ימסור איזה פתגם של החסידים הזקנים.

בקול רם, כמעט בצעקה נשמעים דיבוריו של המשפיע:

כשאנחנו היינו בליובאוויטש היתה כל מגמתנו להגיע אל האמת, לדעת ברור האיך עובדים את ה'. כשהתפללנו בקשה אחת היתה ממלאה את לבותינו: רבנו של עולם עזור לנו להגיע אל האמת, כשהיינו לומדים חסידות היינו מחפשים בכל חום נשמותינו ויכולת שכלינו למצוא את האמת וכשהיינו מתועדים בי"ט כסלו רגש אחד הי ממלא את נפשינו: הננו מודים לך אלקינו שגלגלתנו לליובאוויטש, שנדע שצריכים להגיע אל האמת, עזור לנו אתה שנגיע אל נקודת האמת לאמיתו, האמת הגמור.

ואחרי שנים של יגיעה ועמל, אחר תפלות ותעניות, הגענו לדעת את האמת, שאין אנחנו עצמנו שוים כלום, לא תורתנו ולא תפלתנו, כי אם כל עצמותנו וכל חיותינו הוא רק הרבי, ורק כשאנחנו מקושרים אליו, אז לימודנו לימוד; תפלתנו תפלה. אם יש אחד מכם - גומר המשפיע את דבריו - שעוד לא הגיע למסקנה זו, שעודנו חושב שהוא איזה מציאות, שיכול הוא לפעול בעצמו איזה דבר, הרי זה לא הגיע אפילו לשפתה של אמת.

• • •

מוקדש לזכות

החתן הרה"ת **אברהם צבי** בן יפה
והכלה מרת **מלכה** בת נחמה דינה

הכהן

לרגל יום חתונתם י"ב אדר-ראשון ה'תשפ"ד

שיזכו לבנות בית נאמן על יסודי התורה והמצווה
ויראו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות